KARYS

1965
VASARIS - FEBRUARY
Nr. 2

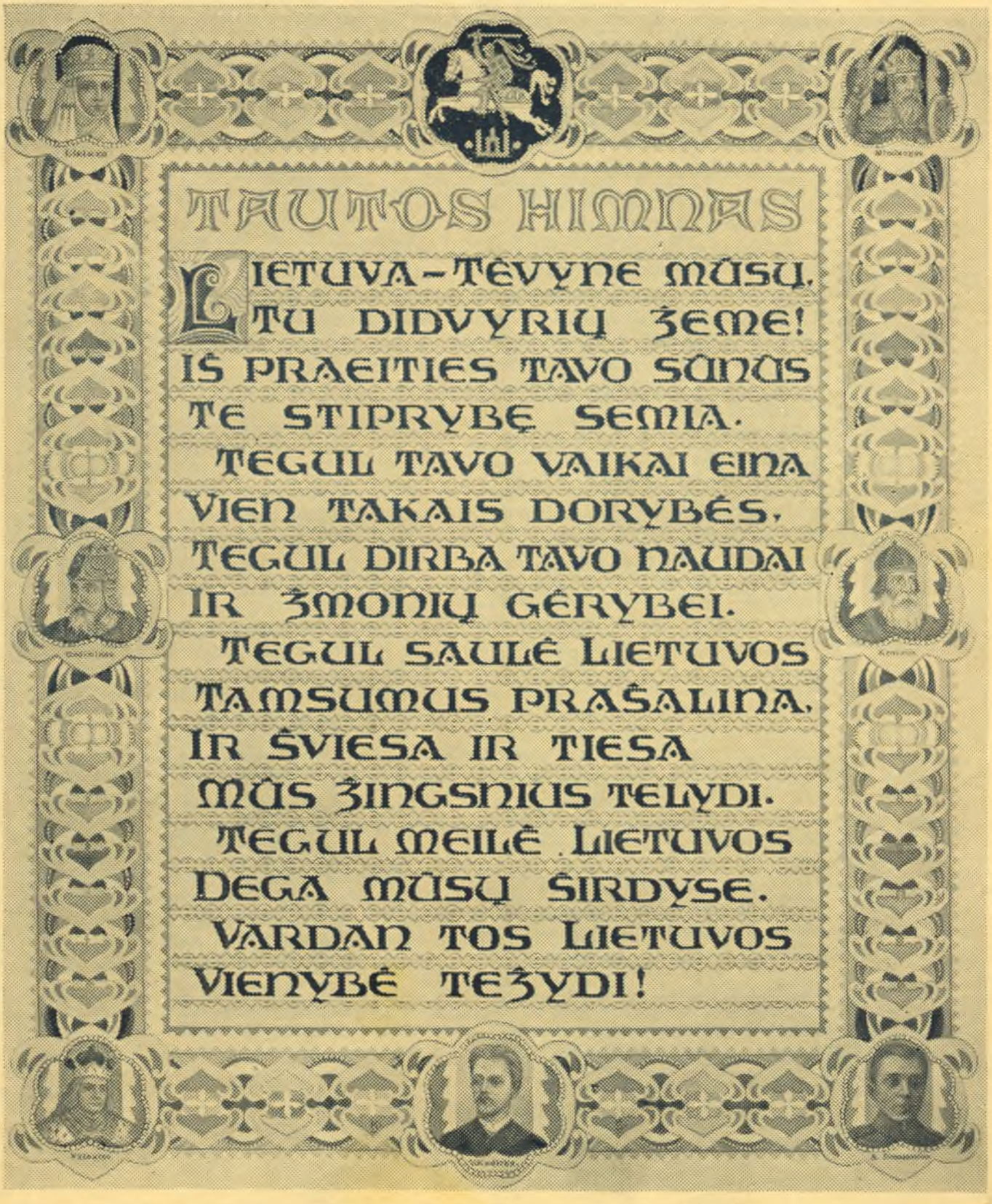

KARYS

1965
Nr. 2 (1409)

Redaktorius — Zigmas Raulinaitis
Redaktoriaus pavaduotojas — Jonas Rūtenis
Kalbinę dalį redaguoja — Kazys Kepalas

Dail. literatūros dalį redaguoja — Vincas Jonikas

Administratorius — Leonas Bileris
Leidžia — L. V. S. Ramovė New Yorko Skyrius

Atskirus skyrius redaguoja:
P. Petrušaitis — Tremties Trimitas
Balys Brazdžionis — Lietuviai Kariai Laisvajam Pasaulyje
Kunigunda Kodatienė — Šaulė Tremtyje

TURINYS

K. Šimonis — Lietuvos Himnas ..... Viršelis
J. Miškinis — Lietuviškumas 33
V. Braziulis — Nepriklausomos Lietuvos karių teatras 34
P. Genys — Nepriklausomybės kare 40
Tenbuvęs — Visaip žūdavo mūsų broliai 41
A. Budreckis — 1345 m. Kryžiaus karas prieš Lietuvą 43
J. Juodis — Kęstutis ir Birutė (paveikslas) 45
P. Žilys — Suomių - Sovietų 1939-1940 m. karas 46
P. Būtėnas — Dėl naujo Lietuvos žemėlapio 51
Tremties Trimitas 53
Šaulė Tremtyje 56
Karinės Žinios 58
Lietuviai Kariai Laisvajame Pasaulyje 62
Kronika 63

ATSTOVAI: Baltimore ..... M. ŠIMKUS; Chicago ..... A. REKLAITIS; Cleveland ..... L. LEKNICKAS; Los Angeles ..... O. ŽADVYDAS; Philadelphia ..... A. IMPOLĖNAS; Rochester ..... P. SALADŽIUS; Toronto, Canada ..... VL. RUŠAS; Australija ..... V. ŠALKŪNAS

PLATINTOJAI

JUNGTINĖSE AMERIKOS VALSTYBĖSE

Boston, Mass. — "Baltic Florists"

Brockton, Mass. — A. Mantautas

Brooklyn, N. Y. — J. Pašukonis

Chicago, Ill. — J. Karvelis, "Marginiai", H. Naujoks, "Parama", K. Rožanskas, G. Šilingaitė, J. Virpša

Detroit, Mich. — V. Perminas — S. Malinauskas

Grand Rapids, Mich. — J. Belinis

Los Angeles, Calif. — V. Prižgintas

Newark, N. J. — Kazys Trečiokas

Waterbury, Conn. — V. Vaitkus

KANADOJE:

Hamilton, Ont. — J. Pleinys, Z. Orvidas

Toronto, Ont. — Augustinas Kuolas, P. Misevičius

Montreal, Que. — "Parish Library"

ANGLIJOJE:

"Dainora" — 74 Priory Road, Kew Surrey

AUSTRALIJOJE:

N. Butkūnas — 9 Cowper Street. St. Hilda, Vic.

A. Kubilius — 131 Crozier Avenue, Edwardstown, So. Australia

P. Mažylis — 1 Taroonga Court, Norlane, Vic.

A. Klimaitis — 71 Tate St. W. Leederville, Perth, W. Australia

VENEZUELOJE:

Kun. A. Perkumas, SDB
Centro Lituano, Plaza Principal de La Vega, Caracas

THE WARRIOR, magazine for the veterans, of Lithuanian descent and for Lithuanians in the wide world. Published monthly except July and August by "KARYS" — 916 Willoughby Avenue, Brooklyn, N. Y. 11221, U. S. A. Subscription $6.00 per year. Single copy 60 cents.

SECOND CLASS POSTAGE PAID AT BROOKLYN, N. Y.

KU biblioteka
093 00523777 9

Atgaivintas Jungtinėse Amerikos Valstybėse 1950 metais

KARYS

Įsteigtas Lietuvoje 1919— Nepriklausomybės kovų— metais

PASAULIO LIETUVIŲ KARIŲ - VETERANŲ MĖNESINIS ŽURNALAS

Nr. 2 (1409) VASARIS - FEBRUARY 1965

LIETUVIŠKUMAS

JONAS MIŠKINIS

Kur gi yra lietuvių tauta? Visur, kur gyvena lietuvių. Taigi ne tik pačioje Lietuvoje, bet ir kitur: Europoje, Amerikoje, Kanadoje, Australijoje ir kituose žemynuose, kur tik lietuvių gyvenama. Vadinasi, tauta yra neaprėžta erdvės. Tauta gali sudaryti atskirą valstybę, bet gali jos ir nesudaryti. Tauta ir be valstybės griaučių gali gyventi kaip organizmas. Lietuviai per 120 metų neturėjo savo valstybės, bet vis dėlto pasiliko gyva tauta. Tokiu būdu tauta yra kažinkas augštesnis, galima sakyti, lyg dvasinis dalykas. Todėl tas bruožas daug pasako. Jis drauge nurodo, kad tauta taip pat yra, nepalyginti, daugiau negu atskiras asmuo.

— — —

Kai sakoma "lietuvių tautos šventė", tai tuo pačiu pažymimas ir pats lietuviškumas. Tarn tikru požiūriu tautos šventę galėtume vadinti ir lietuviškumo švente. Mat, tauta bei tautiškumas, paprastai, nėra bespalviai dalykai ir turi tik vienai tautai prigijusių ypatybių. Vadinasi, tautos šventė pabrėžia mūsų tautos savitumą, kitaip tariant, tai, kuo ji skiriasi nuo kitų tautų. Čia reikia suprasti ne ką kitą, o tik lietuviškumą. Tačiau lietuviškumas reiškiasi ne vien tik kalba, bet prigimtimi ir papročiais.

Lietuviškumą ugdė senesnioji mūsų karta, bet ji varė tik aušrininkų ir varpininkų darbą. Tačiau ir prieš juos kalbėjo lietuviškai ir skaidrino lietuvišką sąmonę tokie dvasios milžinai kaip Daukantas, Valančius ir kiti. Bet ir čia negalima sakyti, kad šie lietuviškos dvasios ugdytojai su kitais veikėjais būtų pačius pirmuosius dirvonus plėšę. Ne. Juk 19-jo amžiaus pradžioje ir jo pirmojoje pusėje lietuvišką mintį puoselėjo visa eilė vyrų, kuriuos mes kartais vadiname romantikais, mat, jie žavėte žavėjosi lietuvišku pasireiškimu. 18-m eamžiuj lietuviškai rašė didelis poetas Donelaitis ir kiti. Tačiau lietuviškumo žiburių nestigo dar ir ankstyvesniais laiko tarpais. O gal ano meto bajoriškoji Lietuva buvo visiškai pamiršusi savo tėvų kalbą? Nevisi! Pavyzdžiui, 19-jo amžiaus bajoras Mikalojus Daukša parašė savo garsiąją "Postilę" lietuviškai. Ir, va, ką tas žemaičių kunigas kanauninkas kalba savo veikalo įžangoje? Jis ligi sielos gelmių susižavėjęs lietuvišku žodžiu ir peikte peikia tuos, kurie savo gražiausią kalbą mėgina išmainyti į svetimą. Kas Daukšą paragino lietuviškai rašyti? Gi, jo vyskupas Giedraitis, kuris patsai su žmonėmis kalbėjo lietuviškai. Vadinasi, šešioliktojo amžiaus lietuviai didikai mokėjo ir kalbėjo lietuviškai. Jie savo kalbą buvo paveldėję iš savo tėvų ir senelių.

Vilniaus vyskupas Motiejus gyveno Vytauto Didžiojo laikais ir drauge su Vytautu sprendė politinius klausimus lietuviškai kalbėdami. Sakoma, kad prie Vytauto ir Jogailos, kai buvo krikštijami lietuviai, tai lietuviškai jiems aiškino Kristaus mokslą.

Taigi, lietuviškumas yra nuo amžių; jis išdygęs iš paties gyvenamo krašto, pagaliau ir iš gimtosios žemės. Iš tikrųjų ta mūsų gimtoji žemelė yra labai brangi: tiek ji yra sunkte persisunkusi lietuviškojo kraujo, ašarų ir prakaito... Todėl lietuviškumas garuoja iš tautos vargo, žygių ir pastangų. Jis yra kažkas organiška, arba gyva.

— — —

Mes visi esame lietuvių tautos dalelė, nežiūrint, kur begyventume. Jos prieglobstyje esa-

NEPRIKLAUSOMOS LIETUVOS KARIŲ TEATRAS

Apybraiža iš atsiminimų

VLADAS BRAZIULIS

Tėviškos meilės kupina širdimi skiriu mano jauniausiai dukteriai Niolei Jarašūnienei.

Netolimoji gražioji praeitis! Entuziazmas, energija ir pasišventimas galėtų kalnus nuversti, bet ... vėl karas, vėl priespauda, dar nuožmesni engėjai, dar siaubingesni žudikai! .. Visko netekome!

Kodėl?.. Kodėlgi?!..

PRATARMĖS VIETOJE

Mes mėgstame turtingą mūsų tautosaką, didžiuojamės liaudies dainomis, stebiname kitataučius tautiniais šokiais, bet ne mažiau branginame ir savąjį teatrą. Sugebėjome 19. a. pabaigoje ir šio a. pradžioje įvairiomis priemonėmis kovoti prieš spaudos draudimą ir tuo pat metu organizavome gausiomis gudrybėmis vaidinimus Lietuvos klojimuose, arba svetur kukliose, nežymiose, salėse. Vaidinamųjų veikalų vertė dažnai būdavo menkutė, turimus dramaturgus galėtume pirštais suskaičiuoti, patys vaidinimai beveik nekildavo augščiau už mėgėjišką lygį, tačiau veržte veržDavomės, kantriai vargdami ir svajodami apie nepriklausomybę ...

Jaunimas buvo savas, gyvas ir artimas. Mielai dalyvavo vaidinimuose, choruose, šokiuose. Tokiu pat nuoširdumu dėjosi į anuos pavojingus meno pragiedrulius ir piemenėliai, ir kaimo berneliai ar mergelės, ir ūkininkaičiai, ir moksleiviai, ir studentai.

Bežengiant į sunkiai atgaunamą nepriklausomybę 1918-19 m., kariams teko daug vargelio vargti, gyvybę aukoti, betgi tautos būdo ypatybės mirgėjo, švytėjo. Kariuomenei palaipsniui siekiant normalaus gyvenimo, kiekvienas stojęs kariuomenėn jaunuolis ne tik buvo mokomas garbingai eiti tėvynės gynėjo pareigas, bet ir bendrai buvo lavinamas daugeriopose mokslo, meno bei amato srityse.

Teatrą, gi, muziką ir šokius kariai visad mėgo ir mėgsta. Tai mūsiškoji įgimtis, lietuviškoji ir tiktai lietuviškoji puošmena. Glūdinti kasdien ir per amžių amžius mūsų viduje, mūsų dvasios polėkiuose, mūsų pasąmonėje ... Tad specialusis karių teatras turėjo puikią dirvą savo kūrybai vystyti. Šitokiai plotmei purenti ir meno sėkloms jon sėti buvo įžiebta daug, oi daug kuriamųjų kibirkštėlių, paskatinta įstangių žingsnių ir šuolių pirmyn, augštyn — visur vyraujant meilei savam kraštui, savam menui, savam kariui.

— — —

Išnaša. Tiktai neminėsime žodžio darbas, nes daug yra buvę ir šiandien pasirodo garsiųjų betkurios meno srities artistų, kurie skrupulingai jaučia, kad kūryba, kūrimas gimsta pačiose sielos gelmėse, teikia gaivinančių, kilnių, šventų momentų, kyla iki užsidegimo, įkvėpimo, intuicijos, net ekstazės, remiasi kantrybe, ištverme ir visdėlto nieku būdu negali būti lyginama su proziška kasdienybe — sausu, varginančiu darbu. Kūryba irgi vargina, gal net kankina, bet tai ne darbas! Įkvėpimas kildo, polėkiai ilsina, fantazija svaigina, bet tai ne darbas!

Efektyvus pavyzdėlis smogė mums į galvą, kai neseniai vienas mažo veikaliuko režisorius po mažos mėgėjų trupės vaidinimo viešai pasveikintas, atsakė ne prakalba, o trim žodžiais: aš noriu miego! Ar tai nėra meno žeminimas? Ar tai ne panašu į nuvargusio ūkininko ar bendrai fiziško darbo nukamuoto žmogaus posakį? Ar viešumoje kada šitaip nusiskundžiama? Tai bent "saloninis stilius"!

Kitas vėl nedovanotinas nuotykis. Atsidavusio teatrui St. Pilkos 40 metų kūrybos sukak-

---

me išaugę, daug kas ir išsimokslinę. Jos dėka, Lietuvos nepriklausomybės metais, sudarytose sąlygose gyvenome ir dirbome. Kad ir esame dabar atskilę nuo lietuvių tautos kamieno, bet vis tiek reikia tautai kas duoti. Bet kas? Kieto pasiryžimo dėl tautos laisvės atgavimo, intensyvaus darbo, vargo, ašarų, o gal, kada prisieis, ir kraujo. Mūsų tautos ateitis, garbė, didingumas ir laisvė pareina nuo mūsų pačių. Kiekvienas asmuo yra maža dalelė didžiulio tautos kūno. Tauta blanksta ir menkėja, jei jos sūnūs nekrauna ant jos aukuro didingų aukų.

ties proga kaikas iš artistų sveikina tam tikram leidinėlyje solenizantą, mylintį savo amatą. Kodėl ne meną? Ar girdėjo kas bevertinant dailės kūrinius ar parodas kaip amatą? Argi muzikai ar kompozitoriai gerbiami kaip amatininkai? Nuo meno iki amato neišmatuojamas atstumas!

— — —

Pažvelkime į mūsų karių dvasios žadintojo istorijėlę bent apgraigomis, be tikslių duomenų, be dokumentų, be pakankamų šaltinių, apytikre chronologijos tvarka.

KAUNO ĮGULOS KAREIVIŲ KLUBAS

1919 m. liepos 23 d. Kaune, Maironio gatvėje, tame name, kur vėliau buvo veikęs Vilkolakis ir dar vėliau Kauno konservatorija, įsikūrė Kauno įgulos kareivių klubas. Ogi nuo rudens jau šioje mažoje, gana kuklioje scenoje ir negeresnio tinkamumo salėje, apie 250 sėdimų vietų, nuolat vaidino, dažnokai, sezonui įpusėjus, net po du kartus kas savaitę, Vilniaus teatro studija su K. Glinskiu priešakyje ir kiek rečiau — Skrajojantis teatras, J. Vaičkaus vadovaujamas. Tatai vis vieši vakarai, kadangi atgimstančiame Kaune būta didelio salių trūkumo. Be to, visokio pobūdžio bei turinio koncertai, arba vien tik šokių vakarai ir nevieši prašmatnūs pokyliai, taip pat, buvo kartais visuomeninių, kultūrinių ar šalpos organizacijų rengiami.

Juo toliau, juo daugiau girdėjome balsų prieš šokių vakarus, rengiamus be jokios meninės programos. Tai esą bereikalingos pramogos, neką teteikiančios sielai ar protui, tuštinančios jaunimo dvasios potraukių aruodus. Tokių nuomonių pasirodė ir spaudoje. Betgi klubas buvo nusistatęs savo tikslais tokius šokių vakarus kariams drausti.

Vilniaus Teatro studijos tikslai buvo žymiai didesni ir mostai galingesni, negu klubo. Studija vaidino plačiajai Kauno visuomenei, buvo Švietimo ministerijos šelpiama, turėjo gausų repertuarą ir tiktai protarpiais vaidino kariams. Šitoksai dvasios penas kariams, kaip retas laimikis, buvo karo vadovybės didžiai vertinamas.

Šiaip, dienos metu, kaikurie jaunutės kariuomenės daliniai, neturėdami patogesnių patalpų, lankydavo privalomas pamokas klube, o vakarais daliniai, bei pavieniai kariai, tik retkarčiais galėjo naudotis šia, jau savąja, bet perkrauta įvairiais kitokiais parengimais, sale. Užtat vaidinimai, dieniniai ar vakariniai, buvo lankomi didžiausiu susidomėjimu, nors jų toli gražu neužteko. Provizoriškai, skiriamieji kariams spektakliai, nors ne visada tinkamo turinio, buvo priimami su pasitenkinimu ir su dėkingumu. Visa tat galėjo tikti betkuriam skoniui, betkuriai nuotaikai: rimti kūriniai, gal net ne kiekvienam suprantamo gilaus turinio, lengvi, linksmi, su muzika, solistais, choru ir šokėjais, operetės bei apeigų veikalai ir nauji, dar niekur nestatytieji. Iš naujųjų labiausiai prigijo: S. Čiurlionienės - Kymantaitės vaizdeliai — *Kuprotas oželis, Gegužis,* 3 v. komedija *Visai pasisekė,* kuri pačios autorės išimta iš planuotos eigos ir neatnaujinta, o truputį vėliau jau stambesnė, svaresnė 3 v. komedija *Pinigėliai.*

Kurį laiką klubą globojo Kareivių Prietelių Draugija, turėjusi tikslų šviesti, auklėti ir šelpti kareivius. Jai pirmininkavo Kauno Įgulos kapelionas kunigas Br. Bumšas. Nuoširdžios ir mielos įvairių sričių rūpintojos, dažniau už kitus su klubu bendraujančios, buvo V. Matulaitytė (vėliau Lozoraitienė) ir Popikaitė. Reikšmingos globos buvo rodyta ne vien tik klube, bet ir kariuomenės dalyse. Aukos dosniai plaukė, tiek iš Lietuvos, tiek iš užsienių geradarių, nors teko rūpestingai sekti ir tųjų aukų skirstymą. Antai, viena svetimtautė nesidavė įtikinama ir persiuntė bene 16 vagonų maisto, rūkalų ir aprangos į ... Lenkiją.

Tačiau klubo gyvenimo planų, programų bei visokių apyskaitų sritis tvarkė iš karių sudarytoji valdyba, palaikydama pirmaisiais metais glaudų kontaktą su Kareivių Prietelių Draugija. Kitąmet draugija, persiorientavusi kitomis kryptimis, nuo klubo nutolo.

Klubas liko savarankis. Kiek sekėsi, noriai naudojo priglaustas gaivias menines programas, kurių vis tik neužteko klubo planams.

BRANDUOLIO GIMIMAS

Gražių klubo idėjų ir projektų plotams erdvėjant bei progresuojant, nuotaikoms kylant, vaidinimams vis labiau ir labiau karius įteigiant, vieną gražią dieną, 1919 lapkričio 18, gimė Karių dramos mėgėjų kuopelė, suorganizuota laisva valia iš to pat klubo dalyvių ir bendrai Kauno įguloje surankiotų mėgėjų, norinčių priimti nemenką įspėjimą, griežtą sąlygą — ne tiek diletantiškai ar pramuštgalviškai paišdykauti scenoje, kiek rimtai lavintis.

Nors ir kukliai užuomazgai sudaryti svarbiausias pagrindas — koštuvai kandidatams patekti į kuopelę buvo rimtai valdomi, nes ir tikslai buvo kategoriškai pasistatyti — pastoviai stengtis prisotinti, kiek įmanoma, visą kariuomenę.

Šiaip ar taip, griežtai varžyti kuopelės sudėtį siaurai karinėmis ribomis vistiek ilgainiui nebūtų pavykę, nors ir buvo priimamos gražiosios lyties atstovės iš karių šeimų arba jų gi-

minių. Tuo būdu durys buvo atviros civiliniams, studentams ir kitiems, pasikliaujant atitinkamomis privalomomis rekomendacijomis ir lengvais egzaminais. Taip pat stengtasi nepabrėžti skirtumo tarp karininkų ir kareivių, bet remtasi tiktai bendru išsilavinimu, gabumais scenai ar muzikai ir gerais norais ištverti bent 3-4 metų, ar sukurti bent 10 vaidmenų.

Tuo pačiu metu Jūsų nuolankusis tarnas— tuomet kapitonas — kad ir turėdamas devynias galybes darbo kariuomenėje, kad ir dalyvaudamas K. Glinskio trupėje jau devynerius metus (Petrapilis, Vilnius, Jurbarkas ir Kaunas) ir todėl nenorėdamas šiojo meno židinio apleisti, visdėlto maloniai raginamas ir įtakingų asmenų įkalbamas, išdrįso rizikuoti — kuopelei vadovauti, mokyti, režisuoti, diriguoti, o vėliau dar ir vaidinti, ir deklamuoti, ir dainuoti, ir akomponuoti, ir šokti. Užsidegimas ir kariškas ryžtas nepripažinti jokių kliūčių įkaitino, lyg varu varė šitaip apsispręsti ir apsiimti.

TADA — TEN, O DABAR —ČIA . . .

Kūrybingos liepsnos sukėlė didžiulę energiją ir begalinį pasišventimą. Jaunimas — savojo teatro, laisvojo teatro pirmūnai, stropiai lankė pamokas, pašnekesius, bandymus bei susirinkimus po 2-3 kartus kiekvieną savaitę, neretai net iki 5 kartų, pridedant sekmadienius, nors kartkartėmis tekdavo skirstytis iš tokių karštų vakaronių tik po vidurnakčio. Truputį vėliau atsirado ir peržengusių 40 m. amžių, tiek pat atsidavusių bendriems siekiams, pionierių. Negalima užmiršti ir tai, kad pirmais antrais mūsų savarankiško gyvenimo metais kiekvienas ir beveik kiekvienos srities darbininkas Kaune privalėjo dirbti sunkiai ir ilgai, neskaičiuoti antvalandžių, o kartais net gailėtis, kad para 24 valandas teturi.

Kuopelės gerbimas buvo tikras, nuoširdus, pačių gi akstinų, idėjų įtaiga tiek paveiki, kad to atgimimo skruzdės virpėjo krutėjo nė kiek ne šalčiau ir ne lėčiau, gal net karščiau ir greičiau, negu anie pirmutinių klojiminių vaidinimų kibirkščių skėlėjai, prievartautojų stelbiami ir persekiojami prieš karą.

Antra vertus, jeigu anuo metu svetimuose kraštuose lietuviškos gyvybės žadintojai, degdami tokia pat meile savam teatrui, kad ir nepaprastai rizikuodami, drįso rengti įmanomus vaidinimus vaidinimėlius, koncertus koncertėlius, imdamiesi visokių gudrybių pavojams nuo pavergėjų išvengti, tai ar galima lyginti tatai su panašia mūsų jaunimo veikla, bepuoselėjančia tas meno sritis dabar tolimuose kraštuose? Juk čia bemaž niekur šitokie tautiniai pasirodymai savo bei kitataučių tarpe nėra nei tiek draudžiami, nei tiek persekiojami, kiek prieškarinėje Rusijoje. Pav. JAV-se. Dargi net domimasi, skatinama ir rimtai vertinama. Deja, ne viskas taip vyksta, kaip priderėtų.

Galime pripažinti, kad daugelyje kolonijų mūsų jaunimas rodo nuoširdaus prisirišimo prie bažnytinių ir pasaulinių chorų, muzikos, šokių, mokyklinių parengimų ar vaidinimų, bet ne visur. Vienur visa tai sukeliama lengvai, organizuojama sklandžiai, žengiama darniai ir sėkmingai, kitur — sunkiau arba net persunkiai. Pastaruoju metu sunkiausioji sritis — vaidinimai. Ir raiškusis skaitymas bei deklamacijos smunka. Tiesa, trūksta mokytojų, žinovų, autoritetų, trūksta rūpestingumo lygiai kaip ir teatro srityje.

Liūdna, kai tenka girdėti nemokšiškai skaitant Lietuvos Nepriklausomybės paskelbimo Aktą — šiandien vieną brangiausių mūsų raštų — Vasario 16 dienos iškilmėse, liūdna, kai Maironio metais jo poezija blogiau atliekama, negu kad jam gyvam būnant, liūdna, kai antrajame Kultūros Kongrese 1962 m. net teatro sekcija neegzistuoja!

Šių eilučių autoriui teko ir periodikoje dėl tokių nedovanotinų smukimų dejuoti. Paimkime pavyzdžiui nors keletą citatų iš 1962.VI.6 d. Dirvos 65 nr. straipsnio Neskriauskime Maironio, Deklamuotojų nuosmūkis. "... norėtume ypatingą dėmesį atkreipti į poeziją. Žymi josios dalis atliekama muzikų — vokalistų, chorų bei solistų, bet didesnė tenka deklamacijai. Jeigu eilėraštis atgimsta muzikine forma, tai gaidos dainuotojui duote duoda kiekviename skiemenyje toną, garso ilgumą, stiprumą, spartą, niuansus ir kt., o deklamatorius turi pats visa tai surasti".

"Argi neturėtų šitie ypatingieji metai sužadinti mumyse pastangų skrupulingai ieškoti tiksliausios ne tik eilėraščių bei posmų, bet ir paskirų žodžių interpretacijos? Pagarba autoriui verčia rimčiau įsigilinti į visas detales, nesigailint laiko atsisakyti nuo mėgėjiško skubotumo ir išbristi iš skaudaus, plačiai įsiviešpatavusio deklamacinio nuosmūkio. Blogiausia, kad tokios ydos pastebimos ne betkur, bet gausiose kolonijose".

"Nesigilindami perdaug į smulkmenas, prisiminsime nors keletą perdėm vyraujančių klaidų:

Beveik kiekvieno ketureilio posmo skaidymas į dvi dalis po dvi eilutes, kur antroji sakoma garsiau arba augštesniu tonu, trečioji — žemiau, ketvirtoji — žemiausiai ir tuo nusistatymu einama per visus posmus, be įvairinimo;

betgi tokių, šiuo atžvilgiu "nepatogių" eilėraščių yra daug Maironio poezijoje;

Stabčiojimas po kiekvienos eilutės ir kitokios skyrybos nepaisymas;

Vengimas kirčiuoti žodžius pagal eilėdaros ritmą, tai visad privaloma, nors šiandien tie paskiri žodžiai ir kitaip kirčiuojami;

Pastangų trūkumas atsargiai paveikti įvairaus amžiaus deklamatorius, pav. 5, 10, 14, 18 ar gal ir 40 m. amžiaus;

Perdažnas judėsių bei pozų vartojimas ir Ansamblinis kelių ar net keliolikos asmenų deklamavimas be subtilaus suderinimo".

Tikslumo dėlei korektūros klaidos netaisytos.

Ar nebūtų galima išleisti deklamavimo bei raiškaus skaitymo vadovėlį? Tiesa, mokykloms dar įvairių vadovėlių trūksta. Lietuvių Bendruomenė skuba ir nesuskumba visus reikalavimus patenkinti, bet čia keliamoji žaizda juo toliau, juo opesnė ir skaudesnė. Gal, belaukiant vadovėlio, pavyktų surengti nors trumpalaikius, atostoginius šios meno srities kursus vienoje kitoje vietovėje mokytojams ir mėgėjams? Dalykas nieku būdu nedelstinas.

Nepriklausomoje Lietuvoje buvo išleista, rodos, 4 iš viso Deklamatoriai bei vadovėliai, o JAV-se nuo 1911 metais išleisto Kl. Jurgelionio Deklamatoriaus daugiau nieko nebegirdime šioje srityje. Užuojautos vertos ir kitos gretimos sritys. Dabar surengta tautinių šokių vadovams kursai. Bet kada susiprasime pamokyti programų vedėjus — pranešėjus, kalbėtojus (oratorius)? Laisvoje tėvynėje dažnai net svarbiausieji veikėjai ir valdžios atstovai (net vienas kitas ministras) prašydavo, kad žinovai prieš iškilmes ištaisytų kalbą, ją sukirčiuotų, tuo tarpu dabar? ... Žinoma, kitas klausimas, kaip "vaidinti" bekalbant, kaip stovėti, kaip judėti, balsą valdyti ir t.t. Nemažesnė gėda kartais žiūrėti į neskoningus kai kurių dirigentų judesius. Dažnai dejuojame, kad kitos tautybės Amerikoje labiau tais visais dalykais rūpinasi . . .

Sava kritika irgi nusmukusi, ligūsta, sušablonėjusi. Nedovanotinas šališkumas, net įkyrėjęs supratingiems skaitytojams, verčia arba liaupsinti savo srovės ar grupės menkus, mažyčius laimėjimus, arba nuolat girti ir perdėtai pradedančiąsias "žvaigždes", arba perdrąsiai, net akiplėšiškai peikti jau daug pasiekusius savo srityje, diplomuotus ir turinčius ilgalaikį stažą aktorius, muzikus, solistus. Ir lyg tyčia, smarkesnės redakcijos, mėgstančios dažnai atsiliepti, kur reikia ir kur nereikia, bent recenzijomis, neturi savo bendradarbių tarpe nė vieno žinovo.

Publika? Masiškai imant, jos skonis permažai išlavintas. Rimtoji, objektyvioji kritika visados lavina žiūrovų skonį bei nusimanymą.

Blogiausias dalykas, kad dabartinis išeivijos jaunimas ne visur ir ne visados noriai jungiasi į tokius dvasinio atgajaus polėkius: aiškiai pasisako, kad gaila laiko, pakankamai turi kitokių malonumų, vargais negalais įtikintas lanko tiktai sporadiškai ir tiktai protarpiais, o kiečiau įpareigotas ilgai nebeištveria. Tad kurgi idėjos, brangūs tikslai, džiaugimasis savąja kultūra? Argi visa tai lengva širdimi metama į šalį, nors esame iš šalies visiškai nevaržomi? Argi silpnas, neatsparias tautybes ryjančiam amerikonizmo katilui aukojame savo begalinės vertės lobius, norėdami sąmoningai nutausti?

Skaudžios išvados nenoromis verčia priminti, kad 1) kultūringoji tauta teigiamai ir naudingai veikia savo mažiau kultūringus kaimynus, 2) net nugalėtoji karo metu kultūringoji tauta ilgainiui padaro žymios įtakos savo nekultūringam nugalėtojui, arba nugalėtojams, 3) priespauda iššaukia reakciją, vadinasi, mumyse gimtų didesnis ryžtas savam teatrui, jeigu nebūtume šiandien laisvi mus globojančiose šalyse ir . . . kiek dar argumentų rastume prieš mūsų pavojingai gausėjančius silpnos valios atstovus? Argi galų gale tik vergai privalo meno?

Daugybę dar turime šitokių opių, bene kiekviename žingsnyje jaučiamų skaudulių, bet čia — ne vieta plačiau apie tai kalbėti. Gana tokių skaudžių šiandieninės išeivijos nuosmūkio gretinimų su žaviomis anų laikų prošvaistėmis tėvynėje. Grįžkime prie temos.

PIRMIEJI ŽINGSNIAI Į KILNIUOSIUS TIKSLUS

Žvilgterėkime į pirmuosius kuopelės žingsnius. Didžioji pradedančiųjų mėgėjų yda— perdaug skubus veržimasis scenon, viešumon. Įtikinę jau turimus būsimuosius aktorius, kad susidariusiąją kuopelės sudėtį norime laikyti tinkama pastoviems, rimtiems visos kariuomenės tikslams, kuriems pasiekti reikia gerokai pasimokyti, pasilavinti pagal numatytą planą per 8 mėnesius ir ištisam kursui per 3 metus, pradėjome masinantį įsibėgėjimą svarbiose pradinėse šakose, k. a.: balso statymas, raiškus skaitymas, deklamavimas, improvizacija, plastika, šokiai, vaidybinė technika, scenos technika, grimas, tarpais pridėdami kiek žinių iš lietuvių kalbos ir literatūros, meno istorijos, teatro istorijos, psichologijos ir kitų dalykų, nors kitų nei lektorių, nei instruktorių, nei mokytojų nebuvo nei vieno. Bendrai tokių specialistų Lietuvoje

buvo reta. Tik vėliau porą sezonų pagelbėjo ritminės gimnastikos ir plastikos srityse Iljinskaitė - Mintaučkienė, atsietinėmis gi paskaitomis — gen. št. plk. J. Lanskoronskis.

Čia pat pažymėsime, kad šitų pagrindinių žinių bei praktikos teikimas galėjo būti tiktai konspektyvus, mažomis dozėmis. Tuo pačiu metu buvo rengiamasi ir scenon žengti.

Netrukus, po tam tikrų pasitarimų su karo vadovybe, paaiškėjo ir artimiausieji kuopelės tikslai:

a) lavinti dalyvius vaidyboje, muzikoje ir šokyje, pridedant būtinus šalutinius dalykus,

b) sudaryti bent įmanomą, įvairiais požiūriais tinkamą, kariuomenei teatrinį bei koncertinį repertuarą,

c) vaidinti kariams pafrontėje ir nuolatinėse įgulose,

d) vaidinti ir koncertuoti savo iniciatyva ir kvietimais, arba sutartimis šauliams, skautams, moksleiviams, darbininkams, organizacijoms ir viešai Kaune bei provincijoje ir juo toliau, juo daugiau visokių įdomių ir viliojančių tikslų nurodė patsai kuopelės augimas, brendimas, arba buvo įsakyta siekti.

Malonu prisiminti, kad Kariuomenės štabo karo mokslo skyriuje turėjome mums palankų karių mokymo vedėją pulkininką leitenantą, vėsiau profesorių, Vaclovą Biržišką, išsamų patarėją, ir tarpininką santykiuose su vyresnybe ar su kariuomenės dalimis.

Paūgėjus, duota kartkarčiais iškilmingų, reprezentacinio pobūdžio vaidinimų bei koncertų Kaune, Klaipėdoje (gubernatorių J. Budrio ir A. Merkio kvietimais), ramovėse jų pačių, arba birutininkių, iškilmėms ar baliams, pulkų šventėse, civilinių organizacijų pokyliuose, gegužinėse ir t.t.

1920 m. balandžio 6 d. tame pačiame klube buvo pastatyta pirmoji premjera — Vyno Jieškojimas — M. Baluckio 2 v. komedija, J. Jaunučio - Strazdo versta. Vaidinta be gastrolių kitur, toje pačioje scenoje, kintančiomis vaidintojų sudėtimis, 9 kartus. Pastatymas šiek tiek palengvintas, besiderinant prie vaidintojų pajėgų stiprumo, bet nusileidžiant tik tiek, kiek leido teorinių sąlygų ribos. Esmė buvo lengvai įkandama nestipriai trupei, patsai apipavidalinimas nereikalavo didelių išlaidų. Nors klubas tvirtai stovėjo ir jo apyvarta aiškiai augo, bet pirmam pradedančios kuopelės vaidinimų sezonui gal nebūtų apsimokėjusi labiau rizikinga sąmata.

Greta viešpatavo stipri paskata — Glinskio studija. Mūsų pretendentai į aktorius lankė visus studijos vaidinimus, kritikavo, lygino su savais ir iš to mokėsi.

Tiktai sulaukus aiškios pažangos, kuopelė nebijojo sunkesnių veikalų bei didesnių lėšų skyrimo ir per tai pasiekė girtinų rezultatų. Bet pradžioje reikėjo taikintis prie klausytojų gabumų ir prie žiūrovų skonio — lengvo turinio ir lengvo žanro. Nei vaidybinės priemonės, nei interpretacija negimsta savaime, bet tik palaipsniui leidžiasi iššaukiamos vis gilesnės ir techniškesnės.

Tuo tarpu svarbios temos — tėvynės meilė, kario garbingumas, kariškos idėjos, dvasia, ryžtingumas, draugiškumas, aukojimasis, kantrumas ir kiti kariams skiepytini privalumai — nėra dažnos scenos kūriniuose. Visuomet keliant prieš akis tokius tikslus, negalima jų pasiekti su pirmamečiais mėgėjais. Reikia ilgesnio laiko ir didesnio patyrimo.

Vengta žalingos mados priveistų sulietuvintųjų veikalų, kadangi literatūroje ir muzikoje, po gana griežtų protestų iš autoritetingų šaltinių, tartum paaiškėjo, kad jau esą nugalimi. Dabar, nesiknaisiodami tokiuose scenos veikaluose, kuriuos belietuvinant net autorių pavardės būdavo nuslepiamos, prisiminkime nors vieną vėliau sukurtą muzikos pavyzdėlį, iššaukusį nemaža spėliojimų — Oi berneli, vienturi, — J. Tallat-Kelpšos duetą. Panašus į nepaprastai populiarų rusišką duetą Van'ka - Tan'ka, bet jau tiek nutolęs, kad nebelieka įtarimo, esą Tallat-Kelpša panaudojęs rusišką pagrindą. Tat nebūtų sulietuvinimas, o gal tik sekimas, nors panašaus turinio, nuotaikos, struktūros ir detalių; bet tenebūna šita užuomina nei priekaištas, nei įtarimas.

KELIO TARPSNIAI BE VINGIŲ IR SU VINGIAIS

Pažvelkime į pradžioje vaidintus veikalus, derindami jų atliktų spektaklių skaičius:

Meška, A. Čechovo 1 v. juokai, A. Klimo išvarsta, vaidinta 36 kartus;

Kuprotas oželis, S. Čiurlionienės - Kymantaitės 1 v. vaizdelis, 32 k.;

Jaunikis, A. Čechovo 1 v. juokai, gal tai Piršlybos, P. Pundzevičiaus (Petliuko) išversta — 28 k.;

Lapkus, E. Rucevičienės sulietuvinta 3 v. tragikomedija, — 24 k.;

Velnias — ne boba, P. Petliuko 2 v. komedija, — 21 k.;

Gegužis, S. Čiurlionienės - Kymantaitės 1 v. vaizdelis, — 18 k.;

Aukso dievaičiai, M. Baluckio 3 v. komedija, (Grube ryby) J. Balčikonio išversta — 17 k.;

Advokato patarimai, J. Baffico 1 v. komedija, E. Rucevičienės išversta, — 16 k.;

Apsiriko, Žemaitės 2 v. komedija, — 16 k.;

Nesipriešink, Z. Przybylskio 1 v. komedija, A. Kaupo (Selimo) išversta, — 15 k.;

Namai — pragarai, Vaižganto 1 v. vaizdelis, — 15 k.;

Žvakutė užgeso, A. Fredro 1 v. komedija, K. Alytos išversta, —14 k.;

Alyvos žydi, Z. Przybylskio 1 v. komedija, K. Puidos (K. Žegotos) išversta, — 13 k.;

Trys mylimos, Žemaitės 3 v. komedija, — 10 k.;

Vyro jieškojimas, M. Baluckio 2 v. komedija, J. Jaunučio Strazdo išversta, — 9 k.;

Gaile — ne visi autoriai, ne visi vertėjai susekta.

Suprantama, tai buvo pirmieji žingsniai per pirmuosius ketvertą metų. Maždaug pusė tų veikalų yra lietuviški ar beveik lietuviški. Bent autoriai — lietuviai. Tiktai verta pastebėti, jog Lapkus, naujas dalykas, bene vienintėlis iš mūsų statytų sulietuvintų veikalų, pamėgtas dėl naujumo, gero sceningumo, visados aktualios "šeimos draugų" temos ir gundančių vaidybos priemonių.

Velnias — ne boba — meistriškai sudaryta komedija, tiktai poroje vietų tekstas — beveik tikslus vienos A. Čechovo apysakaitės vertimas.

Kad ir nematome čia visiškai artimų kario sielai išgyvenimų, tačiau šiaip eiliniam žiūrovui daug patraukos atskleista: daug sąmojaus, linksmo nuteikimo, lengvai suprantamo turinio, bemaž iš karto užsimezgančio ryšio su žiūrovais ir, be to, pamokomų išvadų, susijusių su pramoginiais pagrindais.

Gilesnių įspūdžių paliko, rimtesnio nagrinėjimo sulaukė ir didesnio pritarimo pelnė, iš auklėtojų ir spaudos, Namai — pragarai, Kuprotas oželis, Velnias —ne boba, Lapkus ir Meška, nors Namai — pragarai paties autoriaus neperdaug tebuvo vertinami. Meška, nors ir lietuvių kalba vaidinta, mielai buvo kviečiama į rusiškos Kauno visuomenės meno vakarus. Primityviems naujokėliams, antai, tiesiog į širdį pataikė, nepaprastai sužavėjo Trys mylimos, net iki tokios ekstazės, kad komedijos herojų, kapitoną Gedmantą, po vaidinimo ant rankų nešiojo.

Jeigu vienur kitur galvojama taip, kad veikalas turi pasisekimo tol, kol publika ganėtinai lanko, t. y. kol biletų kasa gauna pajamų, nors ir būtų nerimta pagal tokias žymes spręsti apie kūrinių vertingumą ar autoriaus talentingumą, tai mūsų kuopelėje galiojo kitoks artėjimas į žiūrovą, kitokie santykiai su žiūrovu, tad ne visados spektaklių skaičiai rodytų veikalo pasisekimą. Daugumas neapmokamų vaidinimų skirta įsakymo keliu, apmokamų vaidinimų įvairiems tikslams įvairiose vietose leista pagal galimybes, nekenkiant bendrajai programai. Štai Advokato patarimus noriai kviesdavosi ramovės, Aukso dievaičius — civiliniai. Tokiomis aplinkybėmis, nė nekalbant apie kurio veikalo tobulumą, reikia priminti, jog laimingiau pavykęs pastatymas, režisūra arba stipresnė, ryškesnė mėgėjų vaidintojų sudėtis ir geresnis susivaidinimas negarantavo iš anksto didesnio vaidinimų skaičiaus ir priešingai — kiek blankesnis spektaklis galėjo būti kartojamas tiek, kiek buvo reikalauta. Tad gaila, kad programinės ar techniškos kliūtys neleido kaikuriems reikalams švankiau paplisti įvairių gerbėjų scenose.

Pravartu būtų suskaidyti bendrus vaidinimų skaičius, pažymint vaidinimų vietas, bet dabar tatai ... — nebeišsprendžiamas uždavinys.

1920 metais įsisteigusioji Lietuvių meno kūrėjų draugija ėmėsi organizuoti Tautos Meno teatrą, stengdamasi suburti į vieną teatrą įvairuojančias režisorių, aktorių ir studijų klausytojų grupes. Glinskis ir Vaičkus, besitardami sujungti savo jau aiškiai išprususius vienetus, įsteigė naują Angos teatrą, lyg dar vieną pakopą laiptuose į profesinį teatrą. Bet, rodos, tik vieną kitą vaidinimą bendromis jėgomis išleidus ir dar ne visus savo vadovų sekėjus patikrinus, rudenėjant sparčiau pažengta prie jau vieno bendro Dramos teatro, atidaryto gruodžio 19 d.

Ne visi Glinskio studijos aktoriai perėjo į tąjį teatrą, ne visi buvo pakviesti, ne visiems tarnybinės sąlygos leido, tačiau studijos vaidinimai klube suretėjo ir pagaliau visai nutrūko, o mūsų karių kuopelės vaidinimai savaime turėjo padažnėti. Gera, kad vienas kitas iš viliojamų prie galingesnių polėkių ar trauklesnių perspektyvų, parodė didesnės meilės savo kuopelei, nenorėdamas ardyti vešliai augančio sambūrio ir neapleisdamas jo.

Kadangi savų vaidinimų klubui nepakakdavo, gi pašaliečių rengėjų koncertai turėjo tik jiems rūpimų tikslų, tai klubas užpildydavo laikines spragas savo rengiamais koncertais, kuriuose kaskart dalyvavo tūlas iš mūsų kuopelės greta su įvairiais gastroliuotojais. Šiaip ne vien tik kariai ar jų šeimos, bet ir visokie klubo svečiai jau buvo pamėgę klubą ir geidavo nuolatinių pobūvių.

(bus daugiau)

NEPRIKLAUSOMYBĖS KARE

P. GENYS

GENEROLAS PEČIULIONIS

Prieš Lietuvos priešus teko kartu veikti su a. a. gen. Pečiulionio vadovaujama baterija.

Jis buvo nepaprasto sąžiningumo ir atsidavimo tarnybai karys. Bolševikų fronte apie porą mėnesių stovėjome Antalieptės rajone. Per tą visą laiką nemačiau, kad jis būtų nusirengęs ar bent nusiėmęs diržą. Visą laiką būdavo savo sekimo punkte, jeigu kada ateidavo į bataliono štabą, tai su visa apranga nugriūdavo ant paklotų šiaudų, bet į lovą neguldavo.

Vieną kartą pradėjo šaudyti bolševikų artilerija. Pečiulionis žemėlapio pagalba nustatė jos stovėjimo vietą ir iš pirmos salvės pataikė. Vienas jų pabūklas liko sudaužytas (apie tai pranešė vietiniai gyventojai). Daugiau bolševikai nebedrįso šaudyti.

Bermontininkų fronte, dar prieš Radviliškio puolimą, jo baterija su 1 p. p. I batalionu laikė barą į vakarus nuo Radviliškio (Varnėnai - Žviniai). Buvo gauta žinia, kad prieš mus, dvaro klojime, bermontininkai laikė vežimus su sunk. kulkosvaidžiais. Pečiulionis iš pirmo šūvio pataikė į tą klojimą ir jį padegė. Visi vežimai su kulkosvaidžiais sudegė, 2 kuopa lengvai dvarą paėmė ir laimėjo grobio — arklius.

Puolant Radviliškį, Pečiulionis savo baterijos ugnimi du kartus išvijo bermontininkus iš malūno, iš kurio sunk. kulkosvaidžių ugnimi jie trukdė 1 p. pulkui pulti Radviliškį. Malūnas baterijos sviediniais buvo tiesiog subadytas.

Lenkų fronte gen. Pečiulioniui teko savą šarvuotąjį traukinį "Gediminą" sudaužyti, kurį netikėtu puolimu lenkai tada paėmė Varėnos stotyje. Stotis buvo miške ir traukinio tarnyba nebuvo pasiruošusi gintis. (Traukinys buvo sustatytas mūsų dirbtuvėse). Čia gen. Pečiulionis ypač piktai šaudė: "Jeigu nebe mūsų, tai ir ne jiems".

14 ŽUVUSIŲ KARIŲ - SAVANORIŲ

1919 metais, pasiekus Dauguvos upę, 1 p. pulko pirmoji kuopa apsistojo klojime ant pačio Dauguvos kranto. Be kareivių, tame klojime talpinosi ir nemažas skaičius visokių pabėgėlių, kurių tarpe, aišku, galėjo būti ir bolševikų šnipų.

Ar bolševikai patys pamatė ten kokį judėjimą, ar jiems kas nors pasignalizavo, tačiau iš Dvinsko tvirtovės jie paleido į klojimą tris sunkiosios artilerijos šūvius. Pirmas šūvis nedalėkė, antras perlėkė per klojimą, o trečias krito tarpduryje. Dalis kareivių po antrojo sprogimo metėsi laukan ir tarp jų sprogęs sviedinys keturiolika jų užmušė vietoje. Sužeistų nebuvo. Tie kareiviai, kurie liko klojime ir pabėgėliai —liko nepaliesti. Daugiau į tą klojimą bolševikai nebešaudė.

Savanorių pietūs iš lauko virtuvės, Nepriklausomybės karo metu.

VISAIP ŽŪDAVO MŪSŲ BROLIAI

Mūsų bataliono antroji kuopa, po įvykdytų dienos uždavinių, rengėsi nakties poilsiui.

Kuopos būstinė — tarp miškų ir pelkių įsispraudęs B. kaimelis, II Pas. karo šiaurinėje rytų fronto dalyje. Paslaptingi tie miškai, ypač atėjus tamsiai rudens nakčiai, kylant tirštai miglai ir dar drėkinant smulkiam lietui, susilieja į kažkokią nejaukią, bekraštę, gresmingą tylą, kurioje jaučiama kažkas baisu, neaišku, pavojinga.

Šį vakarą, kaip ir visada, sargybos viršininkas įspėjo, nors visiems jau ir taip buvo aišku, būti ypatingai budriems, nes raudonieji partizanai plačiai siautėjo artimose apylinkėse ir jų reikėjo tikėtis taip pat ir šiame kaimelyje bet kuriuo metu.

Man, sanitarui, stovėti sargyboje nereikia, bet turiu būti nuolatinėje parengtyje, kad ateičiau į pagalbą sužeistam draugui.

Dar nesutemus, grįždamas į ambulatoriją, esančią galutiniame kaimo name, pasikalbu su naujai išstatytais pirmosios pamainos sargybiniais ir, palinkėjęs jiems laimingai budėti, įėjau į namelio vidų. Viduje, kukliai įrengtoje ambulatorijoje, viskas stovėjo parengtyje.

Daktaras su viršila jau baigė darbo valandas ir išėjo sau. Liekame tik mes du sanitarai. Mudu čia pat ir gyvename, tai mums nereikia niekur eiti nakvoti. Kolega Juozas pasakoja, kad jis gavęs iš mamos laišką, kuri jo laukia parvažiuojant atostogų. Pasakoja jis man, jau daug kartų girdėtą istoriją. Jis dar prieš metus buvęs gimnazistas, vienintelis tėvų vaikas. Tėvas jau keli metai miręs, tačiau jam nieko netrūkę, mama, gailestingoji sesuo, jį augindama lepinusi. "Mamos vaikelis", pagalvojau dabar kaip ir anksčiau. Aišku, jam, išlepintam miesčioniui, daug sunkiau pakelti visus kareiviškus sunkumus, negu man, augusiam kaime.

Naktis jau visai sutemo. Prie menkos žibalinės lempos šviesos pavalgėme vakarienę, ir jau buvome bepradedą galvoti apie miegą.

Tuo tarpu, nakties tylą sudrumstė keli šūviai, toliau — jų daugiau, pavienių ir dažnesnių.

Pasiimu savo sanitarinį krepšį ir išslenku laukan. Prieinu prie netoli esančių sargybinių, jie sako, kad susišaudymas vyksta kitame kaimo gale. Vėl tylą perskrodė keli šūviai, netoliese nuzvimbia paklydusios kulkos. Pamažu einu į kaimo vidurį. Sutinku budintįjį puskarininkį, kuris skuba tikrinti sargybų. Jam taip pat niekas neaišku, kas šaudo ir kodėl? Vėl nuaidi keli šūviai ir išgirstame kaimelio šone vaitojantį sužeistą. Kviečiu eiti kartu puskarininkį. Slenkame per daržus, anglies juodumo tamsoje, paimti sužeistąjį. Jis jau čia pat, prie jo yra kitas jo draugas, kuris sako, kad jie buvo beveik greta viens kito, kai vieną iš jų pakirto kulka.

Sužeistasis vaitodamas sako, kad jam peršauti viduriai. Nurodau puskarininkiui, kaip imti ir abu paėmę, jį išnešame į kaimelio gatvę. Štai ir mano draugas atbėga su neštuvais. Paguldę sužeistąjį, greit nunešame į ambulatoriją. Praskleidus rūbus pasirodo, kad kulka įėjusi į vidurius iš priekio ir per pečius išėjusi. Žaizdos nedidelės, beveik nekraujuoja, bet, aišku, kraujas plūsta į vidurius.

Atskubėjęs daktaras pasako, kad jis nieko negali padaryti, nes nėra priemonių tos rūšies operacijai. Reikia kuo skubiausiai sužeistąjį gabenti į ligoninę. Miestas, kuriame yra ligoninė, tik už 12 km. Ligi sekančio kaimo, kur gali atvažiuoti sanitarinė mašina, yra 2 km. Tuojau iškviečiame sanitarinę mašiną laukti mūsų gretimame kaime. Kuo skubiausiai paruošiamas vežimas su arkliu ir, paguldę į vežimą sužeistąjį, išvykstame į gretimą kaimą.

Šaudymas nors ir aprimo, mūsų apsaugai paskiriamas vienas skyrius. Vykstu ir aš kaip sanitarinis palydovas. Einu greta vežimo, sužeistasis nuolat vaitoja ir prašo gerti, bet aš nieko neturiu, tačiau ir turėdamas duoti negalėčiau, nes sužeistas į vidurius.

Jis nerimsta, sako, kad baisiai skauda, tikriausiai, sako mirsiąs. Aš, gi, jį kaip galėdamas raminu. Jo asmeniškai nepažinau, jis sakosi dar nei dvidešimties metų neturįs, jo taip labai laukusi mama sugrįžtant į Kauną.

Prieina vienas iš sargybinių — palydovų ir klausia, ar sužeistasis mirs? Ką, gi, aš galiu žinoti? Tamsoje įsižiūriu į klausiantįjį, kurio taip pat asmeniškai nepažinau, bet nuo to momento, jo veidas kažkaip pasilieka mano atmintyje.

Privažiuojame sekantį kaimą. Matome, kad sanitarinė mašina jau mūsų laukia, jau ir durys atidarytos ir neštuvai paruošti. Tik priartėjus, sanitarai čiupo sužeistąjį ir kuo greičiausiai įkėlė į mašiną. Aš įlipau kartu, norėdamas jį palydėti, bet man nurodė, kad aš nereikalingas, nes mašina jau turi ssanitarinį palydovą.

Sužeistasis, vardu Vytas, vėl paprašė gerti, bet niekas, žinoma, jam nedavė. Už poros sekun-

Vietinės Rinktinės vyrai ant užšalusio Trakų eežro 1943 m. V. Augustino nuotr.

džių mašina nuskubėjo miesto link. Mes grįžome su viltimi, kad Vytas gal dar pamatys savo gimtąjį Kauną.

Deja, sekančią dieną mums pranešė, kad jis mirė ant operacijos stalo.

Už poros dienų į ambulatoriją įbėgęs daktaras liepė man ,kad jį palydėčiau. Jis vyksta į antrą kuopą, nes ten vėl vienas žuvęs. Nuskubėjus ten nieko neteko veikti. Viršila paaiškino, kad per neatsargumą, savasis nušovė savąjį.

Priėjus prie žuvusiojo, mane nukratė šiurpas. Gulėjo su peršauta galva tas, iš anos nakties palydovų, kuris klausė manęs, ar Vytas mirs?

Jį pažįstą pasakojo, kad tai Ignas iš Šiaulių apylinkės.

Po kelių savaičių "Karyje" skaitėme užuojautą:

Rytuose, eidami tarnybos pareigas, žuvo: Vytautas Z. ir Ignas V. Jų artimiesiems gilią užuojautą reiškia: Bataliono vadas, karininkai ir kariai.

Taigi visur ir visaip žūdavo mūsų broliai. Ir, tikriausiai, šiandien jų kapų nepuošia joks kryželis ir tų vietų neaplankys, nei jų motinos, nei seserys.

Tenbuvęs

— — —

ATSIŲSTA PAMINĖTI

Antanas Rūkas, VIENIŠO ŽMOGAUS GYVENIMAS — Juozo Adomaičio — Dėdės Šerno gyvenimo bruožai. 208 psl. Brošiūruota — kaina $2.00. Išleido Amerikos Lietuvių Istorijos Draugija.

J. Kajeckas, THE STORY OF CAPTIVE LITHUANIA, an informal survey. 12 psl. rotatorinis spaudinys. Išleido Lietuvos Atstovybė Vašingtone, 1964 m.

TĖVYNĖS ATGARSIAI, Čikagos Aukštesniosios Lituanistinės mokyklos mokinių laikraštis, Nr. 1(39), 1965 m. vasario mėn.

ŠALTINIS, 1964 m. spalis, Nr. 5(18); tikybinės ir tautinės minties žurnalas. Leidžia Šv. Kazimiero Sąjunga. Red. S. Matulis, MIC. Prenumerata 2 dol. metams. Red. ir adm.: 21 The Oval, Hackney Rd., London E. 2 England.

Dr. K. R. Jurgėla, LIETUVIAI AMERIKOJE PRIEŠ MASINĘ IMIGRACIJĄ IR TAUTINĮ ATGIMIMĄ. Atspaudas iš L. K. M. Akademijos Suvažiavimo Darbų V t. 453-522 psl. Roma 1964 m. Lietuvos karinei istorijai didelės svarbos turinti studija.

APIE 1345 METŲ KRYŽIAUS KARĄ PRIEŠ LIETUVĄ

Algirdas Budreckis

Vienas iš pavojingiausių momentų Lietuvai žūtbūtinėje kovoje su Kryžiuočių ordinu buvo 1345 metų kryžiaus karas. Jau nuo 1343 m. ordino didysis magistras Ludolfas Koenigas rimtai pradėjo planuoti didžiulį kryžiaus žygį (Kreuzzug) prieš Lietuvą.

Tuo metu Lietuvos Didžiuoju kunigaikščiu buvo Jaunutis, kuris nesugebėjo nei valdyti Vilniaus kunigaikštystę, nei vadovauti broliams jų kovose su įvairiais priešais. Ordinas pastebėjo, kad DLK Jaunučio parama broliui Liubartui jo kovoje su lenkais dėl Valuinės buvo neveiksminga. Ordinas jau seniai laikė apsupęs Žemaičius iš pietų ir šiaurės (Livonijos ordino žemes), palikdamas tarp kryžiuočių ir kalavijuočių valdomų plotų vos siaurą skiriantį ruožą, kuriuo Lietuvos teritorija ties Palanga siekė Baltijos jūrą.

Didmeisteris Koenigas planavo užgrobti tuos žemaičius ir suduoti Lietuvai mirtinį smūgį. Bet pirm to, reikėjo susitaikyti su pietiniu kaimynu, su lenkais. Tuometinis lenkų karalius Kazimieras III kariavo su Liubartu Gediminaičiu dėl Haličo ir Valuinės. Jis pasirodė prijaučiąs kryžiuočių siekimams, nes norėjęs turėti laisvas rankas prieš kunigaikštį Liubartą.

Štai, 1343 metais Kališe Kazimieras pasirašė taiką su kryžiuočių magistru Koenigu. Taikos tarp kryžiuočių ir lenkų sąlygos buvo labai palankios ordinui, nes pagal sutartį Kazimieras jam atidavė Kulmo, Kujavijos, Pamario ir Michailovo žemes, Nešavos pilį, Orlovo ir Ogorino žemes. Kryžiuočiai rėmė lenkų pretenzijas į Valuinę, o lenkai sutiko palikti Lietuvos likimą kryžiuočiams. Šitas diplomatinis laimėjimas pakėlė ordino vardą Europoje ir paskatino nepaprastai gausų svečių suplaukimą Prūsuosna.

Pakeliui į viso Pabaltijo užvaldymą stovėjo žemaičiai, kuriuos užkariauti ordinas ruošėsi per ištisus 1344 metus. Dar Gedimino mirties metais ordinas buvo nutiesęs iš Prūsų į Lietuvą tris naujus plačius kelius. Dabar ordinas tęsė kelių tiesimą toliau. Jis statė Lietuvos pasieniuose ir naujas pilis.

Magistras Koenigas kryžiaus karan sukvietė gausybę Vakarų Europos riterių, kurie troško kardo garbės ir grobio. Jisai sukvietė Čekijos karalių Joną Liuksemburgietį su savo sūnumi Karoliu (būsimuoju imperatorium), Vengrijos karalių Liudviką D'Anjou, Olandijos grafą Vilhelmą IV ir daugelį kitų Vakarų Europos valdovų. Per ištisus metus Prūsijon plaukė čekų šauliai, burgundų, vokiečių ir vengrų riteriai, aibės avantiūristų ir bastūnų. Ordino žvalgai dažnai pranešdavo, jog anapus Nemuno yra pastebėtas geras derlius ir turtingi pagonių kaimai. Šitie raportai, nors ir labai perdėti, tik skatino svečių grobuoniškumą. Jie nekantravo laukdami 1344-45 metų žiemos, kada jiems bus galima lengviau peržengti Lietuvos užšalusias balas ir upes . . . "Nach Ostland wollen wir reiten!".

Ir Vilniuje buvo žinoma, kad kryžiuočiai ruošią didelį žygį. Tačiau nėra išlikę šaltinių, kad Jaunutis būtų kaip nors veikiai reagavęs į šitą pavojų. Nėra aišku, kodėl jis nesiėmė priešveiksmių. Iniciatyva kilo iš kitų lietuvių kunigaikščių.

Didžiausias pavojus grėsė Kęstučio valdomoms žemėms: Trakų, Kauno, Gardino ir Palenkio sritims ir Žemaičiams. Šiaurėje vokiečių (kalavijuočių) pavojus ypačiai grėsė Polocko kunigaikštystei, kurioje nuo 1342 m. buvo pasodintas Algirdo sūnus Andrius.

Štai todėl Algirdas ir Kestutis buvo labiausiai susirūpinę atremti vokiečių antpuolį. Tą atsiekti jiems reikėjo atstatyti tvirtą valdžią Lietuvoje. Brolis jaunutis šitam uždaviniui netiko; jį reikėjo pašalinti iš Vilniaus, iš Didžiojo kunigaikščio sosto. Susitaręs su Algirdu, 1344 m. žiemą Kęstutis įvedė savo kariuomenę į Vilniaus sostapilį ir suėmė Jaunutį. Apie tai Kęstutis pranešė Algirdui, kuris atvyko iš Vitebsko į Krėvą. Perversmo laimėtojai sutarė Algirdą laikyti Didžiuoju Lietuvos kunigaikščiu ir pavesti jam valdyti Vilniaus kunigaikštystę, kuri buvo laikoma Didžiosios kunigaikštystės centrine sritim. Abudu broliai sudarė sutartį, kuria jie turėjo palaikyti vienas antrą tiek prieš išorinius, tiek prieš vidaus priešus ir visas nukariautas sritis dalintis pusiau.

Šis Lietuvos valdovų pasikeitimas visiškai pakeitė ir padėtį kryžiaus karo atžvilgiu. Kitaip sakant, Algirdui ir Kęstučiui paėmus valdžią ir

karybą į savo kompetentingas rankas, ordino planai pavirto niekais. Abu kunigaikščiai buvo gabūs karvedžiai nuo pat jaunystės. Kęstutis pasižymėjo savo narsumu, Algirdas savo gudrumu.

Bet mažai laiko teliko susiorganizuoti prieš ordino antpuolį. Nebuvo įmanoma sutelkti visų gediminaičių karines jėgas laiku. Pietvakariuose Liubartas įkandin rungėsi su lenkais. Kryžiuočių smūgį turėjo atremti Kęstučio žemaičių-trakiškių pulkai ir Algirdo kariuomenė iš Vitebsko. Atvirame karo lauke ordino kariuomenė su svečiais būtų per gausi ir stipri. Lietuviams reikėjo vadovautis Algirdo strategija: *greitumu ir netikėtumu.*

Signaliniai laužai buvo sukrauti ant kalvų ir piliakalnių palei vakarų pasienį. Raitų šauklių tinklas buvo sudarytas pranešti kuriuo keliu atvyksią kryžiuočiai.

Pagrindinė kryžiuočių kariuomenė atžygiavo per Parusnį. Pamažu ji slinko pirmyn, tris - penkias mylias kasdien, nes reikėjo kirsti medžius, kai kur išdeginti girias. Kryžiuočių kariuomenės žymės buvo degančių miškų dūmai, šarvų ir kaustų žvangėjimas. Priešui artėjant, Algirdas ir Kęstutis liepė visiems panemunės gyventojams 10 mylių ruože sudeginti savo trobesius ir pasitraukti su šeimomis ir turtu į Lietuvos gilumą — į tankumynus. Todėl, kai kryžiuočiai persikėlė per Nemuną, jie rado vietoj grobio tik degėsius. Jų nusivylimas buvo neapsakomas. Svečiai ėmė murmėti. Kryžiuočiai sustabdė žygį apsvarstyti padėtį. Priešui delsiant, lietuviai ėmėsi iniciatyvos.

Pagal Algirdo suplanuotą strategiją, gandas buvo paleistas apie lietuvių pasiryžimą pulti Sembą. Suklaidinti kryžiuočius Kęstučio žemaičių pulkai puolė Klaipėdos pilį ir nuniokojo Sembos sritis. Užgirdę, kad Kęstutis plėšia Sembos sritį, pasitarę kas daryti, kryžiuočiai grįžo atgal gelbėti savo žemių. Žemaičių raitininkai savo eikliais žemaitukais suskubėjo atgal į savo teritoriją.

Lietuviai irgi laukė, kol ordinas grįš ginti savo žemės. Algirdo kariuomenė iš daugiau kaip 15,000 karių, staiga pasuko priešinga kryptimi, t. y. netikėtai įžygiavo į nepasiruošusią Livoniją. Jis buvo susitaręs su pasirengusiais sukilti prieš vokiečius žiemgaliais. Algirdo kariuomenė nusiaubė Žiemgalą, sugriaudama Tervetės, Mintaujos, Duobelės ir Cėsio (Ventos) pilis. Algirdas net nukirto provokiško žiemgalių kunigaikščio galvą, kad įbaugintų kalavijuočių šalininkus. Jis būtų apgulęs ir Rygą, tačiau, nenorėdamas gadinti santykių su rygiečiais, jos neėmė. Algirdas, kaip rykštė, perėjo į Siguldos sritį, paskiau dar į Turaidės ir Krinumos apylinkes, kurias apnaikino ir su dideliu grobiu grįžo Lietuvon.

Ir kaip kalavijuočiai šaukė pagalbos iš brolių kryžiuočių! Algirdo netikėtas žygis juos pritrenkė. Koenigo kariuomenė vėl įžygiavo į Žemaičius. Idant sulaikyti kryžiuočių žygį, kad jie neateitų Livonijos ordinui į pagalbą, Kęstučio kariuomenė, žygiuodama per Sūduvos dykrą (Wildniss), užpuolė Rastenburgą (Rastainę) ir nusiautė Priegliaus upės srities užnugarį. Ten Kęstutis sunaikino kryžiuočių kariuomenės maisto atsargas. Šis skubiai įvykdytas manevras sumaišė iš Sembos prie Nemuno nuskubėjusiems kryžiuočiams galvas.

Algirdo laimėjimas Livonijoje ir Kęstučio siautimas ordino užnugary, didžiulės kryžiuočių kariuomenės akivaizdoje, paveikė ordino svečius. Jie ėmė ginčytis su šeimininkais. Neturėdami nei grobio, nei maisto, net neturėdami tinkamų progų išbandyti savo ginklus prieš pagonis, nusivylę svečiai pagaliau apleido kryžiuočių stovyklą ir grįžo namo. 1345 metų žiemai užėjus, daugelis kryžiuočių žuvo išbadėję nuo šalčio. Magistro Koenigo kryžiaus karas virto niekais. Žiemos šalčiai ir alkis ordiną privertė pasukti atgal į Prūsus. Didysis magistras Ludolfas Koenigas, žygio planuotojas, buvo apšauktas bepročiu ir net apkaltintas išdavimu.

Jis buvo priverstas atsistatydinti ir jo vieton, 1345 m. gruodžio mėn. 13 d. buvo išrinktas Henrikas Dusemeris, kuris jau anksčiau pasižymėjo kovose su lietuviais.

Naujasis magistras suprato, kad vienu žygiu Lietuvos nenugalės, todėl nusprendė pakeisti ligšiolinę taktiką: užuot rengęs didelius žygius, jis pasiryžo puldinėti Lietuvą partizaniniu būdu (Kleinkrieg), stengdamasis nusiaubti kuo daugiausia žemių, sudeginti trobesių, paimti į nelaisvę žmonių, prisigrobti gyvulių.

1345 metų žygio pasekmės nulėmė tolesnę ordino karybą. Ordinas ilgam laikui nustojo savo prestižo Vakaruose. Jis tenkinosi puldinėdamas pavienes lietuvių pilis ir neapsaugotus kaimus, stengėsi veržtis į Lietuvą palaipsniui, statydamas tvirtovių juostas, tokiu pat būdu, kuriuo jie anksčiau nukariavo Prūsus.

Iš kitos pusės, Algirdo ir Kęstučio pergalė iškėlė jų vertę ir autoritetą tiek Lietuvoje, tiek ir užsieniuose. Šių karvedžių laimėjimai padėjo jiems sustiprinti valdžią Lietuvoje. Atstatę tvirtą valstybę, jie galėjo sekmingai tęsti kovą prieš kryžiuočius ir plėsti Lietuvos kunigaikštystės sienas rytuose.

J. Juodis — Kęstutis ir Birutė, aliejus →

SUOMIŲ SOVIETŲ 1939 - 1940 M. KARAS

P. ŽILYS

DERYBOS MASKVOJE

Kai rugsėjo 17 d. Sovietų Rusija užpuolė Lenkiją, tada visiems kaimynams į akis pažvelgė rūstus, nežinią nešantis rytojus. Besidalinant ir beparceliuojant Lenkiją, Sovietų Rusija plačiu mastu pradėjo įgyvendinti savo "teises" įgytas Sovietų Rusijos ir Vokietijos nepuolimo pakto priedais.

Rugsėjo 22 d. Maskvoje, buvusiam Estijos užsienių reikalų ministeriui Selteriui, Sovietų Rusija patiekė savo reikalavimus. Rugsėjo 27 d. derybos baigėsi savitarpinės pagalbos pakto pasirašymu tarp Estijos ir Sovietų Rusijos, o po to, raudonosios armijos įgulos įsikūrė Oeselio, Dago salose, Paldiski ir kitur.

Spalio 2 d. Maskvon buvo iškviestas Latvijos užsienių reikalų ministeris R. M. Munters. Trijų dienų bėgyje tarp Latvijos ir Sovietų Rusijos buvo pasirašyta savitarpinės pagalbos sutartis, o po to raudonosios armijos dalys įsikūrė Latvijos teritorijoje.

Pagaliau buvo pakviesta Maskvon ir Lietuvos delegacija su užsienių reikalų min. J. Urbšiu priešakyje. Spalio 11 d. pasitarimai baigėsi savitarpinės pagalbos pakto pasirašymu tarp Lietuvos ir Sovietų Rusijos ir raudonosios armijos dalių įsikūrimas Lietuvos teritorijoje.

Suomija sekė paskutinioji. Spalio 5 d. Suomijos pasiuntiniui Maskvoje buvo perduota pranešti savo vyriausybei, kad prisiųstų Maskvon įgaliotus atstovus tartis politiniais klausimais, kurie karui kilus pasidarė aktualūs. Suomijos delegacija, vadovaujama Paasikivi (pasiuntinys Stockholme), atvyko į Maskvą ir spalio 12 d. pradėjo pasitarimus. Kadangi Suomijos vyriausybės sudarytos delegacijos sąstate nebuvo nei vieno kariškio, tai marš. Mannerheimas pasiūlė priskirti jai plk. Paasoneną kaip rusų reikalų žinovą.

Pirmame delegacijų pasitarimo posėdyje, Sovietų vyriausybė pasiūlė pasirašyti tarp Sovietų Rusijos ir Suomijos tokį pat savitarpinės pagalbos paktą, kokį ji pasirašė su Pabaltijo valstybėmis. Į tą Sovietų pasiūlymą, Suomijos delegacijos pirmininkas atsakė, kad delegacija neturi savo vyriausybės įgaliojimų tokį paktą pasirašyti.

Pagrindiniai Sovietų Rusijos reikalavimai Suomijai rėmėsi:

a) Leningrado saugumo garantija;

b) užtikrinimu, kad santykiai tarp Sovietų S-gos ir Suomijos bus grindžiami draugiškumu.

Trumpai suglaudus, Sovietų Rusija pareikalavo iš Suomijos:

1. Išnuomuoti 30-čiai metų Sovietų Rusijai Hanko uostą su apylinke, kad ten galėtų įsikurti raudonosios armijos 5,000 karių įgula.

2. Leisti Sovietų Rusijos karo laivams naudotis Lappohja įlanka.

3. Suomija turi perleisti Sovietų Rusijai už kompensaciją, sekančius savo teritorijos plotus: Suursaari, Lavansaari ir Koivisto salas, dalį Karelijos sąsmaukos nuo Lipola iki p. Koivisto apylinkės ir v. dalį Rybachi pusiasavlio. Viso 2,761 kv. km. plotą.

4. Kompensacija už 3 p. išvardintus žemės plotus, Sovietų Rusija perleidžia Suomijai Repola ir Porajarvi rajone 5,529 kv. km. žemės plotą.

5. Sustiprinti dabar veikiantį nepuolimo paktą tarp Sovietų Rusijos ir Suomijos, klausule, kad susitariančios šalys nedalyvaus tokiuose susigrupavimuose bei sąjungose, kurios būtų nukreiptos prieš vieną iš susitariančių pusių.

6. Abi pusės sunaikina Karelijos sąsmaukoje pasienio zonoje esančius įtvirtinimų įrengimus ir palieka tik paprastas, toje linijoje, pasienio apsaugos jėgas.

7. Sovietų Rusija nesipriešina Alandų salų įtvirtinimui, bet tas turi būti atlikta pačios Suomijos jėgomis, be svetimos, įskaitant ir Švediją, pagalbos.

Po ilgų ir aštrių diskusijų Stalinas pareiškė, kad jis suprantąs suomius, bet jis netikįs, kad didžiosios valstybės nepasinaudotų proga įsibrauti į Suomiją. Gavus tokius baisius Sovietų Rusijos reikalavimus, Suomijos delegacija grįžo į Helsinkį informuoti savo vyriausybę ir gauti naujų instrukcijų.

Toki dideli Sovietų Rusijos reikalavimai Suomijai nustebino ne tik suomius, bet ir visą pasaulį. JAV prezidentas Rooseveltas parašė specialų laišką Sovietų S-gos prezidentui Kalininui, pareikšdamas viltį, kad tarp Sovietų Rusijos ir Suomijos bus išlaikyti draugiški santykiai. Panašius demaršus padarė ir Skandinavijos valstybės. Bendrai, mažai kas tikėjo, kad tarp Sovietų Rusijos ir Suomijos galėtų kilti ginkluotas konfliktas. Į prezidento Roosevelta laišką užs. reikalų kom. Molotovas davė atsakymą (Augščiausio Sovieto posėdyje), patardamas p. Rooseveltui geriau rūpintis Filipinų nepriklausomybe, negu Suomija.

Suomijos vyriausybė, susipažinusi su Sovietų reikalavimais, nusprendė derybas tęsti ir davė savo pasiūlymus, kurie trumpai suglaudus atrodė taip:

1. Sutiko užleisti Sovietų Rusijai Suomių įlankoje sekančias salas: Seiskari, Peninsaari, Lavansaari ir abi Tytarsaari salas. Be to, sutiko diskutuoti Suursaari salos klausimą, turint omenyje abiejų valstybių interesus;

2. Sutiko diskutuoti Karelijos sąsmaukos sienos pastūmimą apie 13 km. į vakarus. Pagal suomių pasiūlymą, siena eitų nuo Rajajoki į r. nuo Haapala ir tiesiog į įlanką prie Kellomäki bažn.;

3. Suomiai nesutiko nuomuoti Hanko uosto ir įsileisti rusų laivus į Lappohja įlanką.

4. Kas liečia turimą nepuolimo paktą, Suomija rezervavo sau teisę duoti paaiškinimų;

5. Suomija sutiko su Sovietų Rusijos pasiūlymu, liečiančiu Alandų salose sustiprinimo darbų vykdymą.

Suomių delegacija grįžo į Maskvą ir spalio 23 d. derybos buvo tęsiamos. Derybų metu Stalinas pareiškė, kad Suomija siūlo labai mažai, nors Sovietų Rusijos reikalavimai esą minimalūs. Susitarti nepasisekė. Suomių delegacija vėl grįžo į Helsinkį informuoti savo vyriausybę ir gauti instrukcijų.

Suomių vyriausybė ir parlamento grupių atstovai ilgai ir smulkiai studijavo politinę padėtį ir Sovietų reikalavimus. Buvo susisiekta su Švedų vyriausybe. Galiausiai buvo prieita išvada, kad Sovietų Rusija nenorinti ginkluoto konflikto, todėl iš jos galima kai ką išspausti, netenkinant visų jos reikalavimų. Tik maršalas Mannerheimas buvo nuomonės, kad bet kuriuo atveju reikalinga yra ieškoti su Sovietų Rusija susipratimo, dėl to, kad viena Suomija kariauti su didele valstybe nepajėgs. Krašto apsaugos ministeris Niukkanen buvo nuomonės, kad turint įtvirtintas pozicijas (Mannerheimo liniją) Suomija galės laikytis bent šešis mėnesius prieš Sovietų Rusiją.

Gavusi naujų nurodymų, Suomijos delegacija grįžo į Maskvą ir lapkričio 3 d. prasidėjo pasitarimai su Sovietais, kuriuos šiame posėdyje atstovavo Molotovas ir Potemkinas. Pirmame posėdyje Suomių delegacijos pirmininkas perskaitė suomių atsakymą į Sovietų reikalavimus:

Kas liečia Hanko ir Lappohja įlanką, Suomijos vyriausybė laikosi savo ankstyvesnio nusistatymo. Negalima leisti įsikurti Suomijos teritorijoje svetimos valstybės ginkluotoms jėgoms ar laivyno bazei. Tai nesiderintų su Suomijos tarptautine pozicija ir su paskelbtu besąlyginiu neutralitetu, kurį pati Sovietų Rusija yra pripažinusi. Kas liečia Suomijos įlankos salas, Seiskari, Peninsaari, Lavansaari ir Tytārsaari, Suomijos vyriausybė yra pasiruošusi pasirašyti susitarimą ir jas perleisti už kompensaciją. Suomija yra pasiruošusi diskutuoti Suursaari salos sutvarkym, turint omenyje ir Leningrado ir Suomijos saugumo reikalą. Kas liečia Karelijos sąsmauką, Suomija, rodydama gerą valią pasiekti susitarimą, siūlo naują sienos liniją, kuri eina nuo Suomių įlankos Vammeljoki upės žiočių, vaga Vammeljoki - Lintulanjoki - Kaukjārvi, link sienos ženklo Nr. 70. Petsamo srityje Suomija esanti pasiruošusi diskutuoti perleidimą Sovietų Rusijai vakarinės Rybachi pusiasalio dalies iki Pummanki fijordo pietuose, už atatinkamą teritorinę kompensaciją. Kadangi perduodamų ir siūlomų teritorinių žemės plotų vertė yra skirtinga, tai dėl to turės būti padarytos atatinkamos kompensacijos. Suomijos vyriausybė nepritaria sunaikinti sąsmaukoje įtvirtintą zoną, nes ji buvo pastatyta tik gynimosi ir saugumo sumetimais.

Išdėsčius Suomijos pasiūlymus, prasidėjo diskusijos. Molotovas įrodinėjo, kad Rusijai labai svarbu turėti Hanko savo rankose. Jis reiškė nepasitenkinimą, kad siūloma nauja siena palieka suomių pusėje Ino (sena tvirtovė — fortas). Pagaliau, Molotovas kelis kartus pakartojo, kad Suomijos atsakymas nepatenkina minimalių Sovietų Rusijos reikalavimų.

Į Molotovo priekaištus suomiai atsakė, kad su savo pasiūlymais jie yra nuėję iki maksimalinės galimos ribos.

Prieš suomių delegacijai apleidžiant posėdžių salę, Molotovas pareiškė, jog civiliniai daugiau nieko padaryti tame reikale nebegali, dabar eilė atėjusi kariams tarti savo žodį. Šis pasitarimas buvo trumpas. Išsiskirstyta buvo nieko nenutarus dėl sekančio posėdžio ir tolimesnių diskusijų.

Lapkričio 4 d. Suomijos delegacija buvo pakviesta į Kremlių tęsti derybas. Posėdis prasidėjo 18 val. (6 val. vak.). Daugiausia kalbėjo Stalinas. Jeigu ankstyvesniuose posėdžiuose įvairūs klausimai buvo kalbami bendrais bruožais, tai šį kartą buvo kalbama ir apie detales. Stalinas pareiškė, kad Hanko turįs būti perleistas Sovietų Rusijai kuria nors forma: išnuomotas, parduotas ar atiduotas už kompensaciją. Suomijos delegacija, gi, pareiškė, kad Hanko klausimas negali būti diskutuojamas.

Po to Stalinas pasiūlė suomiams kompensaciją už Hanko — į rytus nuo jo esančias salas: Hermansō, Koö, Hästö ir Busō. Į šį Stalino pasiūlymą Suomijos delegacija atsakė, kad tai esąs naujas klausimas, o jam svarstyti delegacija neturinti instrukcijų. Svarstant kitus klausimus, Suomijos delegacija laikėsi ankstyvesnio savo nusistatymo.

Derybų metu bendrai buvo laikomasi draugiško tono. Po to Stalinas ir Molotovas pradėjo išmėtinėti Suomijos delegacijai, kad esą jų užsienių reikalų ministeris Erkko, prieš kelias dienas, pasakęs per radiją Sovietų S-gos atžvilgiu nedraugingą kalbą ir t.t. Suomijos delegacija paaiškino, kad Sovietų spaudoje paskelbta užsienių reikalų ministerio kalba buvusi perduota iškraipyta. Pasiūlymas patiekti tikslų kalbos tekstą nerado rusuose pritarimo.

Užsienių reikalų min. Erkko radijo kalbos istorija yra maždaug tokia: Visiems buvo žinoma, kad tarp Suomijos ir Sovietų Rusijos yra vedamos derybos, bet viešai nebuvo skelbiama, ko Sovietų Rusija nori iš Suomijos ir ką suomiai nusistatę yra duoti Sovietams, Kai Suomijos delegacija, su naujomis instrukcijomis, tretįjį kartą vyko į Maskvą derėtis, Sovietų užsienių reikalų komisaras Molotovas pasakė per radiją kalbą ir viešai išdėstė, ko Sovietų Rusija reikalauja iš Suomijos. Po to Suomijos užsienių reikalų ministeris Erkka pasakė per radiją kalbą ir išdėstė Suomijos vyriausybės nusistatymą Sovietų Rusijos reikalavimų atžvilgiu.

Dėl revoliucijos šventės sekantis posėdis įvyko tik lapkričio 9 d. 18 val.

Suomijos delegacija nuvyko į tą posėdį su naujomis instrukcijomis. Suomijos delegacijos pirmininkas trumpai paaiškino, apgailestaudamas, kad Suomijos vyriausybei nepriimtinas Sovietų pasiūlymas keisti Hanko į kitas salas. Sovietų atstovus toks suomių atsakymas labai nustebino.

Suomiai pareiškė sutinką perleisti pietinę dalį Suursaari salos. Į tai Stalinas pareiškė, kad tada sala turėsianti du šeimininkus. O po to paklausė, ką suomiai siūlo Karelijos sąsmaukoje? Į tai suomiai atsakė, kad jie laikosi savo seno pasiūlymo, o kas liečia Ino, delegacija neatsiklausė savo vyriausybės nuomonės.

Po pasikeitimo nuomonėmis įvairiais kitais klausimais, derybose nepasiekta susipratimo. Posėdis buvo baigtas. Abi delegacijos išsiskyrė gana draugiškoje nuotaikoje. Stalinas palinkėjo suomiams viso geriausio, o Molotovas, atsisveikindamas, pasakė: "Iki pasimatymo".

Po to Suomijos delegacija informavo savo vyriausybę apie derybų eigą. Delegacijos laikysena vyriausybės buvo aprobuota. Bendrai, Suomijos delegacija buvo nuomonės, kad tolesnės derybos dar yra galimos ir laukė Sovietų pakvietimo. Tačiau, nesulaukusi jokio ženklo iš Sovietų Rusijos pusės tęsti derybas, gavusi savo vyriausybės leidimą, suomių delegacija lapkričio 13 d. vakare iš Maskvos išvyko į Helsinkį. Paskutinėmis dienomis Sovietų Rusijos spauda pradėjo nedraugingą kampaniją prieš Suomiją ir jos vyriausybę.

KANKO (HANGO) REIKŠMĖ SUOMIJAI

Kaip matėme, svarbiausia kliūtis Maskvos derybose buvo Hanko, kurio Suomija jokiu būdu nesutiko išnuomoti, ar užleisti Sovietų Rusijai.

Hanko yra pietų Suomijos uostas ir pajūrio kurortas 23 km. ilgio siauro pusiasalio (toliausiai į pietus išsikišusi Suomijos vieta) pietų gale. Ten gyveno apie 8,000 gyventojų (1955). Tai vienintelis retai užšąląs Suomijos uostas, svarbus savo strategine padėtimi, nes iš jo galima kontroliuoti įėjimus į Suomių ir Botnijos įlankas.

Kadangi Sovietų Rusija jau turėjo savo įgulas Estijoje. Paldiski uoste, įsteigus bazę Hanko usote ji kiekvienu momentu galėtų uždaryti Suomių įlanką ir kontroliuoti susisiekimą Botnijos įlankoje.

Tokia padėtis skaudžiai paliestų gyvybinius Suomijos interesus. Jos susisiekimas Baltijos jūroje daug priklausytų nuo Sovietų Rusijos malonės, o, be to, sudarytų didelį pavojų Suomijos saugumai.

Pastaba: literatūroje ir žemėlapiuose vieni rašo Hanko, kiti — Hango. L. E. rašoma Hanko.

NERVŲ KARAS

Kadangi paskutinis posėdis tarp Sovietų Rusijos ir Suomijos delegacijų įvyko gana ramioje atmosferoje, be to, delegacijos išsiskyrė gana draugiškoje nuotaikoje, tai suomiai laikė, kad derybos su Sovietais nėra galutinai nutrauktos, o tik pertrauktos ir gali būti kiekvienu momentu atnaujintos. Tiesa, nebuvo pasiekta susitarimo, bet iš sovietų pusės nebuvo jokių ypatingų grasinimų, iš ko galima būtų spręsti, kad galėtų įvykti kas nors blogo, o ypač, kad galėtų kilti karas. Tuo labiau, kad 20 metų bėgyje Sovietų S-ga kalbėjo apie taiką, ginklavimo apribojimą ir nusiginklavimą. Tokioms aplinkybėms esant mažai kas galėjo tikėti, kad didelė valstybė galėtų panaudoti jėgą prieš mažą savo kaimyną, kuris tvirtai gina savo teises. Taip buvo galvojama anais laikais, panašiai galvojama ir dabar.

Taip optimistiškai galvodami, suomiai ruošėsi pradėti vėl ramiai gyventi. Iškeltieji gyventojai iš pasienio zonos pradėjo grįžti į savo namus. Mokyklose prasidėjo normalus darbas. Kariuomenėn pašauktieji atsarginiai pakartojimams pradėta leisti į namus. Krautuvių ir namų langai, kurie spalio ir lapkričio mėn. pradžioje buvo aplipdyti popierio juostomis, kad neišdužtų priešo aviacijos puolimo atveju, pradėta valyti ir plauti.

Kai suomių tauta jau ruošėsi grįžti į normalų gyvenimą, iš rytų kaimyno — Rusijos — pusės pradėjo rodytis nieko gero nežadantys ženklai. Sovietų Rusijos propagandos mašina pradėjo kampaniją prieš Suomiją. Įmonėse prasidėjo mitingai, kurių metu buvo priimamos rezoliucijos, reikalaujančios patenkinti Sovietų Rusijos reikalavimus. Spaudoje pasirodė straipsniai, reikalaują patenkinti Sovietų saugumo reikalavimus. Esą, reikia eiti iki galo, nežiūrint į tai, kas atsitiks. Kai kurie vedamieji buvo nukreipti prieš Suomijos vyriausybės narius: ministerį pirm. Cajanderį ir užsienių reikalų min. Erkko.

Šitoji Sovietų Rusijos propaganda suomių buvo suprasta kaip priemonė "suminkštinti" suomius, kad jie būtų nuolaidesni derybų metu ir padarytų nuolaidų. Toji propaganda palaipsniui stiprėjo, o į lapkričio galą visai sutirštėjo, virto provokacine.

Lapkričio 26 d. Suomijos pasiuntinys Maskvoje Irjö - Koskinen gavo užsienių reikalų komisaro Molotovo notą, kurioje buvo sakoma, kad tą dieną — 15:45 val. į Sovietų kariuomenės dalinį, stovintį Mainila vietovėje, iš Suomijos pusės buvo paleista septyni artilerijos šūviai, kurių pasekoje trys Sovietų kareiviai ir vienas puskarininkis buvę užmušti ir 9 sužeisti.

Sovietų S-ga nenorinti plėsti šito įvykio, bet laiko reikalinga pareikšti dėl to griežtą protestą. Be to, buvo pareikalauta, išvengimui panašių įvykių, atitraukti suomių kariuomenę 20 - 25 km. nuo sienos.

Sekančią dieną Sovietų S-gai buvo atsakyta, kad šūviai buvo paleisti ne iš suomių pusės. Tikrumoje suomių artilerija jau žymiai anksčiau buvo atitraukta nuo sienos tiek, kad jos šūviai negalėtų pasiekti sienos. Tokį įsakymą suomių kariuomenei buvo davęs marš. Mannerheimas, o artilerijos inspektorius buvo specialiai pasiųstas į pasienį patikrinti, kad tas įsakymas būtų tiksliai įvykdytas.

Suomių pasienio apsauga, kiekvieną dieną darydavo pasienio įvykių santraukas ir lapkričio 26 d. santraukoje tas įvykis buvo užregistruotas. Tą dieną suomių pasienio sargybiniai, būdami apie 800 metrų atstume, ties Mainila vietove, atviroje vietovėje, gerai matė artilerijos sviedinių sprogimus ir iš trijų sekimo punktų (pelingatoriais) nustatė, kad šūviai buvo paleisti iš Sovietų pusės, maždaug iš pusantrodviejų km atstumo nuo sprogimo vietos.

Vėliau, 1941-44 m. karo metu suomių paimtieji nelaisvėn raudonarmiečiai papasakojo, kaip toji provokacija buvo surežisuota.

Suomijos pasiūlymas bendrai ištirti tą Mainilos įvykį Sovietų S-gos buvo atmestas. Lapkričio 27 d. užsienių reikalų komisaras Molotovas pareiškė Suomijos pasiuntiniui Maskvoje, kad Sovietų S-gos nesaisto 1932 m. su Suomija sudarytas nepuolimo paktas. Lapkričio 29 d. Molotovas metė naujus apkaltinimus Suomijai. Esą Suomijos kariuomenės daliniai "kaip žinoma" vykdo užpuolimus ne tik Karelijos sąsmaukoje, bet ir kituose baruose. Dėl to Sovietų Rusija esanti priversta nutraukti su Suomija diplomatinius santykius.

Suomija sutiko atitraukti savo kariuomenę nuo sienos 20-25 km. Siūlė Sovietų Rusijai aiškinti visą reikalą pagal nepuolimo pakto 5 paragrafą. Tačiau tai nieko nepadėjo.

Lapkričio 30 d. Sovietų Rusijos raudonoji armija pradėjo karo veiksmus prieš Suomiją sausumoje, jūroje ir ore.

SUOMIJOS KARIUOMENĖS MOBILIZACIJA IR KONCENTRACIJA

Suomijos siena buvo tik 32 km atstumo nuo Leningrado, kurio kariuomenės įgula siekė apie 100,000 vyrų. Tos įgulos kariuomenės dalys, ypač motorizuotos — mechanizuotos, vienos dienos bėgyje galėjo pasiekti Suomijos sieną ir ją peržengti. Tokia padėtis sudarė nuolatinį pavojų Suomijos saugumui.

Esant tokioms sąlygoms, Suomijos kariuomenės vadovybei buvo didelė mįslė, kaip sutvarkyti savo kariuomenės priedangos dalių mobilizaciją ir koncentraciją, kad jos (priedangos dalys) spėtų laiku susimobilizuoti, susikoncentruoti ir užimti numatytas pozicijas, kad jų priedangoje pagrindinės jėgos, savo ruožtu, galėtų susimobilizuoti, susikoncentruoti ir pasiruošti operacinių uždavinių vykdymui, ypatingai turint omenyje galimus priešo stiprios aviacijos veiksmus, tikslu sutrugdyti mobilizaciją ir ypač dalių koncentraciją.

Turint visą tai omenyje, 1939 m. Suomijos kariuomenės vadovybė labai budriai sekė pasaulio įvykius ir prie jų taikėsi. Lyg nujausdama ir atspėdama būsimų įvykių raidą, jau 1939 m. pavasarį ji pradėjo vykdyti rimtus pasiruošimus dideliems įvykiams. Buvo pradėta sparčiai vykdyti Mannerheimo linijos statybos darbai, pašaukta dalis atsarginių, ypač atsargos karininkų, pakartojimams.

Prasidėjus lenkų - vokiečių karui (rugsėjo 1 d.), Suomija tuojau papildė priedangos dalis ir pasiuntė jas (rugsėjo 6 d.?) pagal numatytą planą operaciniams uždaviniams vykdyti. Taip pat pradėjo evakuoti pasienio zoną ir didesnius miestus.

Sovietų Rusijai užpuolus Lenkiją (rugsėjo 17 d.), Suomija pradėjo palaipsniui šaukti atsarginius ir vykdyti didesnio masto lauko pratimus - manevrus, būsimųjų karo veiksmų zonoje, norėdami paremti diplomatijos žygius.

Einant Maskvoje deryboms, Suomija ne tik pamažu sumobilizavo savo kariuomenę, bet ir sutelkė ją pagal sudarytą planą. Pagal Sovietų šaltinius, Suomija paskelbė mobilizaciją spalio 13-14 dienomis. Tokiu būdu Suomija turėjo apie 4-6 savaites laiko, savo kariuomenei sumobilizuoti ir sutelkti. Kariuomenės dalys turėjo gana daug laiko susipažinti su aplinkuma, kurioje joms reikės kautis, patobulinti savo pozicijas, ugnies planus, sustiprinti įvairias kliūtis, išdėstyti minas ir t.t.

Pagal Tautų Sąjungos "Annuaire Militaire" Suomija turėjo paruoštų rezervų apie 300,000 vyrų. Pagal Sovietų šaltinius, su šaulių korpu Suomija turėjo paruoštų iki 400,000 vyrų. Pagal marš. Mannerheimą, Suomija buvo sumobilizavusi 175,000 - 200,000 vyrų.

Karo eigoje pasireiškus vyrų trūkumui, buvo pašaukta į kariuomenę (apie 100,000?) moterų "Lotta" organizacijos narių, kurios dirbo raštinėse, štabuose, ryšių, sanitarijos ir kitose nerikiuotės įstaigose ir tarnybose, o ten dirbę vyrai buvo įjungti į kovotojų eiles fronte. Pagal Sovietų šaltinius (Molotovo kalba) Suomija buvo mobilizavusi 600,000 vyrų. Netikėtina.

Suomijos kariuomenės vadovybės paruoštas planas numatė, karui kilus, sumobilizuoti ir sukomplektuoti 15 pėst. divizijų ir vieną kav. brigadą su įvairiomis papildomomis dalimis. Pradžioje buvo sumobilizuota dar viena divizija, o sujungus priedangos dalis (1 ir 2 brigadas), gavosi dar viena divizija. Tuo būdu iš viso susidarė 10 pėst. divizijų. Plane numatytam divizijų skaičiui sudaryti trūko ginklų, šarvuotės ir kitko. Todėl buvo sudaromos kuopos, batalionai, o iš tų batalionų, bei kuopų, buvo sudaromos rinktinės, kurios veikė antraeiliuose baruose bei kryptyse.

Kyla klausimas, kodėl Suomija negalėjo sumobilizuoti pagal planą numatytų 15 p. divizijų? Atsakymas yra paprastas: kariuomenei galutinai sumoderninti 1937 m. (?) Suomių vyriausybė buvo paskyrusi specialią 2,700.000 suomių markių sumą. Deja, prasidėjęs karas neleido numatytą planą galutinai įgyvendinti.

Pagal "Istorija Velikoi Otečestvennoi voiny Sovietskogo Sojuza 1941 - 1945", Suomija buvo sumobilizavusi: 9 p. divizijas, 5 p. brigadas, 5 ats. pėst. pulkus, 22 šaulių batalionus ir vieną kav. brigadą, — kas, iš tiesų, sudaro apie 15 p. divizijų.

Be to, Suomija buvo sumobilizavusi ir suorganizavusi Alandų salų grupę, specialią kariuomenės vado rezervo grupę ir specialias dalis Suomijis ir Botnijos įlankų pakrantėms saugoti.

PRADINIS SUOMIJOS KARIUOMENĖS IŠDĖSTYMAS

(Žiūr. schemą)

Pradinis Suomijos kariuomenės išdėstymas buvo toks:

1. Karelijos sąsmaukoje:

a) Priedangoje — dvi pėst. brigados (24 batalionai?),

b) Pagrindinėje — Mannerheimo linijoje — šešios pėst. divizijos;

Vadas gen. ltn. Oestermanas.

c) Kariuomenės vado rezervas — 6 pėst. divizija rajone Simola - Kaipiainen - Luumäki, vykdo pozicijų sustiprinimo darbus ir yra pasiruošusi atremti priešo desantus tarp Viipuri (Viborgo) ir Kotka.

Kitas rezervas — 9 pėst. divizija (nepilna?) Uleabargo rajone, pasiruošusi veikti —rytų bei pietų rytų kryptimis.

2. Šiauriniame Ladogos ežero krante, maždaug 100 km. bare, IV armijos korpas iš dviejų pėst. divizijų (12 ir 13).

Vadas — gen. majoras Hägglundas.

3. Toliau į šiaurę, maždaug 1000 km. bare, iki Šiaurės Ledinuotojo vandenyno veikė atskiri batalionai ir kuopos, šie daliniai pagal reikalą būdavo suvedami į rinktines.

4. Kariuomenės vado vadovietė — St. Michel (arba Mikkeli), toje pačioje vietovėje, kurioje buvo 1918 m. Nepriklausomybės kovų pabaigoje.

"Istorija Velikoi Otečestvennoi voiny Sovietskogo Sojuza 1941 - 1945" duodamas kitoks Suomijo s kariuomenės išdėstymas, būtent:

1. Pagrindinės jėgos, vadovaujamos gen. Oestermano, buvo išdėstytos Karelijos sąsmaukoje — Mannerheimo linijoje trimis skaidiniais:

a) priedangoje 24 pėst. batalionai ir kavalerijos brigada(?), suskirstyti į dvi grupes.

b) pagrindinėje Mannerheimo linijoje — priekiniame ruože — 4, 5, 10 ir 11 p. divizijos,

c) antrame Mannerheimo linijos ruože (užnugaryje) 6 ir 8 p. divizijos. Miestus — Viipuri, Keksholm, Sortavala dengė atskiri batalionai ir specialios šaulių rinktinės.

2. Petrozavodsko (Petroskoi) kryptyje veikė gen. Hägglundo korpas ir gen. Talvela grupė.

3. Uhtua kryptyje veikė gen. Tuompo grupė.

4. Kandalakša ir Murmanskas kryptimis veikė gen. Wallenius grupė.

Panašus Suomijos kariuomenės išdėstymas susidarė, bet ne karo pradžioje, o kautynių eigos pasekoje, gruodžio mėnesio antroje pusėje, bei sausio mėnesio bėgyje.

1939 m. rugsėjo mėn. Sovietų Rusija didelę dalį savo kariuomenės turėjo panaudoti Lenkijos puolimui ir jos okupacijai, nemažą jos dalį sutelkti prieš Lietuvą, Latviją, Estiją ir Rumuniją. Toms operacijoms buvo panaudotos geriausios Europinės Sovietų Rusijos kariuomenės dalys, paimtos net ir iš Leningrado karo apygardos.

Dėl to prieš Suomiją buvo pasilikę silpnesnės, nepilnai paruoštos (anot Churchillio, naujokų) kariuomenės dalys; o, be to, dar neskaitlingos.

Atvirai kalbant, karui su Suomija Sovietų Rusija nebuvo pasiruošusi nei diplomatiniai, nei kariniai, turint omenyje Lenkijos - Vokietijos karo iškilimą. Bet, nežiūrint to, Sovietų Rusija greit susigriebė ir pradėjo ruoštis galimiems veiksmams prieš Suomiją. Jau rugsėjo mėnesio pabaigoje buvo pastebėti nekasdieniniai Sovietų kariuomenės judėsiai Suomijos pasienyje. Pagyvėjo judėjimas geležinkeliu Leningradas-Murmanskas. Buvo pradėta varžyti civilinių gyventojų judėjimas tuo geležinkeliu. Buvo pastebėta pasienio zonoje kelių taisymas ir statyba naujų. Pradėta geležinkelio linijos statyba nuo Petroskoi link Suojarvi. Visa tai ypatingai pagyvėjo, kai Maskvoje prasidėjo sunkios ir kietos derybos tarp Sovietų Rusijos ir Suomijos.

Karo pradžioje Sovietų Rusija prieš Suomiją buvo sutelkusi sekančias kariuomenės jėgas:

1. Karelijos sąsmaukoje — 7 armiją, kurios sudėtyje buvo 12 - 14 pėst. divizijų, šarvuočių korpas, kelios šarv. brigados — apie 1000 tankų ir keli sunk. artilerijos pulkai. Uždavinys buvo pulti ir paimti Viipuri (Viborgą). Paėmus Viipuri, žygiuoti vakarų kryptimi. Pirmame skaidinyje puolė 7 pėst. divizijos su tankais.

2. Šiauriniame Ladoga ežero krante — Aunus - Porajärvi rajone — 8 armija iš 7 pėst. divizijų (karo eigoje tos armijos divizijų skaičius buvo pakilęs iki 10) su keliomis šarv. brigadomis ir sunk. artilerijos pulkais. Nuo vasario mėn. čia veikė ir 15 armija. Uždavinys buvo pulti bendra vakarų kryptimi,

Sovietų kariuomenės sutelkimas ir armijų puolimo kryptys

tikslu užeiti į užnugarį suomių jėgoms, ginančioms Karelijos sąsmauką, t. y. Mannerheimo linija.

3. Rajone Repola - Uhtua - Kandalakša veikė 9 armija iš 5 pėst. divizijų. Uždavinys buvo pulti bendra vakarų kryptimi, tikslu pasiekti šiaurinius Botnijos įlankos krantus ir atkirsti suomiams susisiekimą su Švedija.

4. Toliau į šiaurę veikė 14 armija, kurios sudėtyje buvo kelios pėst. divizijos. Jos uždavinys buvo pulti bendra pietų, pietų vakarų kryptimi.

Toks didelis Sovietų Rusijos jėgų sutelkimas, viso 26 - 28 pėst. divizijos, apie 1000 tankų ir apie 800 lėktuvų, suomiams buvo nelauktas ir netikėtas. Bendrai Sovietai manė, kad sutelkus tokias dideles jėgas, jiems pasiseks kelių savaičių bėgyje užkariauti Suomiją. Kad taip Sovietai manė, sprenma iš operacinių įsakymų, kuriuose kariuomenės dalys buvo įspėjamos neperžengti Švedijos sienos.

(Bus daugiau)

DĖL NAUJO LIETUVOS ŽEMĖLAPIO

PETRAS BŪTĖNAS

Vladas Mingėla, Degančiai svarbus ir skubus reikalas; Lietuvos sienų klausimas ir Algirdo Gustaičio ruošiamas žemėlapis, — **"Karys"** 9 nr. 1964 m. 284 - 285 p. — Man atrodo, kad pravarčios yra čia paskelbti kelios pastabos, aną straipsnį perskaičius:

1. Tame straipsnyje nė eilutės nėra apie Algirdo Gustaičio ruošiamo žemėlapio turinį ir šiaipjau lietuviškus bei baltiškus žemėlapinius dalykus. Jei yra įdėta L. Kačanausko to baigiamo Lietuvos žemėlapio nuotrauka su prie jo dirbančiu žemėlapio autoriumi, tai maždaug ir viskas. Straipsnio autorius bent vėliau galėtų apie tą žemėlapį plačiai painformuoti savo tautiečius laikraščiuose, jei tik galima. Gerokai anksčiau kažkuriame laikraštyje to paties autoriaus buvo pasikalbėjimas išspausdintas, bet ir ten tas pats. Šiandien (1964.IX.27) gavau Lietuvos Pajūris. 2-3 nr. 1964 m., kur yra "Pasikalbėjimas su Algirdu Gustaičiu, naujų Lietuvos žemėlapių kūrėju", bet ir čia tas pats šykštumas mano užsimintu reikalu.

2. Straipsnio autorius "Karyje" davė geros medžiagos žemėlapio kūrėjui, kaip jis pats pasisako, ir, žinoma, skaitytojui žinoti. Bet ruošiamam žemėlapiui ji, kad ir aptrumpintai surašyta, tiks kur kas nevisa. Be to, kiek galint ir reikiant ji jau senokai suvartota geresniems žemėlapiams, ir todėl kartografiškai tai lengvai prieinama anam naujai ruošiamam žemėlapiui pasinaudoti, kaip bus ji betkada šitaip prieinama ir tolimesniems žemėlapiams. Apie pavojingesnius etninius bei istorinius dalykus straipsnio autorius nė neužsimena, nors fotografijoje stovintis žemėlapio siluetas tai ir diktuotų. Todėl juo labiau pašaliniam čia sunku apsiimti drįsti iš anksto kas paskelbti. Gal kada paaiškės, sakysime, dar prieš ano žemėlapio spausdinimą.

3. Savo straipsnio gale autorius nurodė "literatūros bei šaltinių" 5 numerius, nepažymėdamas net pvz. nė laikraščių ar Vyriausybės žinių nei numerių, nei (kur būtinai reiktų) šaltinių puslapių, kad lengviau galima būtų betkam reikale susirasti; pasakymas pvz. "Trimitas, 1920 m." yra perdaug išpleręs. O dėl nurodytos A. Šapokos Lietuvos istorijos (kaip ir kitokių Lietuvos istorijų), turiu pasakyti, kad ten Lietuvos sienų klausimas palaidas ir neaiškus. Ilgainiui tas reikalas į priekį jau smarkiai ir net kitoniškiau, lemčiau, pavarytas, — žinoma, nieko nežinant, kur yra daroma ir kaip varoma autoritetinių įstaigų jau gal daug metų. Autorius nenurodė ir palyginti gerų žemėlapių, kuriuose bent kažkurių etnografinių periferijų vistiek negalima ignoruoti. Jo straipsnio pasakymas "neišmanėliai imasi tokių darbų", kurių pasirodymas pasaulinėje arenoje mums daro baisią žalą ir gėdą" (284 p.) tėra bergždžiausias, kol nėra konkrečiai autoriaus nurodyta ir įrodyta. Pilni laikraščiai šitokių "tuščiaviduriavimų", neaplenkiant nė "kertinių paraščių".

4. Iš "keleri metai ruošiamo **istorinio - dokumentinio** Lietuvos žemėlapio autorius Algirdas Gustaitis savo bute darbo metu prie Lietuvos žemėlapio" prie straipsnio prijungtos fotografijos ryškėliau matoma tik šit kas:

a) "Lietuviškų žemių žemėlapis" — tokia fotografijoje yra matoma to žemėlapio antraštė. Tik tuo tarpu nė iš nieko nematyti ir niekaip negalima suprasti, kuo žemėlapio autoriui galėtų skirtis šitokios dvi sąvokos: "lietuviškos žemės" ir "lietuvių žemės", o šiaipjau — tai tarp jų nemažas skirtumas. Neužmirština, kad straipsnyje įrašyta: "istorinis - dokumentinis žemėlapis".

b) Augštaičiai" žemėlapyje įrašyti nuo Nemuno vidurupio į vakarus ligi D. ir M. Lietuvos ribos. Nesuprantama, kodėl tik taip, kaip dar lig šiol nė nebuvo būta. Be to, antmestinė valstybių (čia germanų ir slavų valstybių baltų teritorijoje) siena, kokia ji yra D. ir M. Lietuvos riboje, tėra kitkam, o ne suskaldytam ir saviškių tebeskaldomam tautos kūnui. Tad, žinoma, turbūt, bus žemėlapyje įrašyti ir "Žemaičiai". Tik dar nežinia, ar Žemaitija bus kaip anų laikų administracinis vienetas, ar tik kaip žemaičiai. Įdomu, kas galėtų atsitikti su Klaipėdos sritimi, kuri geografiškai ir žemėvaizdiškai tėra Žemaitijos pietvakariai, politiškai ir etniškai — atsikūrusios Lietuvos valstybės trys integralios apskritys, o Vokiečių ordinų laikais kartu su Klaipėdos pilimi ir uostu buvo ginamos dar lietuvių, nes augštaičių bei žemaičių dar nebūta anoje pat pradžioje.

c) Kas dedasi su M. Lietuva ir su Prūsų 100 x 80 km ežerynu, tai iš žemėlapinės fotografijos dar neaišku, kaip dar neviską galima matyti, kas būtų ar bus atsitikę su visitele Sūduva - Jotva - Dainava.

d) Kur Latvijos valstybė parašyta "Latgaliai", tai ten yra Latgalos pietūs, jei ir istoriškai (Latgala yra latgalių - latvių tėvynė), o latvių kalbos tarmėmis — vietomis jau kitaip.

e) Kur nuo Latvijos valstybės Latgalos pietryčių kertės į rytus parašyta "rusai" ar "Gudai" (negaliu galutinai išskaityti), tai ten dar latgaliai — latviai, nors ir Sov. Rusijos pasisavinti.

f) Latvijos valstybės "Žemgaliai" (Kodėl ne **žiem**galiai?) perplačiai parodyti, nes Latvijos Žiemgala į save negali įtraukti Latvijos Sėlos.

g) Kiek iš žemėlapio fotografijos galima numanyti, tai Latvijos Kuršas yra užgriebęs Latvijos Žiemgalos vakarinės dalies ploto. Įdomu, kas šitokios rūšies ir vardo žemėlapyje bus parodyta Latvijos Kurše.

Reikia (d, e, g skirsneliams) pabrėžti, kad Latvijos valstybės administracinių sričių ribos vietomis smarkiai nesutinka su "istorinėmis-dokumentinėmis", kartu, suprantama, ir su kalbinėmis, sričių ribomis dabartinėje Latvijos valstybėje. Kodėl taip, — čia yra visa įdomi nesena Latvijos valstybės vidaus santykių istorija.

h) Iš tos žemėlapinės fotografijos daugiau čia nieko neapsiimu pasakyti, nes neaišku. Tik pvz. jei lietuviškų žemių žemėlapis, tai tokios žemės eina ir į pietus nuo Nemuno augštupio, ir žr. pvz. Arch. Sk. Šlapelio Lietuvos žemėlapis. Patria leidimas, priedas prie knygos "Lietuvos sienų klausimu"; Juozo Andriaus Lietuvos žemėlapis. Boston, Mass., 1936 metais; Juozo Audėno Twenty years' struggle for freedom of Lithuania. New York, N. Y. 1963 metų knygos Lietuvos žemėlapis.

5. Straipsnyje 1920 metų Maskvos sutarties tarp Lietuvos valstybės ir Sov. Rusijos sienos išminėtos trafaretiškai, kaip jos nustatytos. Bet tai gyvas lavonas skaitytojui, tyrinėtojui ir, turbūt, pačiam ano straipsnio autoriui. Kiek atsimenu, Lietuvoje nepriklausomybės laikais tas sienų protokolas buvo paskelbtas toks, koks jis yra. Bet autoriaus jis, rodos, aptrumpintas (Ar taip?), jame vietomis vietovardinės lytys ar tik nebus kiek pakoreguotos (Ar taip?). Tada būtų jau nebegerai, nes, pirmučiausia, nebevienodai ir neautentiškai. Ta valstybių siena gi eina per lietuvių žemę, o ta siena

išvaryta pagal kokį Rusijos žemėlapį su apslavintų lyčių vietovardžiais, ir užtat ten yra pvz. šitokie parašymai, kaip straipsnio autorius ir rašo, jei tikrai ten taip; rašau čia vietovardžius abėcėlės tvarka, tik kaip pavyzdžius keistai iliustracijai: Beniašai, Berezovcai, Beržūna (Berezina) (nemuninė Baržūna, nes yra dnieprinė Berezina. P.B.), Bliados ežeras (Blėdas ar Blėda. P.B.), Buchovka upė (Kaip tai? P. B.), Ceno (Cno) ežeras (Ar tikrai taip? P. B.), Druja (A. Salio vardyne: Drūja 4, o M. Lietuvoje yra Drúoja 1; ilgas ū — dvibalsis uo. P.B.), Kamena upė, Kuliaščizna, Levkai, Lialkovščizna, Litvinka, Lovčikai, Medžiola upė (Medilà 3 b. A. Salio vard. P. B.), Medžolo ežeras (Medilas 3 b ir Medžialas 1. A. Salio vard. P. B.), Menžikauščizna, Miastros ežeras (Mėstras 2. A. Salio vard. (P. B.), Minčiakai, Naročios upė (Naročià 3b. A. Salio vard. P. B.), Niedriavo ežeras (Įdomus vardas. P. B.), Oziraičiai (Kas čia? P. B.), Pikolčiai, Polikščiauščizna, Porodnianka ir Gorodnianka upė (Tai kaip? P. B.), Prenta k., Šarnaliasas, Šeštakai, Timanai, Tolčiai, Uša upė (Ar tikrai? P. B.), Verkaučiai, Voloakas k., Voložinka upė, Zveranai ir kt. ir t.t.

Iš mišinio jokios niekam naudos. Atrodo, kad lietuviai yra užgriebę kokios slavų teritorijos. Tuo tarpu taip nėra. O jei būtų pvz. vietovardžių pirmosios lytys parašytos lietuviškos ("istorinės - dokumentinės"), o antrosios (pvz. skliausteliuose) tokios, kaip aname sienų protokoliniame apraše, tai paaiškėtų, kad ta siena eina kiaurai per lietuvių žemę, daug lietuvių žemės palikdama "už ribos", t. y. vakariniams ir rytiniams slavams atsikraustėliams. Dabar tėra tik grynas pasijuokimas iš lietuviškųjų reikalų ir dalykų.

1920 metų Maskvos sutarties sienų protokolas - aprašas reiktų bent šitaip paruošti ir išspausdinti, kad betkas, net ir ano straipsnio autorius bei žemėlapių kūrėjas juo galėtų betkada tiksliai pasinaudoti, suprantama, čia neišskiriant nė Vliko Lietuvos Sienų Komisijos (ar komisijų, nes, mat, "Drauge" 1964.IX.20 rašo Pr. Pauliukonis, kad ir "Tenka sveikinti Bostone atsiradusių iniciatorių grupę, kuri rimtai susirūpinusi Lietuvos sienų klausimu, jau, berods, ir specialistą suradusi parašyti atitinkamą studiją". Apie tai smulkesnių, bet reikalingesnių žinių neteikiama, ir nieko daugiau nežinome nei aš, nei tie, kurių yra tekę pasiklausinėti): lietuviškosios lyties vietovardis, protokolinis jo parašymas be jokių iškraipymų ar pvz. galūninių pridėliojimų, jei jų nebūtų; apskritis, valsčius, net apylinkė; jei upė — kieno ji kuris kur įtakas bei kuris jos tarpas eina valstybių siena. Ir tas viskas atliktina protokolo tvarka, pradedant nuo M. Lietuvos, einant Lietuvos valstybės pietumis, pietryčiais, rytais ir žiemryčiais ir baigiant Dauguvos upe (ar geografiškai antraip, — tai vistiek), — šitaip perpėdinant visą sieną vaizdžioje ir būtinoje tvarkoje. Čia darbo būtų nemaža. Gal jo 100 kartų daugiau, negu, čiūkšt - brūkšt, kokiam garsiam aplamam žurnalistiniam straipsniui mašinėliniu vienu prisėdimu parašyti ir parašius jo net nė pačiam nebeperskaityti.

6. "Lietuviškų žemių žemėlapis" gal ir bus geras. Tikėkimės ir linkėkime jo kūrėjams Algirdui Gustaičiui ir kartografui Juozui Andriui sekmės.

Tik truputį verčia abejoti toks ankstesnis pasakymas, esą, tas žemėlapis ir optimistus patenkinsiąs, ar kaip. Kam čia tie optimistai ar pesimistai? Reikia, kad žemėlapis mokslą — lietuvių etnografiją patenkintų ir tuo patim Lietuvos bei lietuvių tautos reikalus nesvyruodamas gintų argumentuotai.

Pastaba

Parašęs ir leidęs pagulėti šiam straipsniui ligi jį laikraščiui išsiunčiant, po kurio meto skaitau Drauge 1964.XII.16 ir Dirvos 1964 m. 141 nr. gerb. J. Andriaus laišką redakcijoms, iš kurio paaiškėjo, kad tą laišką rašantysis A. Gustaičio žemėlapio projektavime nedalyvaująs, kaip ir dar daug ko svarbaus iš to laiško sužinota. Tuo būdu tiek aš, tiek, žinoma, ir kiti be reikalo buvome patikėję gerb. V. Mingėlos pranešimais laikraščiuose. Būtų tikslu ir naudingiausia, kad korespondentai būtų atviri, savo rašymu aiškūs ir teduotų vien tikrus faktus.

P. Būtėnas

RUOŠIAMO NAUJO ŽEMĖLAPIO AUTORIUS,

p. Algirdas Gustaitis, savo laiške, kuriuo atsako į mjr. J. Andriaus laišką, paskelbtą paskutiniame KARIO Nr., tarp kitko, rašo:

Dar keisčiau, kad pagrindiniu mano darbo talkininku buvo J. Andrius, atlikęs visus tų žemėlapių geografinius apskaičiavimus, išdėstymus, juos tikrinęs.

Visų keisčiausia, kad vistik tų plačiai paskleistų redakcijoms laiškų autorius yra mano bendradarbis, gruodžio 11 d. man išsiuntęs spaustuvėje atmuštą pasisakymą, jį net pasirašęs, vėliau skaitytą įvairioje lietuvių spaudoje. Tuo esu iššauktas viešam pasisakymui.

Paruošti naują Lietuvos žemėlapį galvojau daugelį metų.

Juozas Andrius ir Algirdas Gustaitis prie naujojo žemėlapio. D. Čibo nuotr.

Redaguoja —
š. P. Petrušaitis,
1561 Holmes Av.,
Racine, Wisc.

A. A. ŠAULYS KUN. LEONAS PETKELIS

KAZYS TRUMPA

RED. PRIERAŠAS: Prieš 30 metų mirė š. kun. Leonas Petkelis, idealus lietuvis ir šaulys. Jo garbingo gyvenimo prisiminimui atnaujinti spausdiname šį straipsnį, kuris tilpo 1935 m. kovo mėn. 21 d. "Trimito" 12-me Nr.

Pivašiūnuose mirė didelis Perlojos šaulių rėmėjas ir vadas kun. Leonas Petkelis. Velionis gimęs 1885 m. gegužės mėn. 21 d. okupuotoje Lietuvoje, Švenčionių aps., Daugeliškio vls., Seniškių kam., buvo ūkininko sūnus. Mokslus ėjo ir kunigų seminariją baigė 1910 metais Vilniuje. Šiemet gegužės mėnesį kun. Leonas Petkelis rengėsi švęsti 60 metų amžiaus ir 25 metų kunigavimo sukaktis. Bet likimas nulėmė kitaip.

Kun. Leonui Petkeliui teko kunigauti gudiškose parapijose. Jį gudų liaudis labai pamilo, nes jis jiems buvo kunigas ir draugas. Jis ir pamokslus gudiškai sakydavo.

Tarp savų lietuvių kaimiečių kun. L. Petkelis pradėjo dirbti klebonaudamas Perlojoj. Užėmus Perlojà bolševikams, kun. L. Petkelis neatsitraukė nuo savo bažnytinių pareigų. Jis mokėjo paveikti bolševikus, kurie nedrįso trukdyti tikintiesiems šventadieniais susirinkti į bažnyčią. Net daugelis bolševikų atidarydavo jam savo vidines gyvenimo kančias. Kun. Leonas Petkelis brangino kiekvieną žmogų. Ir Lietuvos priešuose kun. Petkelis kėlė sau pagarbą: jis visada kalbėjo kaip lietuvis ir niekas negalėjo drįsti paženminti Lietuvos krašto vardo. Jam Perlojoj kunigaujant, veikė bažnytinis komitetas, kuris rūpinosi ne vien tik bažnyčios reikalais, bet ir savo gimto krašto reikalais. Iš to komiteto ir išaugo Perlojos šaulių būrys.

Pasitraukus iš Lietuvos bolševikams, Perlojos gyventojai, kun. Leono Petkelio įkvėpti, stipriau susibūrė ir kovojo prieš lenkus besiveržiančius į Lietuvą. Kun. Leonas pats kaip kunigas nėjo kovon su ginklu, bet jo tartas šauliams žodis laidavo kovoj laimėjimą. Rengiant didesnius žygius, ten pat, prie pačios lenkų pozicijos, į kleboniją susirinkdavo šauliai ir prie uždarytų nuo lenkų pusės klebonijos langų tardavosi, pačiam kun. Leonui Petkeliui dalyvaujant. Kai ėjo kautynės su lenkų gerai apginkluota kariuomene, kun. Petkelis atydžiai jas sekdavo. Gyvas būdamas, jis dažnai prisimindavo tų kautynių smulkmenas, papasakodavo naujiems šauliams apie Perlojos gynimą ir statė pavyzdžiu tų žygių dalyvius, pabrėždamas, kaip reikia ginti savo tėvynę.

Nebūdamas topografu, ieškojau tos srities darbininko. Į Los Angeles persikėlus J. Andriui, su juo pradėjau kalbėtis, dėstyti savo mintis, sumanymą, tikslą. Jisai sutiko, kad jo 1956 metais išleistas Lietuvos žemėlapis neatitinka lietuvių tautos siekimų, neduoda pilnos ir tikros Lietuvos aiškaus vaizdo.

Mano su juo pasikalbėjimai trukdavo ištisomis valandomis. Juo toliau, tuo jis labiau sutikdavo su mano siūlomomis sienomis, žemėlapių iliustracine ir dokumentine medžiaga, kuri, atitinkamai parinkta, turės įeiti į tuos Lietuvos žemėlapius.

Pradžiai jis turėjo žemėlapių. Jais naudojantis pradėjome ruošti būsimiems žemėlapiams sienas. Iš pradžių tik atžymėdami ant kitų žemėlapių, darydami pataisymus, pastabas.

J. Andrius jau yra atlikęs pirminius tų žemėlapių topografinius darbus. Tolesni tikrinimai, topografiniai, istoriniai ir kt. bus atlikti be jo.

J. Andriaus troškimas mane išmušti iš pusiausvyros, apšaukiant fantastu, esu linkęs manyti, lietuvių visuomenėje neras pritarimo. Ir tikiu, tai neatbaidys buvusių, esamų ir būsimų tų Lietuvos žemėlapių bendradarbių. Aš dirbsiu ir kovosiu, iki tie Lietuvos žemėlapiai bus paskleisti pasaulyje.

Už tokius didelius nuopelnus Lietuvai ir Šaulių Sąjungai kun. Leonas Petkelis buvo apdovanotas Šaulių Žvaigžde ir pakviestas į Šaulių Žvaigždės tarybą, kurioje išbuvo ligi mirties.

1927 m. kun. Leonas Petkelis pasitraukė nuo klebono pareigų ir, atsisveikinęs su Perloja, vikaravo arba pavaduodavo klebonus. Baigė savo paskutines dienas tarnaudamas bažnyčiai prie dakano Pivašiūnuose.

Būdamas Pivašiūnuose dažnai leisdavo savo laiką su mažais vaikeliais. Jam mirus ant sienos kambaryje rasta 10 šaulių įsakymų gražiuose rėmeliuose ir vienas kuklus religinis paveikslas, stalčiuj rado — laikrodį, šaulio liudijimą, vaikų žaislų ir tik 5 litus pinigais. Tai rodo, kad jis dirbo visuomenei ir sau gėrybių netroško. Uoliai dalyvavo Pivašiūnų šaulių būrio veikime, buvo būrio valdybos pirmininku ir po paskutinio posėdžio, parėjęs, naktį mirė.

Kovo 14 d. susirinko iš aplinkinių bažnytkaimių žmonės ir šauliai atsisveikinti su kunigu, vadovu ir uoliu šauliu. Laidotuvėse dalyvavo Perlojos, Daugų, Bukaučiškių, Butrimonių, Skraičionių ir Pivašiūnų būriai. Iš Kauno atvažiavo vyr. kariuomenės kapelionas kun. Mironas, l. e. Š. S-gos viršininko p. plk. ltn. Kazitėnas, adjut. kpt. Gedmantas; iš Alytaus — rinktinės vadas ir keletas visuomenės veikėjų. Per gedulingas pamaldas bažnyčia buvo kimšte prisikimšusi žmonių. Prie karsto — Perlojos, Daugų, Butrimonių ir Pivašiūnų būrių vėliavos. Gedulingas pamaldas laikė kun. Mironas. Pamokslą pasakė Pūnios klebonas kun. Radzevičius. Į duobę palydėjo Pivašiūnų dekanas. Prie duobės pasakė atsisveikinimo kalbas kun. Kiškis, l. e. s-gos virš. p. plk. ltn. Kazitėnas. Alytaus rinktinės valdybos narys Zavistanavičius, buvęs Perlojos šaulių instruktorius šaulys K. Tumpa. Perlojos šaulių būrio vadas J. Lukoševičius, Pivašiūnų būrio vadas ats. j. ltn. Vasiliauskas ir Butrimonių būrio ir Vilniui vaduoti sąjungos atstovas.

Po atsisveikinimo žodžių, tvirtos dzūkų jaunų vyrų rankos ant virvių nuleido paprastą, vietoj padarytą, juodą lentų karstą. Atkalbėjus kunigui paskutinę maldą, sudundėjo krintančios žemės, sklido iš duobės dundąs karsto atsisveikinimas jis blėso pamažu karstui baigiantis skęsti pilamoj duobkasių žemėj. Greitai supylė kapą, sudėjo vainikus, gėles, o jų buvo labai daug. Vainikų tarpe naują kapą papuošė L. Š. S. vainikas, atvežtas iš Kauno, Alytaus rinktinės, Alytaus šaulių moterų ir daugelis šaulių būrių vainikų. Augštą Pivašiūnų kalnelį, kur geras šaulys kun. Leonas Petkelis amžinatvei gulė, supa iš vienos pusės pušys; į rytus, kur mėgdavo jis žvelgti eidamas į bažnyčią, matyti ežeras, o toliau, Vilniaus link — kalnuoti Dzūkų krašto laukai.

Red.: Vykdant velionio valią, jo kūnas tų pačių metų lapkričio mėn. 17 d. buvo perkeltas i Perloją ir palaidotas šalia bažnyčios greta kitų šaulių, kurie žuvo begindami Perloją.

IŠ KANADOS ŠAULIŲ VEIKLOS

DLK Gedimino, Dehli, Ont., š. kuopa savo susirinkime, įvykusiame 1964 m. gruodžio mėn. 20 d. š. Juozo Jurėno ūkyje, nutarė įstoti nare į Kanados Lietuvių Fondą. Įnašas bus įmokėtas į fondo sąskaitą, kuri atidaryta lietuvių kredito kooperatyve "Parama" Toronte. Tai pirmas šaulių vienetas, aktyvia veikla sugebėjęs suorganizuoti savo įnašą Kanados, LF, kurio tikslas yra sudėti kapitalą atsikuriančiai Lietuvos valstybei, o jo procentais čia išeivijoje padėti išlaikyti lietuviškumą ir lietuvių tautinę kultūrą.

Kuopos susirinkimas taipogi paskyrė vietos KLB knygynui 35 dol., už kuriuos bus nupirkta visi trys tomai knygos "Mūsų Lietuva" ir ŠS-gos leidinys "Nepriklausomai Lietuvai". Be čia išvardintų sumų S-gos centro valdybai paskirta 75 dol., kartu įskaitant ir nario mokestį už 1964 metus.

Kuopos pirmininkui Stepui Jakubickui pasiūlius, susirinkimas vienbalsiai išrinko kuopos garbės šauliu šaulį kun. dr. J. Gutauską. Kuopos pirmininkas taip pat įteikė ženklus "Geram šauliui" šauliams Petrui Augaičiui ir Albertui Augustinavičiui, kurie buvo apdovanoti Lietuvos kariuomenės atkūrimo minėjimo šventės proga.

Nutarta ruošti zuikių medžiokles, kad vėl būtų galima pravesti tradicija virtusį metinį šaulių parengimą — Zuikių Balių. Balius nustatytas ruošti 1965 m. sausio 16 d. lenkų salėje, Dehli.

Po susirinkimo, ūkio šeimininkė, sesė šaulė Elena Jurėnienė pavaišino šaulius savo skaniai pagamintais valgiais, o svečiai papuošė stalus atsineštiniu "midum". Taip gražioje ir šauliškoje nuotaikoje buvo praleistas vakaras bei aptarta daug ateities veiklos planų.

Čia dar tenka paminėti, kad Dehli š. būrys 1964 m. lapkričio dienos susirinkime persiorganizavo į š. kuopą. Kuopos šefu pasirinko DLK Gediminą. Nuo tos dienos Dehli šaulių padalinys vadinamas — DLK Gedimino, Dehli, š. kuopa. Jos valdybą sudaro šauliai: Stepas Jakubickas — pirm., Gediminas Rugienis — pirm. pavad., Alfonsas Rudokas — sekret. ir Petras Ąžuolas — iždininkas.

S. J.

— — —

LŠST garbės narys prof. dr. inž. Jonas Šimoliūnas nuo 1964 m. gruodžio mėn. 1 dienos yra ligoninėje. Jo sveikatos stovis silpnokas.

Taip pat buvo sunegalavęs širdimi CV pirmininkas š. Alf. Valatkaitis, tačiau jis jau grįžo prie šauliškojo darbo, nors turės ilgesnį laiką saugotis persidirbimo ar didesnės įtampos.

— — —

Lapkr. 28 d. Delhi, vokiečių salėje, šauliai suruošė Lietuvos kariuomenės atkūrimo 46 m. ir Šaulių Sąjungos 45 m. sukaktis. Konsulas dr. J. Žmuidzinas skaitė paskaitą. Meninėje dalyje dalyvavo sol. J. Liustikaitė ir muz. S. Gailevičius.

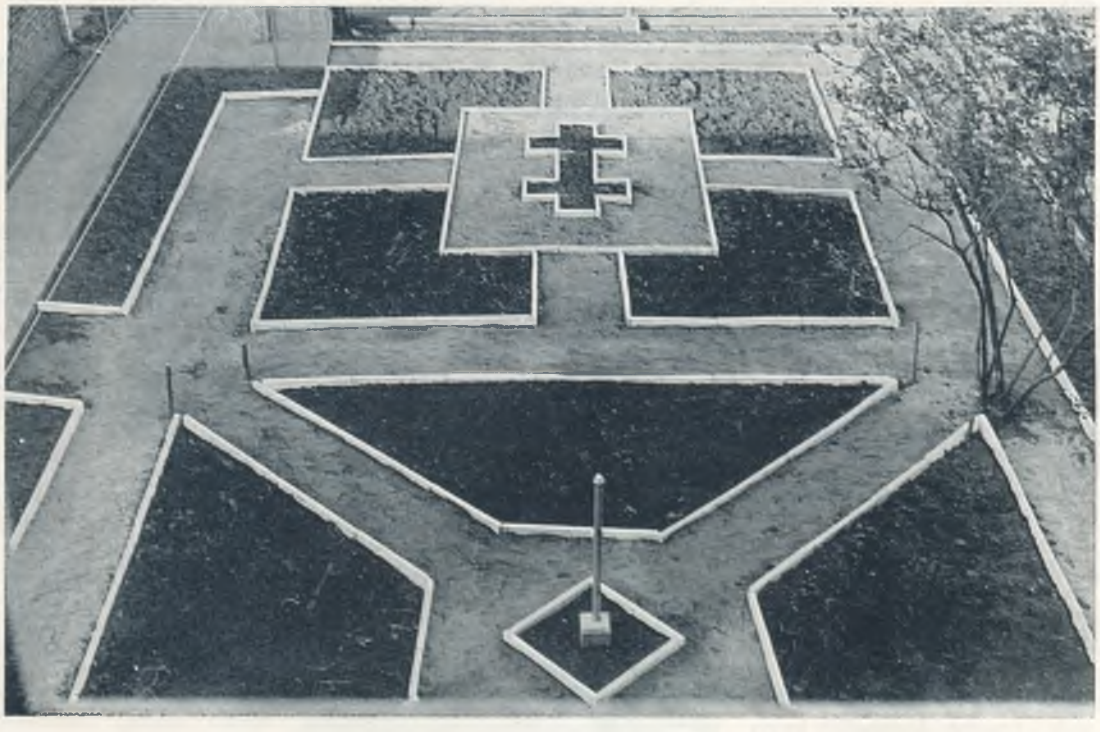

LIETUVIŠKAS KAMPELIS SVETUR

Meilė Lietuvai puošia gabalėlį svetingos Amerikos žemės lietuviška ornamentika Cicero mieste, Ill. Ypač vasarą, išsagstyta žydinčiomis gėlėmis, ji atveria brangius prisiminimus lietuviui, tačiau ir ne vienas praeinąs svetimtautis pro šaulio Jono Juodvalkio sodą grožisi ir susimąsto, ką tai galėtų reikšti. Žurnalistas Sean O'Gara, pamatęs Juodvalkio sodą, nekviestas užėjo ir apklausinėjo, ką tie gražūs ženklai reiškia ir kodėl jie padaryti. Rezultate ilgas straipsnis apie š. J. Juodvalkio gyvenimą tilpo dienraštyje "Cicero Life".

Jonas Juodvalkis gimė 1896 m. rugsėjo mėn. 12 d., Poleniškio vnk., Daugailių vls., Utenos aps. Į ŠS-gą įstojo 1920 m. spalio mėn. ir tą pačią dieną buvo išsiųstas Smalvų - Salako užtvaron Zarasų karo komendantūros sudėtyje prieš lenkų želigovskinę invaziją. 1924 - 1926 m. Utenos (II) šaulių rinktinės vald. narys, 1927 - 1929 m. Molėtų š. būrio vald. pirmininkas. 1938 m. rugsėjo mėn. 8 d. apdovanotas ŠŽ ordino medaliu. Jo žmona Ona ir 84 m. motina buvo deportuotos į Sibirą per 1941 m. birželio mėn. masinius išve-

Šaulė Tremtyje

Redaguoja E. PETRAUSKAITĖ, 926 W. 52nd Street, Chicago, Ill. 60609

VASARIO 16-sios SUSIKAUPIME

ŪKININKO BALSAS IŠ SIBIRO

"Mes Sibiro taigose esame pasmerkti mirti už tai, kad mylėjome laisvę ir tėvynę Lietuvą. Bet jūs, mieli broliai ir sesutės lietuviai, būdami laisvame pasaulyje, pasilikite lietuviais ir šaukite pasauliui reikalaudami Lietuvai ir jos vaikams laisvės".

(Draugas Nr. 8., 1965)

Skaudu yra minėti laimės dienas nelaimėje. Ir mes minime Vasario 16 jau ne kaip džiaugsmo šventę, bet su giliu liūdesiu širdyje. Tą dieną persvarstome, ką mes davėme, kuo ir mes prisidėjome, kad palengvinus savo tautos kančias, kad jai priartinus geresnį ir laisvą rytojų. Taip pat norime pasitikrinti, kiek dar patys esame dvasia gyvi ir stiprūs. Tik būdami dvasia stiprūs ir nepalūžę, galėsime likti savo tautai naudingi.

Šia kryptimi šauliai yra daug nuveikę. Jie tremtyje atsikūrę jau atšventė net dešimtmetį. Jų kuopos vis didėja ir plečiasi, vis daugiau jaunimo apie juos būriuojasi. Pernai susiorganizavo ir jūrų šauliai ir jau net kuria savo "laivyną". Jis ypač vilioja jaunimą ir skatina jų savimi pasitikėjimą bei entuziazmą. Sveikintinas reiškinys gyvai praėjęs šaulių suvažiavimas Čikagoje, jaunimo gražus pasirodymas New Yorko Lietuvių Dienoje, šaulių almanacho "Nepriklausomai Lietuvai" išleidimas. Vis tai teigiamai realūs darbai, kurie parodo, jog tikrai dar gyvi esame, kad Vasario 16-sios proga šaulių vėliavos stipriai plėvėsuoja.

Visa tai neapsiėjo ir be šaulių moterų, be jų darbščių rankų, šiltų širdžių. Jos visur eina greta vyrų, visur reikalingos ir pareigingos. Tokios jos skleidžia gerą įtaką ir savo šeimoje. Gražu, jog galima išvardinti eiles šeimų, kur šaulius tėvus paseka ir jų vaikai, kur vyras šaulys patraukia žmoną ir atvirkščiai. Tokios šeimos pasidaro tikrieji lietuvybės židiniai, ten įsikuria tikrasis šaulių idealas.

žimus. Pasitraukęs nuo antrosios bolševikų okupacijos ir išgyvenęs tremtinio vargus, jis atvyko į JAV 1949 metais.

1963 m. išėjęs į pensiją, nutarė savo sode įruošti kampelį, kuris nuolatos primintų Lietuvą, nors jau paruošiamuosius darbus buvo pradėjęs 1961 m. vasarą. Plotas 47 prie 27 pėdų. Įdėta 1500 darbo valandų, dirbta pagal savo gamintus braižinius. Medžiaga ir darbas, paverčiant pinigais, atsieitų apie 4,000 dolerių. Niekas tokių darbų nedaro be meilės ir idėjos. Brolio Jono širdyje tebeliepsnoja meilė Lietuvai ir jo kankinei žmonai. Jų prisiminimui jis atliko tą didelį ir įspūdingą darbą.

P. P.

Šaulė Jadvyga Berentaitė-Karužienė, buv. XX Klaipėdos šaulių Rinktinės, šilutės š. kuopos moterų sporto vadovė. Dabar įsijungė į šaulių veiklą Los Angeles šaulių kuopoje.

Prie a.a. šaulės I. Išganaitienės karsto stovi nuliūdę artimieji

A.a. Ligiją Vanagaitienę palydint

Pereitų metų išvakarėse tragiškai žuvo žymioji Amerikos lietuvių veikėja Lidija Vanagaitienė ir poetas Algimantas Mackus. Nors L. Vanagaitienė mažai susitiko su šauliais, bet būdama nuoširdi lietuvė ne mažiau ir jiems yra brangi, ir jos staigus pasitraukimas iš lietuviškųjų barų yra visų lietuvių lygiai atjaučiamas ir apgailestaujamas.

A. a. Lidija Vanagaitienė visą savo gyvenimą pašventė Amerikos lietuviškajai veiklai. Kas buvo Vanagaičiai Amerikos lietuvių gyvenime, to keliais žodžiais nenusakysi, tam savo laiku bus ruošiamos ištisos studijos, nes jie buvo vieni aktyviausių ir žymiausių šitame krašte lietuvybės žadintojų ir jos ugdytojų. Vanagaičio dainos, kompozicijos, jų pačių parašyti montažai ir vaidinimai, kuriuose ypač uoliai pasireikšdavo a. a. L. Vanagaitienė savo vaidybiniais sugebėjimais, — sutraukdavo tūkstančius lietuvių ir anais laikais buvo labai populiarūs. Tačiau vienas svarbiausiųjų jų kūrinių tai buvo Margučio lietuviškoji radijo valanda ir žurnalas "Margutis", kuriuos, vyrui mirus, toliau tęsė jo žmona.

A. a. L. Vanagaitienė buvo ne tik nusipelniusi menininkė, bet ir nuoširdi visuomenės veikėja. Ji priklausė ir dirbo daugelyje lietuviškųjų draugijų, o padėjo visiems, kur tik galėjo ar buvo prašoma. Kur tik kada buvo koks rimtas lietuviškas reikalas, jis visados buvo jos uoliai paremiamas. Dėl to prie jos karsto susirinko daugelis lietuviškųjų organizacijų atstovų ir pavienių asmenų, kad pareikštų jai paskutinę pagarbą bei tartų nuoširdų atsisveikinimo žodį. Prie jų visų jungiasi ir "Šaulė Tremtyje".

Garbingai atlikai, miela Sese lietuve, savo žemiškojo gyvenimo uždavinį ir, kaip pribrendusi varpa, palinkai. Nors tavo augštai iškeltas gyvenimo skaistus žibintas ir užgęso, bet tavo darbų vaisiai negali pražūti — juos paveldės kiti lietuviai, tavo pasekėjai. Tu dar nebuvai savo darbuose pavargusi, bet Dievulis kitaip lėmė — teesie Jo valia! Ramiai ilsėkis amžinybėje!

WISCONSINAS

Mes, Wisconsino šaulės moterys, savo atskiro skyriaus neturime, nes iš viso esame tik 5. O, be to, visos naujokės. Neturime nė vienos tikros, prityrusios ir dar Lietuvoje su šauliška veikla bei idėjomis susipažinusios, šaulės.

Mūsų šaulių kuopa kasmet suruošia kariuomenės šventės minėjimą ir tradicinį Joninių laužą. Tada mes, moterys, talkininkaujame vyrams, gamindamos maistą, vaišindamos svečius, pravesdamos loterijas ir t.t. O man kartais reikia ir programoje su kita ponia, ne šaule, dalyvauti, nors ir nesu tikra dainininkė. Kviesti profesionalus ne visada išsigalime, nes čia lietuvių kolonija negausi, tik apie 100 naujai atvykusių, o iš senųjų jau labai mažai kas besirodo.

St. Baltrušaitienė

RUDENĮ

Lik sveikas lape
Šalnos šią naktį
Pakąstas, —
Ant mano tako
Ankstybą rytmetį
Rastas.

Manau, kad saulės
Stropi tarnyba
Sutriko.
Tik varna kranksi
Ant stagaro
Pliko.

O man neliūdna.
Einu taku tuo
Kaip jaunas.
Žinau, kad naujas
Ant stagaro pumpuras
Kraunas.

MYKOLAITIS PUTINAS
Iš knygos "Būties Valanda"

J. A. VALSTYBĖS

— Jau nuo 1938 metų Amerika turi **atomines minas,** apie kurias tik mažai buvo kalbama. Jos priskiriamos prie smulkiųjų atominių ginklų. Jų išdėstymas yra nesudėtingas ir greitas. Jas galima išsprogdinti radijo pagalba. Dabar jau V. Vokietija siūlo tokias minas išdėstyti Geležinės Uždangos pasieniais. Jos turėtų sustabdyti ar sulėtinti rusų pradinį smūgį prieš Nato pajėgas.

— **Naujasis naikintuvas F-111,** kuris galės skristi iki 2,000 mylių ir pakilti virš 70.000 pėdų augščio, jau atliko pirmąjį skridimą. Lėktuvas yra 100 pėdų ilgio, sparnuose plotis — 50 pėdų. Delta formos sparnai pakilus išsiskleidžia daugiau. Turi 4 sprausminius motorus, du sparnuose, kiti du prie liemens šonų. Ginkluotas raketomis, kurių dalis po sparnais kitos liemenyje. Raketos yra 12.5 pėdų ilgio ir sveria 800 svarų, jos gali būti atominės ir paprastos. Jų veikimo spindulys yra ilgas, nebūtina, kad ji tiesioginiai kliudytų taikinį. Lėktuvas gali šaudyti visomis kryptimis, taipgi augštyn ir žemyn.

— Bandomas **greitas malūnsparnis.** Jis savo besisukančių sparnų galuose turi skyles, per kurias su didele jėga veržiasi suspaustos dujos. Taip yra pagerinamas skridimo greitis ir padvigubinamas pakėlimo pajėgumas. Bandymuose pasiekta 300 m.v. greitis.

— Vystomas **sprausminis laivas.** Jį stumia pirmyn sprausminis motoras. Kartu veikia ir atskiras propeleris, kuris stumia orą po laivo dugnu ir apie jo šonus. Oras maišydamasis su vandeniu sudaro putas, kurios neša laivo 90 proc. svorio. Taip laivas išvengia vandens pasipriešinimo ir, žinoma, gali greičiau plaukti. Bandomasis laivas padaro iki 30 jūrmylių į valandą (virš 92 km.v.). Nereikia šio tipo laivą maišyti su pelėkiniu laivu, kuris pasikelia virš vandens ant savo plokščių - pelėkų, arba su laivu ar autovežimiu, kuris slenka ant suspausto oro sluogsnio.

— Žuvis jai reikalingą orą pasiima savo žiaunomis iš vandens. Bandomos **dirbtinos žiaunos,** kurios galima būtų pritaikinti povandeniniams laivams, erdvės laivams ir kaikuriem prietaisams žemėje. Jos turėtų išskirti orą ir druską iš vandens ir deguonį iš oro pigiai ir patikimai, be to padėtų išspręsti oro problemas erdvėse ir planetose. Tokių žiaunų pagrindas bus pagaminta sintetinė silikono membrana, kurios storis yra tik viena tūkstantoji colio. Nors ši membrana yra labai plona, ji neturi skylių, bet ji praleidžia skysčius ir dujas. Jos pralaidumas yra nevienodas skirtingoms dujoms ir skysčiams. Kitaip sakant, ji dujas gali išrūšiuoti, taipgi dujas atskirti nuo skysčių. Jūros vanduo turi įsimaišiusio oro, kurio pasinėręs povandeninis laivas galės pasiimti per skyles, kurios bus uždarytos pluoštais tokių membranų — dirbtinų žiaunų. Augšto spaudimo vanduo už laivo sienų stengsis prasiskverbti per dirbtines žiaunas, bet jos praleis tik orą. Išnaudotas oras (anglies dvidegenis ir kt) per žiaunas grįš į vandenį. Per žiaunas pereis šiek tiek ir vandens, bet jis bus be druskos, tokio laivui tikriausiai ir reikia.

— Jūrų gelmėm tyrinėti pasaulyje yra 4 povandeniniai laivai: Amerikoje 2 — **Aluminaut ir Alvin,** Japonijoje **Yomiuri** ir Šveicarijoje — **Auguste Piccard.** Aluminaut planuotas gilumoms iki 15,000 pėdų. Jo ilgis 51 pėdų, skersmenyje 8 pėdos, gali nuplaukti 80 mylių, apie 4 m. v. greičiu, gali išbūti po vandeniu 72 valandas. Alvin statytas iki 6,000 pėdų gilumos; įgula 2-3 asmenys, visas yra aptrauktas plastikiniu apvalkalu, varomas baterijų. Japonų Yomiuri yra 14,5 m ilgio, gilumoms iki 300 m, greitis iki 4 km v. įgula 3 ir 3 mokslininkai, gali išbūti po vandeniu 6 valandas. Jis turi stebėjimo langus, prožektorius, televiziją ir mechanines rankas. Šveicarų Piccard — 935 pėdų ilgio 19.7 pločio ir 24 pėdų augščio, apskaičiuotas iki 5,000 pėdų gilumos. Varomas trilypiu sraigtu, kurį suka elektr. 80 a. j. motoras, įgula 3-5 vyrai, talpina 40 keleivių, gali nuplaukti 50 mylių. Ženevos ežere parodos metu pervežė 10,000 turistų. Po parodos numatomas panaudoti tyrinėjimo reikalams.

— Pagamintas **autovežimis robotas** nymatytas atlikti specialius uždavinius radioaktyviuose plotuose. Jis juda valdomas iš kontrolės vežimo, vykstančio užpakalyje iki 1 mylios atstumo, radijo pagalba. Robotas turi dvi 19 pėdų ilgio rankas tarp kurių įtaisyta 4 televizijos kameros. Roboto valdytojas savo ekrane aiškiai mato roboto aplinką visuose trijuose išmatavimuose. Robotas savo rankomis paima daiktus iki mažos vinies dydžio. Pilnai ištiestomis rankomis jis pakelia iki 1200 svarų, rankos suspaudimo jėga iki 3,000 svarų, bet jos yra užtektinai miklios atsukinėti veržles bei naudoti įvairius įrankius. Jis sveria apie 23, 000 svarų, gali būti pervežtas lėktuvu.

— Dujų ir cheminių medžiagų tyrinėtojai siūlo jas panaudoti Vietnamo partizaniniame kare. **Nuodingos medžiagos** gali būti liejamos iš lėktuvų, siunčiamos raketomis, artilerijos sviedinias, vežiojamais ir nešiojamais purkštuvais net rankinėmis granatomis. Tikslas — partizanus išbaidyti, išrūkyti juos iš slėptuvių, uždrausti jiems kelius, nukreipti norimomis kryptimis. Dujosna įmaišyti dažai gali paženklinti ten buvusius partizanus. Liepsnosvaidžiai ir liepsnominės gali būti panaudotos tiek puolant tiek ginantis. Liepsnominių užtvaros yra ypač veiksmingos naktį, sukelia netikrumo jausmą ir duoda užnugarinį apšvietimą. **Nulapinimo chemikalai** sunaikina augalų lapus, tas pagerina džiunglėse matomumą. Lengviausia juos išpurkšti iš lėktuvų. Nulapinimas buvo panaudotas Vietname. Komunistai dėl to labai rėkė, reiškia, buvo veiksminga. Dujų ir chemikalų panaudojimo prieš partizanus veiksmingumą dar padidina tai, kad partizanai neturi jokių apsigynimo priemonių.

M. M.

RAKETOS PARENGTYJE

Tarpkontinentinės raketos **Atlas ir Titan I** su branduoliniais užtaisais, kurių šiuo metu yra parengtyje apie 150, artimiausiu laiku bus išimtos galutinai iš apyvartos (36 Atlas jau išmontuotos šiais metais). Minėtos raketos buvo parengtyje veik šešetą su virš metų gelžbetonio šuliniuose, kad išsaugotų jas priešpuoliui, eventualaus užpuolimo atveju. Atlas ir Titan I perdaug brangiai kainavo pastatyt, aptarnaut ir per daug neužtikrintas yra raketos iššovimas. Kaip žinoma, minėtos raketos buvo varomos skystu kuru: — žibalas jungiant su skystu deguonim; šie skysčiai laikomi myliomis atstu nuo raketos paleidimo vietos sandėliuose. Buvo skaitoma, kad paleisti raketą reikėjo apie 15 minučių laiko: pripildyti raketą kuru ir iššauti. Visas pasisekimas priklausė nuo vanzdžių, pompų ir vožtuvų, kurie kontroliuoja kuro tiekimą — menka kliūtis sustabdytų raketos iššovimą neribotam laikui. Šie įrengimai buvo priklausomi nuo komplikuotos vėdinimo ir šaldymo sistemos kuro sandėliuose, milžiniškų elektros generatorių varyti kuro pompas, labai sudėtingos elektroninės įrengimų valdymo sistemos, 80 žmonių tarnybos, kad išlaikytų raketą 24 valandų parengtyje. Bene svarbiau sia priežastis jas pakeisti, tai statomi reikalavimai — per ilgai užtrunka iššauti raketą ir per brangiai kainuoja ją išlaikyti.

Šias raketas pavaduos kietu kuru varomos raketos **Minutman,** kurių iššovimui užtenka dešimties vyrų. Nereikalingi kuro sandėliai ir komplikuotas raketos užtaisymas — kuras pakrautas stovi pačioje raketoje. Tų raketų šiuo metu yra išdėstyta šuliniuose apie 650, šis skaičius bus padidintas 300 dar sekančiais metais. Jei dar pridėti **Titan II,** tai iš viso būtų virš tūkstančio raketų SAC žinioje. Minuteman branduolinis galingumąs siekia pusę megatono, o tolinaša iki 5,000 mylių, Titano II galingumas iki 10 megatonų ir tolinaša iki 8000 mylių. Septyniolika povandeninių atomine energija varomų laivų nešioja apie 270 Polaris raketų su branduoliniu užtaisu, o 1966 metų 41 laivo povandeninis laivynas turės jų 656. Drauge sudėjus, žemės ir vandenynų raketų skaičius siektų apie pusantro tūkstančio. Šiuo skaičiumi politikai mano išlaikyti taiką pasaulyje.

B. B.

ERDVIŲ PLANAI

1963 metų birželio - liepos "Kario" numeryje, 165 puslapyje, buvo schematiškai pavaizduotas 1965-67 metų amerikiečių planas pasiekti mėnulį, pavadintas **Gemini** (Zodiako žvaigždyne konsteliacijos vardas; Gemini reiškia dvyniai). Kadangi esame veik išvakarėse šio plano vykdymo, įdomu pažvelgti į bendrą šio plano vykdymą, neliečiant techniškosios jo pusės.

Pradedant 1965 metų sausio ir vasario mėnesiais, amerikiečių astronautai, ruošiami iššauti į erdvę parengiamiesiems mėnulin skirsti bandymams, kas trečias mėnuo. Norima, kad 1969 metais pora amerikiečių astronautų iškeltų koją ant mėnulio. Paskutinis skridimas "Mercuro" plane buvo atliktas 1963 metais gegužės mėn. 16 dieną, astronauto Gordon Cooper, kuris apskrido žemę beveik 23 kartus per 34 valandas.

Sekantis skridimas, jau **Gemini** plano, kaip minėta, pirmaisiais 1965 metų mėnesiais, bus vykdomas dviejų astronautų vienoje kapsulėje (numatyti V. I. Grissom ir J. W. Young). Turės apskristi žemę tris kartus. Šio skridimo tikslas įgyti patirties, kaip jausis du žmonės vienoj kapsulėj, koks įmanomas bendradarbiavimas kraštutinėse aplinkybėse, kurios gali susidaryti dėl vieno ar antro klaidos, augštoje, ar žemoje temperatūroje ir kit. Sekantieji trys 1965 metų skridimai bus skirti naujiems stebėjimams, įvedimas naujų priemonių ir mokinimasis jomis naudotis būsimam skridimui į mėnulį.

1966 metais planuojami 5 skridimai ir 1967 metų pradžioj vienas. Iš viso 10 perengiamųjų skridimų. 1967 metais numatytas trijų žmonių įgulos skridimas aplink žemę (sovietai tokį bandymą jau yra atlikę) ir pagaliau 500,000 mylių kelionė aplink mėnulį ir atgal. Šiose "pratybose" bus išbandytos galimybės veikti ir gyventi ilgesnį laiko tarpą — iki dviejų savaičių. Bus bandoma išleisti oras iš kapsulės ir veikti tik erdvės drabužiuose, bandyti įvairius judėsius beorėj erdvėje — suprantama dar vis kapsulėje. Trečiu skridimu numatoma išbūti erdvėje iki 7 dienų ir atlikti sudėtingus veiksmus beorėje erdvėje, vis dar neatsipalaiduojant nuo kapsulės, kuri per tą laiką apkeliaus žemę 118 kartų (1963 metais birželio mėn. Bykovsky apskriejo žemę 81 kartą). Sekančiu skridimų bandymu bus dviejų dienų erdvėje susitikimo bandymas — iš anksto išleista "Agenda" raketa orbiton bus bandoma pagauti astronautų vairuojama kapsule, kuri keis orbitas ir manevruos, kaip povandeninis laivas, iki pasieks "Agenda" raketos orbitą, pasivys ir sueis į sąlytį su raketa. Toliau seks atsipalaidavimas ir grįžimas žemėn. Ir, pagaliau, naudojantis ankstyvesniais patyrimais, 14 dienų laikotarpyje erdvėje bus bandoma išlipti iš kapsulės ir atlikti įvairius veiksmus erdvėje. Šis bandymas bus nepaprastai rizikingas, nes mažiausia klaida gali būti pragaištinga, labai didelės svarbos turės erdvės drabužiai, nes menkiausias "siūlės" pairimas virstų sprogimu. Reikia paminėti, kad šio plano vykdymui reikalingas milžiniškas techninis pasirengimas, daugybė pagalbinių priemonių žemės tarnyboje, pastatyti sudėtingas raketų iššovimo stotis, pačias raketas — variklius, kapsules, ryšių, sekimo priemones, didelis kiekis gerai paruošto tarnybos personalo, inžinierių ir mokslininkų. Bene svarbiausia, tai kad atsiranda drąsių, pasiaukojančių vyrų, kurie pavojaus gyvybei akivaizdoj eina nežinion tiesti tiltus erdvėsna.

B. B.

Mielus bičiulius Agutę ir Kazį Rimus, jų brangiam sūnui

inž. ARVYDUI RIMUI

tragiškai žuvus lėktuvo nelaimėje, nuoširdžiai užjaučiame.

Jurgis Juodis ir dukra
Violeta-Kimberly

Kazimierui Rimui ir šeimai, jų sūnui

inž. ARVYDUI RIMUI

tragiškai žuvus, nuoširdžią užuojautą reiškia

Lucina, Vytautas ir Ramunė
Vilkutaičiai

AR GALIMA KOMUNISTINĖ AMERIKA?

Klausimas nevisai aiškus. Juk jau turime komunistinę Kubą! Taipgi dar yra ir daugiau lotynų Amerikos valstybių, kuriose komunistinis elementas stiprus, ir niekam nebūtų jokia staigmena, jei tokių komunizmo prietilčių, kaip Kuba, atsirastų ir daugiau. Jei kaimo žmonės dažnoje ten valstybėje vyrauja, o jų gyvenimo žemu lygiu nesirūpinama, tai jau tuo pačiu komunizmui dirva ruošiama. Ne visur ten geriau ir su pramonės darbininkais. Tokie faktini proletarai, be nuosavybės ir be vilties sukurti padoresnį gyvenimą, nes dar daugelis jų yra beraščiai, nemato rizikos, arba nelaukia gyvenimo sąlygų pablogėjimo atėjus komunistiniam režimui.

Bet kalbėkim apie J. A. Valstybes ir pažiūrėkime, ar ir čia nėra tam tikro gyventojų elemento, palankaus komunizmui. Teko girdėti, kad į pietines JAV-bes buvo pakliuvę lietuvių, vykstant prieš 15 metų tremtinių emigracijai. Ten dvaruose uždarbiai labai maži, ir susitaupyti neįmanoma. Šeima be vaikų galėdavo ne kitaip pasiliuosuoti, kaip tiesiog pabėgti iš tokių darboviečių — rančų. Luizianos valstybėn buvo pakliuvusi viena lietuvių šeima su 4 vaikais. Tėvai, kad ir abu dirbdami, negalėjo pragyventi, o lindo į skolas. Juos išgelbėjo iš ten Balfo pareigūnai, nuvykę į vietą ir apmokėję tas skolas. Ar tokie beviltingai maži uždarbiai neskatina žmones neapykantai ir net beviltiškam žygiui komunizmo link? O ir nepr. Lietuvoje buvo, kad ir nedidelis nuošimtis, miestuose bei kaimuose nepasiturinčių žmonių be vilties išsikasti "virš vandens paviršiaus". Ar tokių nebuvo Kauno "Brazilkoje" arba dvarų kumetynuose bei mažažemių bei trobelninkų tarpe? Nebūtinai jie visi buvo tik tinginiai ir girtuokliai.

Mes visi žinome, kad dirbti reikia, nes tokia žmogaus prigimtis, ir, žinoma, darbas yra ne apsunkinimas, bet savotiška palaima. Netikime, kad "prakaite duoną valgyti" yra prakeikimas, kaip kad tvirtinama apie išvarytus iš rojaus Adomą ir Jievą. Netgi senatvėje neužpildytas kokiu nors užsiėmimu laikas prailgsta ir sukelia žmoguje neramumą, ar net fizinį negalavimą. Taigi problema yra aiški: visiems reikia dirbti. Daug svarbesnis yra klausimas dėl darbo išdavų, taigi dėl pelno paskirstymo. Čia tai kaip tik ateina į pagalbą valstybė su socialine įstatymdavyste. Dirbančiam teikiama pagalba iš socialinės apsaugos lėšų: ligoje, senatvėje, arba nedarbo metu. Yra dar ir kitokių įvairių palengvinimų bei šelpimo būdų daugiavaikėms šeimoms, našlėms ir t t.

Ta socialinė įstatymdavystė privalo apimti ypač mažiau pasiturinčius. Pvz., tokioje Švedijoje socialiniam aprūpinimui (dirbančiam teikiama pagalba nuo lopšio iki karsto) išleidžiama dvigubai daugiau, negu karo biudžeto išlaidoms. JAV-ės yra dar gana toli atsilikusios toje srityje, nors šis kraštas yra ypatingai turtais pertekęs ir gyvenimo lygis jame laikomas augščiausias pasaulyje. Švedijos gyvenimo lygis yra augščiausias iš visų Europos valstybių, ir automobilį švedai turi kas penktas gyventojas, tuo tarpu amerikonai — kas trečias.

Ar galima prileisti, kad JAV-ės taptų komunistinėmis? Ak, gi, Leninas yra pasakęs, kad: "Mums nereikės pulti Amerikos; ji nukris į mūsų rankas, kaip prinokęs vaisius". Antra vertus, greta oficialių ir neoficialių (prisidengusių arba simpatikų) komunistų, čia yra ir kovingų prieškomunistinių organizacijų. Viena tokių yra "Minuteman" organizacija, kuri turi ginklus ir daro mankštas; jiems tai leidžiama pagal konstituciją. Jų vadas, televizijoje paklaustas, kuriuo atveju jie pavartotų ginklą, atsakė, kad tas įvyktų, jei komunistai paimtų JAV-bių valdžią į savo rankas. Gi tai, anot jo, galį įvykti jau per ketverius metus . . .

Reikia betgi pastebėti, kad šioje šalyje komunistų "kurmiarausiai" yra tiek įsibrovę į įvairiausias visuomenines organizacijas, ir jie tokie gudrūs prisimetėliai, kad dažnu atveju juos iššifruoti tiesiog neįmanoma. Jie yra demokratai, jie yra ir respublikonai, nekaltų liberalų vardu prisidengę; jų rasime įvairiausių vardų labdaros ir visuomeninėse organizacijose, neišskiriant bei bažnytinių. Jie yra infiltravę dalį periodinės ir neperiodinės spaudos, televizijos, radijo programas. Tik analizuodami jų veiksmus galime atpažinti tuos prisidengėlius.

Geriausias vaizdas tai Pietų Vietnamo karas. Nedrįstama bombarduoti šiaurės Vietnamo karinių bazių, iš kurių aprūpinami komunistai P. Vietname. Jie yra įsibrovę į budistų, į studentų ir karių tarpą. Būtų juokinga, jei nebūtų graudu, kad netolimam nuo Saigono aerodrome pastatyti keliasdešimt karinių JAV-bių milijoninės vertės lėktuvų sudaužoma į šipulius per keletą valandų, o užpuolikų persekiojimas įvyksta tik po 7 valandų. Arba kai koks 100 helikopterių pasiruošia žygiui naikinti komunistų lizdų, o nuvykus randama tik pora komunistų partizanų. Visuomet tie komunistai partizanai yra įspėjami apie žygius, kuriuos P. Vietnamo kariai daro. Tai savotiška tragikomedija, kuria eikvojama JAV-ių dolerių milijonai ir naikinami geriausi (nes partizaniniam karui paruošti) Amerikos kariai.

Atrodytų, kad tokią milžinišką šios šalies pramonę būtų neįmanoma suvalstybinti, įvedant komunizmą. Tačiau, kodėl gi turėtumėm vaizduotis, kad JAV-bių komunistai taptų staiga lyg kokiais nekaltais avinėliais, kokiais save dabar vaizduoja "vien socialinės teisybės bei lygybės" tesiekią demokratiški liberalai.

Sprogusi atominė bomba neatneštų tiek nelaimių, sunaikinimo, kančių, ašarų ir kraujo upelių, kiek atneštų į šią gerbūvio išpaikintų piliečių šalį komunistinė administracija. Jokia, kad ir milžiniška katastrofa, negalėtų susilyginti su beatodairine komunistinio teroro destrukcija. Sunku net įsivaizduoti tą šuolį į bedugnę, kokį šis kraštas padarytų, tapdamas komunistiniu.

O, vienok, prie to rengiamasi ir dirbama be atvangos. Vis planuojama, vis atsargiais žingsniais artinamasi, o visuomenė, ypač jaunimas, ruošiama tapti beatodairiniai žiauriais, žudymo bei kraujo praliejimo nebojančiais. Televizijoje taip dažnai rodomi žudynių bei muštynių vaizdai daug prisideda prie jaunuomenės moralės smukimo. Kas atsitiktų su tais po II Pas. karo atkeliavusiais, kad ir Amerikos piliečiais tapusiais, karo tremtiniais, netenka daug spėlioti. Ar daugelis iš jų išvengtų Sibiro taigų ar šiaip "plačioje tėvynėje" "urvinių" žmonių sąlygom sukurtų konc. stovyklų, tai palikime išspręsti ateičiai.

Viena yra tik aišku. Komunistai siekia užvaldyti JAV-bes, ir jei tai kuomet nors įvyktų, — tikros žmonijos sutemos apgaubtų mūsų mieląją žemelę, ir daug gentkarčių turėtų išgyventi tamsioje nevilties vergijoje.

K. Č.

— — —

Amerikoje yra Rusijos slaptas ginklas; mes neturime panašaus ginklo, kad galėtume atsilyginti jiems tuo pačiu. Nei J. A. Valstybės, nei kuri kita Vakarų valstybė nevadovauja jokiai slaptai šnipų ir sabotuotojų armijai Sovietų Sąjungos viduje. Tokia nelygybė kovoje yra daug rimtesnė, kaip kad mūsų vyriausybė pripažįsta ir gali būti net lemianti mūsų visų kovoje dėl išlikimo.

Kongresmanas Martin Dies

KAS YRA PRADININKAS?

"Lietuvių Veteranų Sąjungos "Ramovės" Pirmas Dešimtmetis — 1950-1960 m." leidinyje, 30 psl., be kita ko, skaitome: ..."Įkūrus Jaunimo Centre Čiurlionio Galeriją, kilo mintis prie galerijos įkurti Lietuvos Laisvės kovų muzėjų". O tik "kiek vėliau kilo sumanymas atkurti Žuvusiems dėl Lietuvos laisvės paminklą su sodeliu taip pat prie Jaunimo Centro. Šių minčių ir sumanymų pradininkai yra lietuviai tėvai jėzuitai".

Reiškia, toji kilni mintis — atkurti Žuvusiems dėl Lietuvos laisvės ir nepriklausomybės paminklą, Čikagos ramovėnų (aišku, paskirų) įsitikinimu, yra kilusi tik iš tėvų jėzuitų ir, jau po 1958 metų! Nevisai suprantama, kodėl taip teigiama, jeigu jau 1953 m. vasario mėn. 16 dienos proga, Lietuvos kariuomenės savanorių-kūrėjų organizacija, susižinojusi su ramovėnais ir kitomis visuomeninėmis organizacijomis, atitinkamu laišku, pridėdami piniginę auką, kreipėsi į G. P. Š. parapijos kleboną Marquette Parke, prašydama prie projektuojamos statydinti naujos bažnyčios, numatyti vietą, o vėliau bendrai veikiant, pastatydinti tokį paminklą, kuris primintų mums, lietuviams, bolševikų nugriautąjį Kaune, Karo Muzėjaus sodelyje, Žuvusiems už Lietuvos laisvę ir nepriklausomybę kariams pagerbti paminklą. Apie tai išsamiai rašyta 1960 m. KARYJE nr. 7., psl. 228-230. Neįtikėtina, kad ramovėnų šeimos atitinkami nariai — veikėjai, nebūtų to skaitę ar, kad galėjo tai pamiršti.

Savanorių - Kūrėjų Organizacinio Komiteto pirmininkui plk. Jurgiui Bobeliui mirus, 1956 m. LKSKS Čikagos skyriaus valdyba, suabejojusi ar prie naujai statomos bažnyčios minimo paminklo reikalas bus teigiama prasme išspręstas, raštu, pridėjusi kuklią auką, kreipėsi tuo reikalu į Čikagos Tėvų jėzuitų tuometinį viršininką, Tėvą Br. Krištanavičių, S. J., kuris mielai tai idėjai pritarė ir labai nuoširdžiu laišku savanorių valdybai (kurios narys ir aš tada buvau), tą pritarimą pranešė. Tuo reikalu taipgi nekartą KARYJE, ištisai cituojant minimą laišką (iš 1956.XI.11 d.), buvo rašyta. (1960 m. KARYS nr. 7, psl. 228-230).

Vėliau, 1961 m. KARIO nr. 2, psl. 61 ir Čikagos dienraščiuose pasirodė korespondencija "Tiesa apie paminklą žuvusiems", kurioje apčiuopiama tendencija paneigti savanorių-kūr. paminklo reikale iniciatyvos pirmumą, nes rašoma: "Idėja statyti paminklą žuvusiems dėl Lietuvos laisvės gimė gal ne vieno visuomenės veikėjo galvoje. Bet ir ši idėja būtų mirusi dar negimusi, jei jai neatsirastų vykdytojų. Tėvai jėzuitai, turėdami sklypą, kreipėsi į L. V. S. "Ramovės" Centro Valdybą, pasiūlydami tokią idėją įkūnyti". Savanoriai kūrėjai, mat, neturėdami sklypo, tačiau, besidairydami jo, kreipėsi ir į tėvus jėzuitus tuo reikalu. Nesmagu, jog broliai ramovėnai, bejieškodami sklandesnių išsireiškimų savanorių-kūrėjų iniciatyvai paneigti, truputį net su paprasta logika apsilenkia. Sako: "idėja gimė", vadinasi ji gyva, bet tuojau vėl sakoma: "ji būtų mirusi dar negimusi". Kaip čia suprasti? Juk gimė, tai kaip ji galėtų mirti "dar negimusi"?

Ne tuo, tačiau, reikalu čia kalbama. Kalbama konkrečiai tik dėl teisybės fakto, kuris, kaip anksčiau (1960 m. KARYS nr. 7, psl. 228) rašyta, tuo reikalu tėra tik vienas, todėl kita "Tiesa apie Paminklą Žuvusiems" paskelbta Laisvės kovų Muzėjaus ir Paminklo statymo Komiteto vardu, savaime atpuola, kaip neatitinkanti esmei, faktinai tiesai.

Štai, dar vienas įrodymas. 1964 m. balandžio mėn. religiniame žurnale "Žvaigždė", leidžiamame tėvų jėzuitų Čikagoje, nr. 4. tėvas Br. Krištanavičius, S. J., rašo: "1956 m. lapkričio 11 d. Lietuvos kariuomenės kūrėjų - savanorių sąjunga pageidavo, kad Jaunimo Centro tam tikroje salėje, sienoje ar kieme tinkamoje vietoje, būtų pastatytas kuklus paminklėlis už Tėvynę Žuvusiems pagerbti — prisiminti. Tam pageidavimui pritariau dėkinga širdimi, nes 1919-1920 m. pats mačiau, kaip Lietuvos kareiviai, savanoriai ir šauliai, aukojosi už mūsų Tėvynę". Ar dar kam neaišku, kas "šių minčių ir sumanymų pradininkas"? Taurusis tėvas Br. Krištanavičius, S. J., nedviprasmiai rašo: **savanoriai-kūrėjai,** ar ne?

Savanoriai - kūrėjai jau 1953 m. šią mintį ir sumanymą realiai kėlė, 1956 m. jieškodami kelių jam įgyvendinti, kartojo, teiravosi ir projektavo, o ramovėnai (organizacija) apie tai išgirdo tik iš tėvo Br. Krištanavičiaus, S. J., kai šis savanorių - kūrėjų prašytas, į juos kreipėsi, **net dviem metais vėliau** (1958 - 1956). Ar galėjo ramovėnai tos idėjos, to pasiūlymo atsisakyti? Gal nebūtų buvę patogu ... Todėl bendrai veikdami su savanoriais - kūrėjais ir kt. organizacijomis tą idėją įkūnijo — paminklą pastatydino. Faktas.

Pats esu savanoris - kūrėjas ir ramovėnas, pats tą idėją visą laiką puoselėjau ir "judinau" — rašinėjau tuo reikalu spaudai, pagal išgales aukojau.

Pripažįstu ir gerbiu ramovėnų Centro valdybą ir Čikagos skyriaus valdybą už jų pasiryžimą, pastangas, triūsą ir darbą tą gražų, reikšmingą ir garbingą paminklą statant, t. y., savanorių - kūrėjų idėją įgyvendinant.

Taipgi labai gerbiu ir asmeniniai esu labai dėkingas, gerb. tėvui Br. Krištanavičiui, S. J., kuris, būdamas lietuvių jėzuitų viršininkas, taip jautriai — patriotiškai, taip palankiai savanorių - kūrėjų projektą priėmė ir, tariant, "davė jam eigą", skyrė paminklui vietą ir t.t. Klebonas, į kurį, kaip minėjau, pradžioje kreipėmės, to nepadarė, nors galėjo padaryti, nes, berods, taipgi yra lietuvis ir vietą turėjo, o vienok ... Čia įvertintas skirtumas!

Neginčytina, jog tėvo Br. Krištanavičiaus šiame reikale nuopelnas yra didžiausias. Tik jo patriotizmo ir nuoširdumo dėka visi lietuviai Čikagoje susilaukėme paminklo, prie kurio kiekviena iškilia proga pagerbiame Žuvusius dėl Lietuvos laisvės ir nepriklausomybės. Nebūtų buvę vietos duota, nebūtume paminklo turėję, kaip neturime dar taip labai reikalingų Čikagai lietuvių visuomenės namų.

Pabrėžiu, tik teisybės vardu, gindamas patį principą, **jog sumanymo pradininkai yra savanoriai - kūrėjai, o ne kas kitas,** ir, kad jie šiame reikale, tam tikra prasme, nustelbiami, rašau šį straipsnį. Man gaila, kad mes, savanoriai - kūrėjai, jau nebeturime iš ko išsirinkti energiškos vadovybės, kuri visus mūsų opiuosius reikalus sektų ir gintų. Esame jau gerokai susenę, o mūsų eilių papildyti niekas nebegali. Ramovėnai, ta prasme, yra geresnėje būklėje.

Taigi, teisybė apie paminklą Žuvusiems tėra tiktai viena, bet ne Paminklo Statymo Komiteto vardu paskelbtoji!

Tiesa sensta, bet ji nemiršta.

Kalpas Uoginius

— **Verneris Ūselis,** 23 metų amž. tarnaująs JAV kariuomenėje, tarnybos metu baigė US Medical Service Veterinary mokyklą Čikagoje. Dabar yra išsiųstas į Porto Rico, dirbti savo srityje, didelėje kariškoje ligoninėje.

— **J. P. Jasper,** 38 m., miesto policininkas, žuvo besivydamas bėglį, susidūrus policijos mašinai. Be keturių vaikų liko jo tėvas ir motina (Navickaitė), brolis, dvi seserys, svainis ir eilė kitų giminių. Palaidotas šv. Kazimiero kapinėse.

— **Dr. Valerija B. Raulinaitienė** paskirta Downey Veteranų ligoninės Chief of Staff. Tai augščiausias postas Veteranų ligoninėse, bet kada skirtas moteriai gydytojai. Ir dr. V. Raulinaitienė yra pirmoji gydytoja, tokiam postui paskirta iš 199 Veteranų ligoninių.

— **Admirolas F. Bakutis** jau 26 metai, kaip tarnauja Amerikos karinėje aviacijoje bei laivyno daliniuose. II Pasaulinio karo metu jis buvo šaulys lėktuvuose, kurie dažniausia pakildavo iš lėktuvnešių. Jis tapo apdovanotas už pasižymėjimus kovose augščiausiais medaliais. Korėjos karo metu F. Bakutis buvo vieno lėktuvnešio štabo karininkas ir išgyveno visus karo pavojus. Dabar admirolas Bakutis Kalifornijoje vadovauja daliniui, skirtam kovoti su priešo povandeniniais laivais. Sveikiname admirolą Fredą Bakutį kariškoje tarnyboje ir linkime nepamiršti savosios išeivijos.

— **Kęstutis Brokas** praėjusių metų gale išvyko į JAV kariuomenę, kur pateko į parašiutininkų dalinį. Jis mokėsi Wayne universitete ir studijavo biologiją, bet panoro pirma atlikti karinę tarnybą.

— **Plk. Kazys Ališauskas,** gyvenantis Čikagoje, labai daug pašvenčia laiko dirbdamas prie LE ir šiaip įvairių straipsnių "Karyje". "Drauge" yra spausdinami Vl. Ramojaus straipsniai 'Broliai žuvę už Lietuvos laisvę" ryšium su žuvusiųjų minėjimu ateinantį pavasarį, tai K. Ališauskas ir čia atėjęs į talką. Minėjimas bus didingas su Verdi "Requiem" ir Markaičio kantata "Vilniaus varpai". Įvyks birželio mėn. 13 d.

— **S. Dambrauskas,** Čikagoje gyvenantis karo veteranas, buvo susirgęs ir atsigulęs į veteranų ligoninę penkias savaites. Linkime sveikatos.

— Argentinoje pasimirė plačiai žinomas lietuvis **Kazimieras Gasevičius,** buvęs Lietuvos kariuomenės savanoris-kūrėjas. Jam teko daug dirbti dėl I Pas. karo nuostolių išlyginimo su Sovietų Rusija. Velionis buvo kilęs iš Radviliškio ir Šiaulių mieste turėjo savo siuvyklą. Velionio artimiesiems reiškiame gilią užuojautą.

— **Gen. Musteikis,** gyv. Čikagoje, sulaukė 70 metų amžiaus. Jis yra veiklus Čikagos skyriuje ir reikia tikėtis, skyrius jį kada nors pagerbs.

•

Mirė Vladas Vitkauskas

Gruodžio 10 Heidelberge mirė 8850 LS latvių kuopos narys Vladas Vitkauskas. Palaidotas Kaiserslauterno kapinėse gruodžio 14. Laidojimo apeigas atliko kapelionas kun. Br. Liubinas. Velionis buvo gimęs Alytuje 1904 m. balandžio 1 d. Po antrojo Pasaulinio karo visą laiką gyveno Vokietijoje ir daugiausia dirbo lietuvių LS kuopose Darmstadte ir Miesau. Latvių kuopoje išbuvo pastaruosius ketverius metus.

8593 LS kuopos aukos lietuviškiems reikalams 1964 metais

8593 LS lietuvių kuopos nariai, kuriai vadovauja kpt. Juozas Venckus (LB krašto tarybos ir garbės teismo narys) šių metų bėgyje kuopoje veikiančio gimnazijai remti būrelio rėmuose paaukojo Vasario 16 gimnazijos išlaikymui DM 960. Gimnazijos statybai kuopos nariai paaukojo DM 800 ir Kalėdų eglutei DM 200. Be to, Vokietijoj esantiems lietuviams ligoniams paaukojo DM 600. Kuopos nariai priklauso LB ir reguliariai moka solidarumo mokestį.

Plk. ltn. Kerbelis, buvęs 1920 m. 7 p.p. vado padėjėjas, pasižymėjęs Širvintų kautynėse su lenkais, Vyčio kr. kavalierius, ilgametis Mariampolės apsk. komendantas (plk. Liormoną paskyrus Kalipėdos kr. komend.), šiuo metu su žmona gyvena Jonavoje. Jo sveikata bloga: sunkiai žmones atpažįsta, beveik nekalba ir nevaldo rankų nei kojų.

Buvo išvežtas į Sibirą, o iš ten po 12 metų, praradus visai sveikatą, gražintas Lietuvon. Asmeniškai gerai pažinojau, buvo puikus žmogus, gabus ir narsus karininkas. Gaila ir liūdna, kad tiek kentėjo ir dabar tebekenčia.

R. Liormonas

— — —

Strateginių studijų institutas Londone paskelbė sekantį **karinių jėgų balansą** tarp Amerikos ir sovietų: tarpkontinentinės raketos 925 — U.S., 200 — S. R.; Polaris — 4:1 U.S. naudai; tolimo skridimo bombonešių — 630 U.S., 200 — S. R.; vidutinio tolio — 1400 — S. R., pažymima, kad U. S. sumažino 25 proc. pernykščio kiekio; S. R. kas metai pastato 10 atomine energija varomų povandeninių laivų — šiemet turėjo apie 23, U. S. šiemet turi 33, (ginkluotų Polaris branduolinėm raketom).

Armijos S. R. šiuo metu priskaito 140 divizijų (apie pusė karo meto divizijų skaičiaus). Varšuvos pakto jėgų priskaitoma apie 3,140,000 vyrų, NATO — 3,120,000 vyrų.

Aliantai per paskutinius 3 metus padidino 60 proc. savo dalinių ginklavimą branduoliniais ginklais (taktiniais imtinai — mažo galingumo, artimuose atstumuose žemės taikinių naikinimui).

B. B.

— — —

Laisvoje Tėvynėje KARYS išleisdavo labai gražų kalendorių. Būtų malonu tokį kalendorių matyti ir šiandien šioje svetimoje šalyje. Tikiu, kad išleidimas apsimokėtų, nes kiekvienas, gavęs, neatsisakytų savo aukos doleriuko, ar daugiau, išlaidoms padengti.

Geriausios sekmės ir ištvermės spaudos darbe. O KARIUI linkiu tvirtai stovėti Tėvynės sargyvoje ir sustiprinti savo gretas, o laikui atėjus mus visus vesti į pergalę į Tėvynę Lietuvą. To linki Jums senas karys ir 1941 m. buvęs partizanas-kovotojas.

A. Pocius
Rockford, Ill.

ČIKAGOS RAMOVĖNAI

LVS Ramovės Čikagos sk. valdybos kadencijos baigimo proga, š. m. sausio 31 d., Jaunimo Centre, įvyko visuotinis narių susirinkimas. Dalyvavo 40 narių. Valdybos pirm. J. Rapšys atidarė susirinkimą ir perskaitė tradicinį "Tėvynės prisiminimą", visiems dalyviams susikaupus stovint. Susirinkimui pirmininkavo J. Gaižutis, sekretoriavo J. Stankūnas. Pereito posėdžio protokolą perskaitė A. Juškevičius. Protokolas tiksliai ir kruopščiai parašytas. Gausiu plojimu jis buvo susirinkimo užgirtas ir priimtas. Apyskaitinį skyriaus veiklos pranešimą padarė sk. valdybos pirm. J. Rapšys. Jį papildė ižd. K. Leknickas, nušviesdamas skyriaus piniginį pajamų - išlaidų stovį. Kontrolės k-jos pirm. B. Ambraziejus perskaitė komisijos aktą apie pinigų ir turto patikrinimą. Pinigų ir turto atskaitomybė vedama tvarkingai.

Valdybos kadencijos laikotarpyje atlikti šie svarbesnieji darbai: Turėta dvi paskaitos. Pirmoji dr. Z. V. Rekašiaus p.m. birželio 14 d. tema "Žvilgsnis į ateities atominį pasaulį" (KARYS nr. 7, 1964). Antroji — P. Maldeikio p.m. gruodžio 20 d. tema "Tautos likiminis klausimas" (KARYS nr. 1, 1965). Suruoštas KARIUI paremti koncertas — vakarienė p. m. rugsėjo 6 d., Jaunimo centre. Gryno pelno gauta $726.67, kurie įteikti žurnalo administracijai. Už tokią gausią paramą KARIO štabas atsiuntė sk. valdybai gražų padėkos laišką. Valdybos pirmininkas pažymėjo, kad KARIO atstovas A. Rėklaitis savo darbu daug prisidėjo prie to parengimo organizavimo ir pasisekimo. Turėta dvi išvykos. Pirmoji į Mičigano tarptautinį daržą, kur yra pasodintas prezidento A. Smetonos medis, globojamas ir prižiūrimas Čikagos ramovėnų. Čia išvykos dalyviai kukliomis apeigomis prisiminė ir pagarbė prezidentą jo mirties 20 metų sukaktĩes proga. Antroji išvyka įvyko rudeniop sausam, saulėtam orui esant. Vieta — graži p.p. Ambutų vasarvietė Pattawattamie prie Mičigano ežero. Išvykos nepasižymėjo dalyvių gausumu. Pageidautina, kad ramovėnai ateity būtų paslankesni ir gausiau išvykose dalyvautų.

Suruošta kariuomenės šventė su įvairia, įdomia programa ir su LVS Ramovės c.v. pirmininko prof. gen. St. Dirmanto paskaita apie Oršos mūšį (KARYS nr. 10, 1964). Suruoštas kartu su birutininkėmis N. Metų sutikimas Dariaus - Girėno legiono posto salėje, kuris laikomas gerai pavykusiu. Gautas pelnas ($110.00) pasidalinta su sesėmis birutininkėmis pusiau. Gausus ramovėnų būrys su skyriaus vėliava dalyvavo Pavergtųjų Tautų Savaitės eisenoje ir paminėjime.

Skyriaus kasos stovis: viso pajamų būta $596.73, išlaidų $191.08, liko 1965 m. sausio 24 d. $405.65. Lituanistinėms mokykloms skyrius iš kasos davė $25.00 auką.

Naujoji skyriaus valdyba išrinkta šios sudėties: Juškevičius Andrius, Juškaitis Kostas, Leknickas Kazys, Maslauskas Antanas ir Vengianskas Edmundas.

Susirinkimo pirmininkas J. Gaižutis susirinkimo vardu pareiškė senajai valdybai nuoširdžią padėką už gražią ir darnią veiklą, o naujai — palinkėjo sėkmingos veiklos.

Darbotvarkei išsekus, A. Rėklaitis ragino visus ramovėnus įsijungti į KARIO naujų prenumeratorių vajų. Nors vieną naują prenumeratorių užverbuoti būtų nesunki kiekvieno ramovėno pareiga. **A. R.**

FILMAI

JAV dabar rodomi keturi filmai, turį tikslą įrodyti, kad yra geriau būti raudonu, kaip lavonu, būtent:

Fail-Safe, Dr. Strangelove, Seven Days in May ir **The Victors.** Šiuose filmuose piktadarys niekas nėra komunistas. Atvirkščiai, Fail-Safe vaizduoja idealistą filosofą Chruščiovą, kuriam rūpi taika. Piktadėjai tai Amerikos kariniai vadai, kurie čia rodomi kvaili ir konspiruojantys. Taip kaip prieš keletą metų filmas **On the Beach** padėjo sukurti klimatą ir nuotaikas JA Valstybėse, kurios padėjo įtikinti amerikiečius priimti atominių bandymų sustabdymą 1958-62 metais, taip ir dabar, šitie filmai skiepija amerikiečiams defetizmą, pacifizmą ir vienašališką nusiginklavimą, viską, kas veda į pasidavimą komunizmui. **I. A.**

ČIKAGOS RAMOVĖNAI SUTIKO NAUJUOSIUS METUS

Tradicinį N. Metų sutikimą suruošė ramovėnai su birutininkėmis Dariaus - Girėno posto didžiojoje salėje. Apie 11 val. susirinko arti 200 dalyvių. 12 val. ramovėnų ir birutininkių vardu susirinkusius pasveikino ir palinkėjo laimingų 1965 metų LVS Ramovės Čikagos sk. v-bos pirmininkas J. Rapšys. Orkestrui palydint, dalyviai sugiedojo Tautos Himną ir oficialioji N. Metų sutikimo dalis tuo pasibaigė. Prieš oficialią dalį ir po jos svečiai vaišinosi ir šoko. Šokiams grojo puikus šiukštos, jaunų vyrų ir vienos jaunos moters, orkestras. Nuotaika buvo puiki, bičiuliška, draugiška. Už tai priklauso nuoširdi padėka rengėjams — ramovėnų ir birutininkių valdyboms ir jų talkininkams: B. Amraziejui, S. Vepštui ir P. Žiliui.

GERB. REDAKCIJA,

Dažnai skaitydama KARĮ matau jame daugelį mirusių kariškių nuotraukų. Todėl ir aš noréičau, kad mano vyro nuotrauką taip pat į KARĮ įdėtumėte.

Mano vyras, GUSTAVAS VAITKUNAITIS, gim. 1898. XI. 24 d., Virbalyje, Lietuvos kariuomenėj pradėjo tarnauti nuo 1920 m. rugs. 22 d. Nuo 1926 m. tarnavo Klaipėdoj 7 p. žemaičių Kunig. Butegeidžio pulke iki Klaipėdos užėmimo, vėliau su pulku buvo perkeltas į Plungę ir ten ištarnavo iki bolševikų okupacijos — 1940 m. Visą laiką būdamas griežikų komandoje viršila.

Pridedu savo vyro nuotrauką iš tų laikų, kai jis, metams iš Klaipėdos išvykęs, tarnavo Alytuje ulonų pulke ir vėliau vėl grįžo Klaipėdon.

Vokietijoj gyvendamas, dažnai dalyvaudavo minėjimų programose, pagrodamas solo trompete.

Sunkiai sirgęs vėžio liga, numirė 1959 m. spalio 18 d. Memmingene.

Mano gyvenimas prabėgo visą laiką būnant šalia vyro, kada jis tarnavo kariuomenėje. Todėl ir skaitydama KARĮ rodos jaučiuosi taip gerai lyg gyvenčiau Lietuvoje.

Jūsų

Viktorija Vaitkunaitienė

Memmingen, Vokietija

PADĖKA

1964 m. lapkričio 7 d. buvau iškilmingai pagerbtas kaip veteranas skautas ir karys. Pagerbimo komitetą sudarė: Am. Lietuvių Legiono Dariaus - Girėno posto vadas A. Kaunas (k-to pirmininkas), LVS "Ramovės" New Yorko skyriaus p-kas V. Alksninis, visuomenininkas J. Valaitis, Neringos skaučių tuntininkė R. Bružinskienė ir Tauro skautų tuntininkas A. Samušis.

Mano veiklą įžanginėje kalboje apibūdino J. Valaitis. Atskirus darbus iškėlė ir sveikino: žodžiu — D-G posto vadas A. Kaunas, ramovėnų vardu V. Alksninis, Lietuvių kariuomenės savanorių ir karo invalidų vardu — J. Kiaunė, J. Zarauskas (vienas iš 3 savanorių, kuriuos iš Kipro Petrausko tėviškės Dusmenų atsivežiau į Kauną 1920), šaulys J. Švarplaitis; laiškais bei telegramomis — plk. K. Ališauskas, dr. Steponas ir Ona Biežiai, G. ir A. Diržiai, Ieva ir Albinas Trečiokai, V. Vyšnius ir New Yorko skautų tėvų komiteto p-kė P. Levickienė.

Kaip skautą veteraną sveikino ir mano vaidmenį, kuriant ir puoselėjant Lietuvos Skautų Sąjungą, iškėlė: raštu — Vc. Augulis, inž. J. Bogačiūnas, Susivienijimo Lietuvių Amerikoje prezidentas P. Dargis, kun. St. Yla, dr. K. Jurgėla, prof. J. Kuprionis, Br. Kviklys, K. Marijošienė, Al. Matonis, SKAUTŲ AIDO red. A. Saulaitis, DARBININKO vyr. red. S. Sužiedėlis; žodžiu — Lietuvių Skautų S-gos Atlanto rajono vardu Ig. Petniūnas.

Savo skautavimą Tėvynėje Lietuvoje maloniai prisimindami, žodžiu sveikino: Darbininko adm. tėvas P. Baniūnas, O.F.M. (Anykščių skiltininkas); inž. J. Butkus (Skapiškio skautų draugovės įkūrėjas ir dr-kas); inž. P. Labanauskas (Lietuvos jūrų skautų vadas, karo laivo "Prezidentas Smetona" vadas); kun. J. Pakalniškis (Klaipėdos skautas), sukalbėjęs maldą prieš vakarienę; KARIO redaktorius Z. Raulinaitis (Vilkaviškio tunto adjutantas), įteikęs dovaną; Vyt. Šventoraitis (karininkas); sporto vadovas Al. Vakselis (Jurbarko skautų dr-kas, artilerijos leitenantas); dr. P. Vileišis, pasveikinęs Lietuvių Bendruomenės vardu; Vc. Vitas - Viliūnas (karininkas); aktorius Vitalis Žukauskas (Kauno skautas), kurs perskaitė visus sveikinimus raštu bei telegramomis, įdomiai pristatydavo kalbėtojus ir gyvai vedė vakaro programą. Iš jų visų Kostas Jurgėla, Jonas Kuprionis, Simas Sužiedėlis, Petras Vileišis ir Vaclovas Vitas - Valiūnas buvo 1918 m. rudenį Vilniuje įkurto pirmojo lietuvių skautų-čių tunto auklėtiniai skautai.

Visi sveikintojai apibūdino tautinius, kultūrinius ir karinius darbus, į kuriuos man teko įsijungti ir po šiai dienai dirbti. Tai lietuviškoji spauda, literatūra, karo veteranų veikla ir pats svarbiausias gyvybinis lietuvių tautos reikalas — jaunosios mūsų kartos ugdymas krikščioniškoje ir tautiškoje dvasioje. Šiuos svarbiausius mūsų tautos reikalus bei uždavinius visi sveikintojai stipriai akcentavo. Didžiausio man džiaugsmo teikia faktas, kad įvardyti ir daugis kitų mūsų kunigų, kultūrininkų ir visuomenininkų savo jaunatvėje nebuvo paskendę skautiškame žaisme, bet stropiai ugdėsi pagal skautų ideologiją bei lietuviškosios skautybės programą ir rimtai ruošėsi tarnauti Dievui, Tėvynei ir Artimui. Kadaise Tėvų Žemėje duotąjį Skauto Įžodį jie sąžiningai ir su dideliu pasišventimu tebevykdo.

Antru atveju buvau pagerbtas 1964 m. lapkričio 11 New Yorko skautų tėvų komiteto suruoštame vakare, kuriame pirmą kartą New Yorke dalyvavo tiek daug mūsų šviesuomenės. New Yorko skaučių ir skautų tuntų vardu s. R. Bružinskienė ir s. A. Samušis įteikė man vertingą dovaną — gražų albumą su Kauno vaizdais odiniame viršelyje.

Visiems pagerbimo rengėjams, dalyviams ir sveikintojams-oms reiškiu nuoširdžią savo padėką už jautrias kalbas, dovanas ir linkėjimus. Toks iškilnus lietuviškosios skautybės ir karo veteranų veiklos įvertinimas teikia man dvasinės stiprybės toliau tebedirbti lietuvių tautos gerovei.

PETRAS JURGĖLA

ATITAISYMAS

Gen. št. plk. Antanas Rėklaitis praneša, jog "Kavalerijos statuto" antrąją dalį — "Kautynės" — paruošė jis, o ne velionis gen. št. plk. I. E. Kraunaitis, kaip buvo paskelbta mano straipsny apie velionį 1964 m. KARY Nr. 8, psl. 248.

Petras Jurgėla

NAUJAS LIETUVOS NEPRIKLAUSOMYBĖS KOVŲ VEIKALAS

jau baigiamas paruošti spaudai. Prieš kurį laiką KARIO redakcijai buvo įteiktas plk. J. Variakojo veikalo "4-tas Pėst. Lietuvos Karaliaus Mindaugo Pulkas" rankraštis. Šį veikalą plk. J. Variakojis vos suspėjo užbaigti prieš savo, deja, perankstyvą, mirtį. Rankraštis jau beigiamas paruošti spaudai.

AR PRENUMERATA UŽ 1965 METUS JAU SUMOKĖTA?

Kaina
2 u c

VIEŠAM LAIŠKE ČIKAGOS ALTUI

KARIO skaitytojas L. J. B., tarp kitko, rašo, kad ruošiant VASARIO 16 d. minėjimą Čikagos ALTAS turėtų atkreipti dėmesį į šiuos nuolat pasikartojančius trūkumus:

Programos vadovas dažnai nemoka padoriai lietuviškai, nebesuriša sakinio. Taigi reikia tokį skirti, kuris gerai moka lietuvių kalbą.

Giedant Lietuvos Himną jį privalo gerbti visi, taigi ir "ponai amerikonai", lietuviai legionieriai, kurie paprastai, kviečiami dalyvauti su savo vėliavomis. Pastebėta, jog tie lietuviai legionieriai Lietuvos Himną giedant, pagerbia jį "rankas susidėję ant pilvo". Taigi tokių nekvieskime, palikime juos ramybėje, kol išmoks mandagumo.

Minėjime kviečiami dalyvauti ir Amerikos p. p. kongresmanai, ar senatoriai, kurie graudžių ir raminančių kalbų nepasigaili. Tačiau ir po jų kalbų šio krašto politika nepasikeičia. Klausytis tokių tuščių kalbų "yra tik savęs apjuokinimas ir nesiorientavimas kas šiandien vyksta pasaulyje". Ateityje siūloma palikti ramybėje ir tuos p. p. kongresmanus, nes jie, ir norėdami, mums nieko padėti negali.

AUKOJO KARIUI:

$20.00 — Petkevičius Alk., N. Vašington, Pa.; **$15.00** — I-jo NLK St. Butkaus Detroito šaulių kp.; **$10.00** — LVS "Ramovė" Detroito skyrius.

Po $5.00 — L.K.K. Savanorių S-ga, Detroito skyrius; Mockus A., Hartford, Conn.; Venclauskas K., Los Angeles, Calif.

Po $4.00 — Alksninis V., Maspeth, NY; Bajerčius B., Boston, Mass; Budas St., Cicero, Ill; Butkūnas A., St. Charles, Ill; Dalinkevičienė M., Philadelphia, Pa; Diržys A., Brooklyn, NY; Drabišius P., Cleveland, Ohio; Dudėnas K., Chicago, Ill; Gubilas A., Detroit, Mich; Jakimavičius Vl., Brockton, Mass; Jonaitis A., Cleveland, Ohio; Jonkutė A., Chicago, Ill; Klimas A., St. Catharines, Canada; Kubilius V., Hyde Park, Mass; Marčėnas J., Detroit, Mich; Michels B.H., Tunis, N. Africa; Pašakarnis Vyt., Lakeside, Calif.; Pečenkis P., Elizabeth, NJ; Ramonas K., Chicago, Ill; Rumša Z., Chicago, Ill; Smelstorius M., Cleveland, Ohio; Šepetys J., Detroit, Mich; Telksnys J., Great Neck, NY; Vėžys G., Chicago, Ill.

Po $3.00 — Alksninis Alg., Charleston, SC; Daugvydas K., Detroit, Mich; Lukas A., Oakville, Canada.

Po $2.00 — Andrikonis Jz., Manchester, Conn; Baltrušaitis Vl., Rochester, NY; Balzaras L., Chicago, Ill; Barvydas St., Detroit, Mich; Bušk evičius Pr., Hartford, Conn; Duda K., Boston, Mass; Genys P., Chicago, Illinois; Gramaliauskas St., Toronto, Canada; Gulbinas P., Toronto, Canada; Gustaitis Alg., Hollywood, Calif.; Jankūnas K., Lodi, NJ; Kazickas J., Cleveland, Ohio; Liormanas R., Rochester, NY; Rauba J., Gr. Rapids, Mich; Ružaniec-Ružancovas, A., Danvile, Ill; Skeivelas J., St. Catharines, Canada; Strazdas Z., Wethersfield, Conn; Šarūnas J., Hamilton, Canada; Šaudzis V., Philadelphia, Pa; Totilas Pr., Omaha, Nebr; Usas Br., Chicago, Ill; Vadišius K., Manchester, Conn; Vasikauskas Vl., Richmond Hill, NY; Vaškelis St., Framingham, Mass; Vizbaras J., Boston, Mass; Židžiūnas Vl., Worcester, Conn.

Po $1.00 — Baika Alf., Boston, Mass: Dziakonas Alf., Rochester, NY; Kaulinis Pr., Philadelphia, Pa; Kovas Br., Norwood, Mass; Mikeliunas D., Michigan City, Ind; Naras J., Philadelphia, Pa; Pocius Aug., Rockford, Ill; Streitas V., Scarboro, Canada; Viliunas V., Philadelphia, Pa; Žadvydas O., Los Angeles, Calif; Žiūkas J., Sudbury, Canada.

KARIO nuoširdi padėka!

ATSIŲSTA PAMINĖTI

FLORIDOS LIETUVIAI, Nr. 11 - 12, mėn. Floridos lietuvių ir vasarotojų paveiksluotas laikraštis, eina nuo 1960 m. Leidėjai: Anelė Zabukas ir Petras Pocius, 3031 54th St. S., Gulfport, Fla. Redaguoja Edvardas Karnėnas, 1118 Rutherford Rd., Cleveland Hts., Ohio 44112.

Prenumerata $2.50 metams.

Malonūs Prenumeratoriai,

Siųsdami KARIUI čekius ar "Money Order", grafoje "Pay to the order of" prašau rašyti tik žodį "Karys" (daugiau nieko).

Administracija

Malonūs Prenumeratoriai,

KARYS, stengdamasis padidinti savo skaitytojų skaičių, skelbia naują prenumeratorių v a j ų, kuris baigiasi balandžio 1 d. 1965 m. Mums vieniems neįmanoma atlikti tą didelį darbą, todėl kreipiamės į Tamstas pagalbos — suraskite bent vieną naują prenumeratorių žurnalui.

Surinkusiems naujas metines prenumeratas (metams po $6.00 už kiekvieną) bus duodamos dovanos — knygos:

Už 3 naujas prenumeratas —
"PRAEITIES PABIROS"

Už 2 naujas prenumeratas —
"ŽALGIRIO MŪŠIS" arba
"D. Š. KARO FRONTAS LIETUVOJE"
I ir II d.

Už 1 naują prenumeratą vieną iš sekančių:
"KRYŽIUOČIAI" II d. arba III d.
"DURBĖS MŪŠIS"
"AISČIAI KAR. ISTORIJOS ŠVIESOJE"
"GALINDAI PRIEŠ ROMĄ"
"HUNŲ ŽYGIS Į PRŪSUS"

NAUJAS prenumeratorius, betarpiai užsiprenumeravęs žurnalą vajaus metu ir sumokėjęs prenumeratos mokestį ($6.00), gauna vieną knygą (jo pasirinkimu) dovanai iš žemiau išvardintųjų:

1. *"Durbės Mūšis"*
2. *"Aisčiai Karinės Istorijos Šviesoje"*
3. *"Galindai prieš Romą"*
4. *"Hunų žygis į Prūsus"*

Sumokėjęs prenumeratos mokestį už du metus ($12.00) gauna: "Žalgirio Mūšis" arba "Didžiojo Šiaurės Karo Frontas Lietuvoje" I ir II d.

KARYS

11223

ECHO VALLEY lietuviška vasarvietė

Atidaryta ištisus metus. Lietuviai savininkai *Elena* ir *Julius GARMAI* visus maloniai kviečia atvykti. Iš anksto kreiptis:

ECHO VALLEY, Echo Lake, Pa. — Telef.: 717 - 424 - 1920.

DŽIAUGSMAS — POILSIS IR RAMYBĖ POCONO KALNUOSE

Kur vakar dienos malonumai — tampa rytdienos maloniais prisiminimais...

Puikūs ir patogūs kambariai su televizija, radijo ir voniomis, arba atskiri nameliai. Modernus baras, didelis maudymosi baseinas ir ežerėlis, 20 akrų miško, visokiausias sportas vasarą ir žiemą, šokiai ir geras lietuviškas maistas. . . . . Nuolaidos: organizacijoms, stovykloms, suvažiavimams

Padėkime skautams įsigyti stovyklavietę!

BRANGŪS LIETUVIAI,

Palikdami tėvynę, išsinešėme Lietuvą gyvą savo širdyje ir norime ją su meile perduoti savo vaikams. Tėvams šio idealo siekti gražiai padeda Lietuvių Skautų organizacija. Lietuvybei išlaikyti ypatingai svarbi priemonė yra skautų stovyklavimas, kur vaikai auklėjami gerais žmonėmis, ir gerais, sąmoningais lietuviais. Tačiau Atlanto Rajone, kuris tęsiasi nuo Maino iki Delaware ir kur yra daug lietuvių jaunimo, neturime nei vienos savo stovyklavietės. Todėl mūsų skautams tenka būti svetimųjų įnamiais, mokėti brangiai už stovyklavietes, ir pagaliau, negalima jų gauti kada reikia. Neturint savos stovyklavietės, stovyklavimas mažesnėmis grupėmis (draugovėmis, skiltimis) būna beveik visiškai neįmanomas.

Skautų tėvai ir rėmėjai, dalyvaudami 1964 m. rugsėjo mėn. 26 d. New Britain, Conn. įvykusiame Skautų vadovų ir tėvų atstovų suvažiavime, nuodugniai apsvarstė savos stovyklavietės įsigijimo galimybes ir priėjo išvados, kad yra būtina tokią stovyklavietę įsigyti. Ji bus mūsų vaikams lietuvybės mokykla, paties jaunimo rankomis išpuošta lietuviškais kryžiais, tautiniais ornamentais ir viskuo kas brangu mūsų širdžiai. Ten skambės lietuvių kalba ir daina, ilepsnos lietuvių skautų laužai. Ta stovyklaviete galės naudotis ir visas kitas lietuvių jaunimas.

Tyrinėjant sąlygas paaiškėjo, kad tokiai stovyklavietei tinkamų ir įperkamų vietų yra. Vieną jų visapusiškai ištyrus, bus galima įsigyti. Turime skautų eilėse išaugusių savų inžinierių, kurie žada savo talką stovyklavietei įrengti. Turime taip pat žmonių, kurie suprasdami savos stovyklavietės didžią reikšmę jau yra pažadėję stambesnes aukas stovyklavietei pirkti. Atrodo, jau esame tiek įsikūrę, kad beveik kiekvienas įstengsime savo auka prisidėti prie šio svarbaus darbo ir sutelksime tiek lėšų, kiek jų reikės stovyklavietei įsigyti.

Sudarytas Skautų Stovyklavietei Pirkti Komitetas, kuris jau paruošė konkretų planą reikalingai pinigų sumai sutelkti, ir stovyklavietei įsigyti. Tačiau šio komiteto pastangos bus našios, jei mes visi jas savo talka ir auka paremsime. Taigi kviečiame visus skautų tėvelius ir rėmėjus į lietuvišką talką. Kiekvienas patarimas, pasiūlymas ar sumanymas bus įdėmiai svarstomas. Kiekviena auka ar paaždas bus priimta su dideliu dėkingumu.

Aukos siunčiamos iždininko vardu: Mr. Liutaveras Siemaška, 84-44 148th Street, Jamaica N. Y. 11435.

Prenumerata JAV-se ir užsienyje: Metams — $6.00, pusmečiui — $3.00, atsk. nr. — 60¢. Skelbimai pagal susitarimą. Pinigus siųsti šiuo adresu:

K A R Y S
916 Willoughby Avenue
Brooklyn, N. Y. 11221, U. S. A.

Čekius, arba "Money Order" adresuoti "KARYS" vardu.

Keisdami adresą nedelsdami praneškite KARIUI, pažymėdami naująjį ir senąjį adresą.

*

Rankraščiai redakcijoje nesaugomi.

Įvairių autorių straipsniai skelbiami KARYJE nevisada reiškia redakcijos ar leidėjų nuomonę.

KARYS išleidžiamas kiekvieno mėnesio pradžioje. Jam skiriami straipsniai turi pasiekti redakciją nemažiau dvi savaites prieš išleidimą.